

**“ROSEFERNS ANI PRINCE JACOB HANCHYA TIATRANCHO
SAMAJSHASTRIYA ABHYAAS”
(रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशास्त्रीय अभ्यास)**

A Dissertation for
Course code and Title: KON 650 Dissertation
Credits: 16
Submitted in the partial fulfilment of Masters Degree
Masters of Arts in Konkani

By

CRYUF IWIN PEREIRA

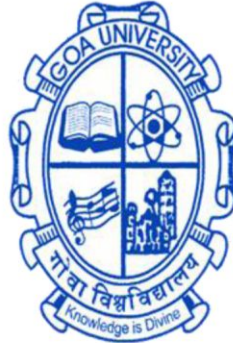
Seat Number: 22P0180006

ABC ID: 775353928047

PRN: 20190586

Under the supervision of
Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature
Konkani Discipline

Examined by:

Goa University

Seal of the School

Date: April 2024

**“ROSEFERNS ANI PRINCE JACOB HANCHYA TIATRANCHO
SAMAJSHASTRIYA ABHYAAS”
(रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशास्त्रीय अभ्यास)**

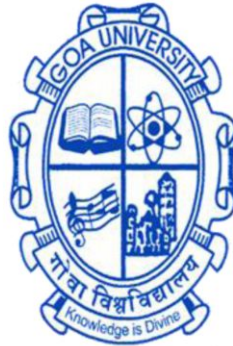
A Dissertation for
Course code and Title: KON 650 Dissertation
Credits: 16
Submitted in the partial fulfilment of Masters Degree
Masters of Arts in Konkani
By

CRYUF IWIN PEREIRA

Seat Number: 22P0180006
ABC ID: 775353928047
PRN: 20190586

Under the supervision of
Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature
Konkani Discipline

Examined by:

Goa University

Seal of the School

Date: April 2024

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, "ROSEFERNS ANI PRINCE JACOB HANCHYA TIATRANCHO SAMAJSHASTRIYA ABHYAAS"(रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशास्त्रीय अभ्यास) is based on the results of investigations carried out by me in the Konkani Discipline at the Sheno Goembab School of Languages & Literature, Goa University under the Supervision Ms. Soniya Sitaram Gadkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities / College will be not be responsible for the correctness of observations / experiment or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University/college authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Cryuf Iwin Pereira

Seat no: 22P0180006

Date: 16/04/2024

Place: Goa University

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “Roseferns ani Prince Jacob hanchea Tiatrancho Samajshashtriya Abhyaas” (रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशास्त्रीय अभ्यास) is a work carried out by Master. Cryuf Iwin Pereira under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of MA in the Konkani Discipline at the Sheno Goembab School of Languages & Literature, Goa University.

Ms. Soniya Sitaram Gadkar

Date: 16/04/2024

Signature of Dean of the School/HOD of Dept

Date: 16/04/2024

Place: Goa University

School Stamp

प्रस्तावना

सगळ्या संवसाराच्या मळार आनी वेग-वेगळ्या भासानी जायते तरेचे नाट्यप्रकार आसात. तशेंच गोंयचो एक खाशेलो प्रकार जावन आसा 'तियात्र'. 'तियात्र' हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की 'तियात्र' ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार 1892 वर्सा मुंबय शारांत ह्या रंगमंचीय कलाप्रकाराची सुरवात जाली तियात्राक 125 अदीक वर्सांची परंपरा आसा आनी ती आयज मेरेन फुडें वचत आसा.

तियात्राचे स वा सात भाग केल्ले आसतात आनी तांकां सादया उतरानी 'पोड्डे' म्हणटात. ह्या पोड्डयांचे मदीं संगीत आसता आनी ताका 'कांतारां' म्हणटात. तियात्रांत पोड्डयां मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात, सगळीं मेळून बारा वा चवदा कांतारां एका तियात्रांत आसतात. तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता, वर्सान वर्सा तियात्राचो

लकलक परजळीत जायत आसा अ मान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना.

कातारां आनी सायडशोज तियात्रायें खाशेलेपण जावन आसा. हयाच कारणाक लागून तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार म्हणप अशें योग्य थारता. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब तियात्र मळा वेले खूब नामनां जोडिल्ले तियात्रीस्त. तांणी तियात्राक खूब योगदान दिल्लें आसा आनी तें आमकां तांणी बरयल्ल्या तियात्रांचेर दिसून येता. ‘तियात्र’ हें उतर पुर्तुगेज भाशेंतल्या ‘तियात्रु’ ह्या उतरांतल्यान आयलां आनी इंग्लीशींतल्यान ताका थिएटर म्हणटात. 1 जानेवारी 1894 ह्या दिसा गोंयांत पयलो तियात्र सादर जालो. गोंय सुटके पयलीं मुंबयचे तियात्रीसत गोयांत येवन तियात्र सादर करताले. गोंयात तियात्रीस्त वाडपाक लागले आनी आयच्या काळार गोंयचे तियात्रीस्त गोंयात तशेंच गोंया भायर आनी परदेसांत तियात्र सादर करतना पळोवपाक मेळटात. तियात्र हो एक नाट्यप्रकार.

नाट्य, संगीत, कॉमेडी हांचो सुमेळ तियात्रांत दिश्टी पडटा. मुंबय शारांत कोंकणी तियात्राचो जल्म जालो आनी उपरांत तो गोंयांत पावलो. गोंयांत पुर्तूगेज राजवट

चलता आसतना हो तियात्र पाविल्लो आनी तो आयज मेरेन चालू आसा. गोंयांत तियात्राक बरी पोसवण मळिल्ल्यान गोंयच्या समाजाचें चित्रण प्रभावीपणान तियात्रांत दिसून येताच. ‘तियात्र’ हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी.

तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता, वर्सान वर्सा तियात्राचो लकलक परजळीत जायत आसा अ मान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना. कातारां आनी सायडशोज तियात्रायें खाशेलेपण जावन आसा. तियात्र सादर करपाक आनी ताका तियात्राचें एक रुप येवपाक ताका कितलेच घटक आसात जशे बरोवपी, दिग्दर्शक, माची, कलाकार, रंगवण, तांत्रीक मांडवळ, पड्डे, कांतार, कांत, विनोद, सायड शो, पार्थ, संवाद, संघर्श, भास शैली, वातावरण निर्मीती, न्हेसवण आनी आदी.

‘तियात्र’ ही संकल्पना मूळ बायल्या देशांतली. अठराव्या शेकड्याचे मजगतीं इटलींत वाठारांत ‘तियात्र’ हो प्रकार सूरूत जाल्लो. समाजीक, राजकी विशयांचेर हे तियात्रांनी कांतारांचो आसपाव जातालो आनी हीं ‘कांतारां’ वेगळ्या विशयांचेर आदारून आसतालीं आनी हीं कांतारां कथानकाच्या मदीं आसताली. थियात्र (Theatr), थियात्र (Thiatr), तियात्र (Tiatr) ह्या सारकीं नावांवरुपां मेळटात जाल्यार पुर्तूगेज भाशेंत हँडबिलांचेर तियात्रू (Teatro), तियात्र (Teatr) ह्या सारकीं नांवांवरुपां मेळटात. कायतानीन फेर्नांडीस, फ्रांस्कीनो फेर्नांडीस आनी मडगांवच्या आगुस्तीन मास्कारेन्हस हांच्या सांगातान पयलो तियात्र माचयेर हाडलो आनी हें करुन पांच गोंयकारानी पयलो कोंकणी तियात्र गोंयचे माचयेर हाडून एक इतिहास घडयलो.

जुआंव आगुस्तीन फेर्नांडीस हाणी पयलो स्वतांत्र तियात्र बरयलो. हो प्रयोग जाल्या उपरांत गोंयांत साबार तियात्रीस्त जल्मांक आयले. एम बॉयर, प्रेम कुमार, जासीं वाज, जे पी सोजालीन, तोमाजीन कार्दोज तियात्र माचयेर दाखयले जाल्यार लिगोरिओ फेर्नांडीस, रुजारीओ रोड्रीगीज, पॅट्रीक दौरादो, रोजफन्स, मिनीन दे बांदार, प्रिन्स जेकब आनी हेर तियात्रीस्तानी खेळतियात्र दाखयले. आयज रोजफन्स, मिनीन दे बांदार.

तियात्राचें कथानक ल्हान आसता जाल्यार खेळतियात्राचें लांब स्वरुपाचें आसता. आनी एक म्हतवाची गजाल म्हणल्यार तियात्रांतल्या कलाकारांचो आंकडो खेळतियात्रांतल्या कलाकारंपरस चड आसता. कोंकणी भाशेंतलो पयलो तियात्र ‘इतालियन भुरगो’ लुकाजीन रिबेरो हांणी 17 एप्रील 1892 वर्सा मुंबय शारांत जल्मांक हाडलो आनी कोंकणीतलो पयलो खेळतियात्र गोंयांत 1956 वर्सा आंतानिओ मोरायश गोंयचे माचयेर दाखयलो आनी नामनां जोडून घेतलीं.

पाय तियात्रीस्त जुआंव आगुस्तीन फर्नांडीस हाची कांय हातबरपां गोवा कोंकणी अकादमीच्या वाचपघरांत दवरिल्लीं आसात. तियात्र हो सर्तीनी लेगीत पावला आनी वेवसायीक मळार खूब नामना जोडल्यांत. तियात्र सादरीकरणांचे भायर तियात्र पुस्तक रुपांत शापून आयला आनी तो वाचकां मेरेन पावला. तशेंच गोंयांत खूब संगीतकार जल्मांक आयले आनी खूब कलाकारांकूय माची फावो जाली आनी कोंकणी पालकाचेर तांणी आपलें नांव जोडलें आनी आयज मेरेन असल्या कलाकारांचो उगडास गोंयकरांच्या काळजानी रिगून आसा.

तियात्राच्या मळार नदर मारल्यार रोजफन्स हांणी 102 तियात्र बरयल्यात आनी प्रिन्स जेकब हांचे सगळे मेळून 72 तियात्र आयज मेरेन बरयल्यात. रोजफन्स आनी

प्रिन्स जेकब हांच्या कांय वेंचीक तियात्रांचो अभ्यास जातलो जशे: रोजफन्स हांचे तियात्र ‘थापोट’ (प्रकाशीत), ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ (अप्रकाशीत), आनी ‘आमचे मोदें जीयेता’ (अप्रकाशीत) तशेंच प्रिन्स जेकब हांचे तियात्र ‘पाद्री’ (प्रकाशीत), ‘जायात जागे’ (प्रकाशीत) आनी ‘रोडो नाका’ (प्रकाशीत). हया तियात्रांचो समाजशास्त्रीय नदरेन अभ्यास जातलो. हया दोनूय लेखकानी वेग-वेगळे विशय घेतल्यात, तांचो अभ्यास जातलो. तांच्या तियात्रांचो अभ्यास जावप गरजेचो जावन आसा कारण ते नामनेचे कलाकार आनी तांचे बरोवप आटवेच तरेचें आसा आनी तांणी कोंकणी तियात्राच्या मळार खूब योगदान दिल्लें आसा.

तारीख:16/04/2024

क्रायफ आयवीन परेरा
(विद्यार्थी)

उपकार

उपकार मानले बगर कसलेंच काम पुरें जायना आनी उपकार मानप गोंयकारांचे संस्कृतायेचो एक मुखेल भाग. म्हज्या ह्या वावरांत म्हाका खूब जाणां कडल्यान आदार फावो जाल्लो आसा आनी हे केल्ले उपकार सदांच यादीक आनी काळजाक तेंकून उरतले. हे उपकार हे तरेन उतरानी बरोवन मानप खूब उणें पूण हे उपकार कशे मानचे तेंच कळना. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशास्त्रीय अभ्यास ही प्रबंधिका पुराय जाली म्हूण काळजाचे खोलायेक सावन खोस भोगता. ही प्रबंधिका पुराय करपाक म्हाका जायत्या जाणांचें मार्गदर्शन आनी आदार मेळ्ळा आनी हांकां सगळ्यांक खेरीत दिनवास दिवपाचें हें म्हजें कर्तव्य जावन आसा.

कसलोय वावर बरो आनी साकार जावंक पावता जेन्ना त्या वावराचेर देवाचो आशिर्वाद आसता तेन्ना. हे प्रबंधिकेचो वावर जेन्ना हांवें सूरू केलो तेन्ना देवाचीं बेसावां मागलीं आनी हो वावर पुराय जांव मेरेन देवान म्हाका खूब आदार दिलो ताचे पासत हांव देवाक आनी सायबीण मांयक दिनवासतां. गोंय विद्यापीठाची कोंकणी अध्ययन शाखेची सहाय्यक प्राध्यापाक आनी म्हजी मार्गदर्शक मेम सोनीया सीताराम गडकर हांचो हांव

खूब उपकारी, ह्या म्हज्या सोदवावरांत म्हाका खूब आनी खूब आदार आनी सहकार दिल्लया पासत. तशें तांणी म्हाका सदांच समजून घेतिल्लया खातीर आनी सदांच म्हाका उत्तेजन आनी उर्बा दिल्लया खातीर हांव तांचो सदांच आभारी आसतलों.

गोंय विद्यापीठाच्या कोंकणी अध्ययन शाखेचे संचालक आनी सहयोगी प्राध्यापक डॉ. हनुमंत चोपडेकार तशेच संशोधनाचे उप-उधिश्टाते डॉ. प्रकाश पर्येकार हांणी मार्गदर्शन आनी फावो तो आदार दिल्लया खातीर खेरीत दिनवास. काळजांतल्यान दिनवास दितां कोंकणी अध्ययन शाखेच्या सगळ्या शिक्षकांचो तांचो आदार म्हाका खूब वेळार मेळ्ळा आनी तांणी खूब वेळ काडून म्हाका तो दिल्ले कारणान तांचे हांव उपकार आटयतां. हो वावर करतना ताका अदीक आकार येवचे खातीर रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांकां खूबदां भेट दिवप जातालें. तांणी सदांच उदार मनान म्हायती दिल्ले खातीर हांव तांच्या उपकारांत आसतलों

तियात्र उकादमीचें ग्रंथालय आनी थंय वावूरप्यांचो आदार सदांच फावो जाला ताको लागून तांचो उपाकारी तशेंच गोंय विद्यापीठाचें ग्रंथालय, सेन्ट्रल लायब्ररी पणजी आनी नावेलीं, कुडतरी युन्यन ग्रंथालय, दाल्गादो अकादमीचें ग्रंथालय, थॉमस स्टीफन्स कोंकणी केंद्राचें ग्रंथालय ह्या साबार ग्रंथालयां कडल्यान साधनसामग्री फावो जाल्ले खातीर आनी थंय वावर करतल्यांचे हांव मनां काळजांतल्यान उपकार मानता. म्हजो दिनवास भेटयतां सगळ्या तियात्रीस्तांक जांचे कडेन म्हाका संवाद सादपाक मेळ्ळो

आनी तांणी म्हज्या विशयाचेर आदारुन म्हाका मार्गदर्शन आनी सुचोवण्यो दिल्ले खातीर तांचेय उपकार मानाता.

म्हजी घरचीं, खेरीत पणी म्हजी आवय जाचे वरवीं म्हाका तियात्र ह्या विशयाची आवड लागली आनी म्हजी भयण जांणी आपलो तेंको म्हाका सदांच दिला तांचेय हांव उपकार आटयतां. म्हजे दिनवास म्हज्या इश्टांक, कजन्स आनी हेर लागशिल्लयांचो म्हाका आदार आनी तेंको फावो जाला, तांचेर सगळ्याचेर देवाचो आशिर्वाद मागता.

थळ: कुडतरी

क्रायफ आयबीन परेरा
(विद्यार्थी)

सारांश

सगळ्या संवसाराच्या मळार आनी वेग-वेगळ्या भासानी जायते तरेचे नाट्यप्रकार आसात. तशेंच गोंयचो एक खाशेलो प्रकार जावन आसा 'तियात्र'. 'तियात्र' हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की 'तियात्र' ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. ³तियात्राचे स वा सात भाग केल्ले आसतात आनी तांकां सादया उतरानी 'पोड्डे' म्हणटात. ह्या पोड्ड्यांचे मदीं संगीत आसता आनी ताका 'कांतारां' म्हणटात.

तियात्रांत पोड्ड्यां मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात, सगळीं मेळून बारा वा चवदा कांतारां एका तियात्रांत आसतात. तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता, वर्सान वर्सा तियात्राचो लकलक परजळीत जायत आसा अ मान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार

आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना.

आमी जर नदर मारल्यार रोजफन्स हांणी 102 तियात्र बरयल्यात आनी प्रिन्स जेकब हांचे सगळे मेळून 73 तियात्र आयज मेरेन बरयल्यात. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या कांय वेंचीक तियात्रांचो अभ्यास जातलो जशे: रोजफन्स हांचे तियात्र ‘थापोट’, ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’, आनी ‘आमचे मोर्दे जीयेता’ तशेंच प्रिन्स जेकब हांचे तियात्र ‘पाद्री’, ‘जायात जागे’ आनी ‘रोडो नाका’. हया तियात्रांचो समाजशास्त्रीय नदरेन अभ्यास जातलो. हया दोनूय लेखकानी वेग-वेगळे विशय घेतल्यात, तांचो अभ्यास जातलो.

सारगर्भ उतरां: तियात्र, समाजशास्त्र, क्रिस्तांव, कुटूंब

मांडावळ

प्रकरण	विशय	पान क्रमांक
	प्रस्तावना	I-VI
	उपकार	VII-IX
	सारांश	X-XI
1	विशय प्रवेश	1-10
	1.1 प्रस्तावना	1-2
	1.2 सोदवावराचो हेतू	2-4
	1.3 सोदवावराचो आवांठ आनी मर्यादा	4-5
	1.4 संशोधनाची पद्दत	5-7
	1.5 सांशोधन विशयाक सावहत्याचो आडावो	7-9
	संदर्भ	9-10
2	तियात्राचें स्वरूप, व्याख्या आनी सांकल्पना	11-42
	2.1 तियात्राचे स्वरूप	11-20
	2.1.1 तियात्राचे प्रकार	20-22
	2.2 तियात्राच्यो व्याख्या	22-30
	2.3 तियात्राची संकल्पना	30-31
	2.4 तियात्राचे घटक	31-40

	संदर्भ	40-42
3	समाजशास्त्राचीं, स्वरूप, व्याख्यां आनी संकल्पना	43-55
	3.1 समाजशास्त्राचें स्वरूप	43-45
	3.2 समाशास्त्राचीं व्याख्यां	46-50
	3.3 समाशास्त्राचें संकल्पना	50-54
	संदर्भ	54-55
4	रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांची वळख	56-69
	4.1 रोजफन्स हांचें जिवीत आनी वावर	56-57
	4.1.1 रोजफन्स साहित्यीक वावर	58-64
	4.1.2 रोजफन्साक फावो जाल्ले मान आनी भोवमान	64-65
	4.2 प्रिन्स जेकबाचें जिवीत आनी वावर	65-66
4	4.2.1 प्रिन्स जेकबाचो साहित्यीक वावर	67-68
	4.2.3 प्रिन्स जेकबाक फावो जाल्ले मान आनी भोवमान	68-69
	संदर्भ	69
5	रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांतले आशय आनी विशय	70-89
	5.1 रोजफन्साच्या तियात्रांतलें समाजीक जिवन	70-74
	5.1.1 रोजफन्साच्या तियात्रांतले कुटूंबीक प्रस्न	75-76
	5.1.2 रोजफन्साच्या तियात्रांतले आधुनीक विशय	77-78

5.1.3	रोजफन्साच्या तियात्रांतलीं खाशेलपणां	78-80
5.2	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलें समाज दर्शन	80-85
5.2.1	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतले आधुनीक विशय	85-88
5.2.2	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलीं खाशेलपणां	88-89
	संदर्भ	89
6	रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांतलीं कांतारां, कांत आनी विनोद	90-107
	प्रस्तावना	90-91
6.1	रोजफन्साच्या तियात्रांतलीं कांतारां	91-93
6.1.1	रोजफन्साच्या तियात्रांतले कांत	93-98
6.1.2	रोजफन्साच्या तियात्रांतलो विनोद	98-100
6.2.1	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलीं कांतारां	100
6.2.2	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतले कांत	101-103
6.2.3	प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलो विनोद	103-105
	संदर्भ	106-107
7	निश्कर्श	108-113
	आदारावळ	114-115
	परिशिष्ट 1: रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांच्यो कांय जायराती	1
	परिशिष्ट 2: रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांच्यो कांय मुखपृश्ट	2

प्रकरण 1

विशय प्रवेश

1.1 प्रस्तावना

“Tiatr is a unique form of dramatic art, different from a prose drama. The uniqueness of the tiatr lies in the fact that while one theme runs through the entire plot line, each kantar deals with a different subject”¹. आख्या संवसाराच्या मळार आनी वेग-वेगळ्या भासानी जायते तरेचे नाट्यप्रकार आसात. तशेंच गोंयचो एक खाशेलो प्रकार जावन आसा ‘तियात्र’. ‘तियात्र’ हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की ‘तियात्र’ ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. ²तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार 1892 वर्सा मुंबय शारांत ह्या रंगमंचीय कलाप्रकाराची सुरवात जाली तियात्राक 125 अदीक वर्सांची परंपरा आसा आनी ती आयज मेरेन फुडें वचत आसा. ² तियात्राचे स वा सात भाग केल्ले आसतात आनी तांकां सादया उतरानी ‘पोड्डे’ म्हणटात. ह्या पोड्ड्यांचे मदीं संगीत आसता आनी ताका ‘कांतारां’ म्हणटात. तियात्रांत पोड्ड्यां मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात, सगळीं मेळून बारा वा चवदा कांतारां एका तियात्रांत आसतात. ³ तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता,

वर्सान वर्सा तियात्राचो लकलक परजळीत जायत आसा अ मान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना.

कातारां आनी सायडशोज तियात्रायें खाशेलेपण जावन आसा. हयाच कारणाक लागून तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार म्हणप अशें योग्य थारता. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब तियात्र मळा वेले खूब नामनां जोडिल्ले तियात्रीस्त. तांणी तियात्राक खूब योगदान दिल्लें आसा आनी तें आमकां तांणी बरयल्ल्या तियात्रांचेर दिसून येता. तियात्राच्या मळार कितल्याच तियात्रीस्तानी आपलें योगदान दिल्लें आसा आनी आयज लेगीत दित आसात. तियात्राचे प्रयोग आयज लेगीत गोंयांत आनी सगळ्या संवसाराक नेटान चलतात आनी हें सगळें करपाक तियात्राच्या बरें मागप्यांचे आदार आनी सहकार आसा. गोंयकार जंय पावल्या थंय तियात्र पावल्यात कारण तियात्र ही गोंयची परंपरा आनी संस्कृताय आनी तिचे बगर गोंयकारेंच्यान जायना.

1.2 सोदवावराचो हेतू

तियात्र' हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की 'तियात्र' ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो

समाजशास्त्रीय नदरेन अभ्यास हो विशय थारायतना खूब चितून हो विशय फुडें वेलो. तियात्र हो गोंयच्या समाजाचें चित्रण गडयता आनी मुखेलपणान गोंयचो समाज कसो आसता हें स्पश्ट करता. तियात्राचो उगम, व्याख्या, संकल्पना आनी घटक समजतले. समाजशास्त्र ही अभ्यास पद्दत तियात्र ह्या विशयाक धरुन अभ्यास कसो जाता हें सारकें जाणवतलें.

तियात्राच्या अभ्यासाच्यो खाशेलतायो आनी म्हत्व समजतलें तशेंच तियात्र हो प्रकार कितें आनी कसो आसता हें समजतलो आनी इतिहासीक परंपरा कश्यो आसतात ह्यो जाणवतल्यो.कोंकणी तियात्राचें स्वरूप आनी घटक हाचेर जाणविकाय घावतली.रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रानी कसले विशय आयल्यात तें समजतलें. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांच्यो कसल्यो आनी कितें खाशेलतायो आसात त्यो दिसतल्यो. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रानी आयिल्ले कांत, कांतारां आनी विनोद ह्या विशीं अदीक म्हायती मेळटली आनी तांणी दिल्लया तियात्राच्या योगदानाचेर नदर आनी अभ्यास जातलो. नाट्य ह्या प्रकारा विशीं अदीक म्हायती वाडची हो ह्या तियात्राचो हेतू आनी तियात्र हो नाट्यप्रकार समजूंक आनी तियात्राचे प्रयोग कशे जातात ते जाणून घेवप तशेंच तियात्राच्या मळार वेग-वेगळे विशय येतात तांचो अभ्यास करप आनी तियात्राचेर अभ्यास जावप गरजेचो कारण तियात्र हेर नाट्यप्रकारां पासून सारकोच वेगळो आनी समाजशास्त्रीय अभ्यासाचे नदरेन तियात्राचो अभ्यास करप खूब गरजेचो कारण तियात्रांत समाजाचें चित्रण जाल्लें पळोवपाक मेळटा. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांचें तियात्राक दिल्लें योगदान जाणून घेवप गरजेचें थारता.

रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो अभ्यास जावप गरजेचो गरजेचो कारण तांच्या तियात्रांनी खूब म्हत्वाचे विशय आयल्यात.

रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो अभ्यास खूब कमी जाल्लो आसा आनी ताकाच लागू हो अभ्यास करप गरजेचो थारता. तियात्राच्या मळार वेग-वेगळ्या तियात्रीस्तांचे तियात्राचे प्रयोग खूब जाल्यात पूण खूब कमी अभ्यास आनी तशेंच लिखित रूपांत मेळटा. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांचेर अभ्यास जावप गरजेचो आसा कारण तांणी कोंकणी माचयेक आनी तियात्रांक आपलें खूब योगदान दिल्लें आसा. ह्या अभ्यासा वरवीं तियात्र मोगयांक तियात्रा विशीं आनीक म्हायती गावतली आनी तियात्राचीं संकल्पना आनी घटक समजतले हांचो अभ्यास जातलो. तियात्राच्यो सादरीकरणाचे विशीं गिन्यान मेळटलें आनी रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांणी केल्लया मलादीक वावराचेर उजवाड पडटलो.

1.3 सोदवावराचो आवांठ आनी मर्याद

तियात्र हो गोंयचो एक खाशेलो प्रकार आनी ताचो जल्म 125 वर्सां आदी सुंबय गांवांत जाल्लो तरी आयज तियात्राचे चड प्रयोग गोंयांत जाल्ले पळोवपाक मेळटात.⁴ हो अभ्यास करतना रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या दोनूय प्रकाशीत आनी अप्रकाशीत तियात्रांचो खाशेलो अभ्यास जातलो. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांणी बरयल्ल्या फक्त तियात्रांचो अभ्यास मुखेपणान जातलो आनी तियात्राच्या हेर घटकांचेर बारीकसाणेन अभ्यास जांवचो ना पूण रोजफन्स आनी

प्रिन्स जेकब हांचे दोगांयचेय मेळून स तियात्रांचो अभ्यास जातलो आनी खास करून तियात्राच्या इतिहासाचेर अभ्यास जातलो. तशेंट हो अभ्यास करतना हेर तियात्रांचो वा तियात्रीस्तांचो आनी तियात्रांचो उल्लेख जातलो. आमी जर नदर मारल्यार रोसफर्न्स हांणी 102 तियात्र बरयल्यात आनी प्रिन्स जेकब हांचे सगळे मेळून 72 तियात्र आयज मेरेन बरयल्यात. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या कांय वेंचीक तियात्रांचो अभ्यास जातलो जशे: रोजफन्स हांचे तियात्र ‘थापोट’ (प्रकाशीत), ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ (अप्रकाशीत), आनी ‘आमचे मोदें जीयेता’ (अप्रकाशीत) तशेंच प्रिन्स जेकब हांचे तियात्र ‘पाद्री’ (प्रकाशीत), ‘जायात जागे’ (प्रकाशीत) आनी ‘रोडो नाका’ (प्रकाशीत).

तशेंच तियात्रांचो अभ्यास जावप खूब गरजेचो आसा आनी खास करून रोजफन्स हांच्या तियात्रांचो आनी कांतारांचो अभ्यास जावप म्हत्वाचो आनी गरजेचो आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो आनी कांतारांचो अभ्यास जावप म्हत्वाचो आनी गरजेचो थारता. रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचे खाशेले विशय समजप आनी तांचेर अभ्यास करप गरजेचें आसा. तियात्राच्या स्वरूप आनी घटकाचे नदरेंतल्यान खाशेल्या तियात्रीस्तांचो अभ्यास करप आनी तांचे विशीं जाणून घेवप म्हत्वाचें थारता.

1.4 संशोधनाची पद्दत

संशोधन जावन आसा आतांच्या काळार एक भोव म्हत्वाची गजाल. संशोधन म्हणल्यार एक विशय घेवप आनी ताचेर खोलायेन अभ्यास करप. तियात्राचेर

अभ्यास जावप गरजेचो जावन आशिल्ल्या कारणाक लागून आपणे समाजशास्त्रीय पद्धत म्हज्या प्रबंधिकेखातीर आपणायिल्ली आसा. ³समाजशास्त्राच्या अभ्यासांत जायते घटक येतात आनी तांतूतले मुखेल अशे आसात 1) कुटूंब, समाजीक बांदावळ नियंत्रीत दवरपी, 2) सामाजीक मुल्यां, समाजीक वेव्हार जाचेर अधिश्ठीत जाला ती समाजाची 3) संस्कृती, हांचो आस्पाव जाता. ह्या मुखेल घटकांक धरून आशिल्ले (अ) समाजिक नियंत्रण, (आ) समाजिक समस्या, (इ) समाजिक बदल, (ई) समाजीक संतुलन ह्या उपघटकांचो आस्पाव जाता. समाजशास्त्र म्हणल्यार समाजाचो अभ्यास करप जात. हो अभ्यास एके शास्त्रीय पद्धतीन करप आसता.

समाज म्हणल्यार एके थारावीक वेवस्थेचें, रिती रिवाजाचें, सहयोगाचें, असहयोगाचें, संस्कृतायेचें, न्याय वेवस्थेचें, राजवेवस्थेचें एक संघटन. समाज जसो बदलता तशें ताचें जिवीतान आनी साहित्यांत आयिल्लें दिसून येता. मनशां मदीं आनी तांच्या संबंदानी जेन्ना आर्थीक, राजकी, कुटूंबीक आनी हेर विचार सरणींचो काळाक धरून बदल घडलो काय समाड बदलता आनी ताचेरूच आदारून समाज बदलता. समाजशास्त्राक खंयचेय एके फासकेंत घालून ताचो अभ्यास करप समा जावचे. समाजांत दीसान-दीस घडणुको घडत आसतात आनी ह्या घडणुको मनशाचेर प्रभाव घालीत आसतात आनी मनीस ह्यो गजाली आपल्या जिवीताक लावन घेता आनी आपलें जिवीत तशेंच करता. अर्थवेवस्था, न्याय वेवस्थेचें, राजवेवस्थेचें, समाजीक बदल आनी हेर वसतु मनाशाचेर प्रभाव करीत आसतात तशेंच धर्म, शिक्षण, पर्यावरण, कायदो आनी विशय ह्या गिन्यानाच्या फाट्यांत तांचो आसपाव जाता आनी सहजपणान हांचो प्रभाव कला आनी साहित्य ह्या प्रकारांचेर पडटा. मनशाक जगंकू, वावर करूंक आनी तजवीत मजेन सारूंक समाजाची गरज पडटा. मनशाक जिवीतांत वयर आनी फुडें सरूंक, समाज ही एक

गरजेची वेवसथा म्हूण थारता. मानवी जिवीत आनी समाज सदांच वांगडा वता. समाज हो खरे पणी एक संघ, एक संघठण, उपचारीक संबंदांचो योग जातूंत वांगडी एकामेका कडेन परसपर बां दिललें आसतात अशें एक बरोवपी म्हणटा. मनशा मदीं जी चाल आसा, जी कार्य विधी आसा, एकामेकाक आदार करपाची जी चाल आसा, राज्य करपाची जी भावना आसा, जंय जायते समूह आनी विभाग आसात, मनशाचे वागणुके संबंदान जें मेकळेपण आनी मर्यादा आसता ह्या वेवस्थेक समाज अशे म्हणटात. ही सामाजीक संबंदांची एक जडण-घडण जी बदलत वता आनी तिची उदरगत जायत रावता.

1.5 सांशोधन विशयाक साहित्याचो आडावो

‘थापोट’ हो रोसफनर्स हांचो सातवो तियात्र आनी तो पुस्तक रुपान 2010 वर्सा उजवाडाक आयलो. ह्या तियात्रांत कुटूंबीक विशय आयला आनी तो कसो फुडें व्हेला तशेंच एक थापटाक लागून कसो परिणाम जाता हें दिसता.⁵ तियात्राचें कथानक तितलेंय सोंपें ना कारण हया कथेंत जायते ट्विस्ट अँड टर्नस आसात. आनी हेंच ह्या तियात्राक एक खाशेलें रूप दिता. ह्या तियात्रांत खूब नांव वसतीक कलाकारांनीं भाग घेतिल्लो हें आमकां दिसून येता. ह्या तियात्राची विनोद एक दम निवळ आनी बरी बसयल्या. ‘पाद्री’ हो प्रिन्स जेकब हांचो तियात्र आनी तो पुस्तक रुपान 2009 वर्सा उजवाडाक आयिल्लो. ह्या तियात्रांत एक पाद्रीचीं जीवीत

दाखयलां, ताच्या जीवीतांत येवपी प्रश्न आनी तो कशे फुडो करता तें दाखयलां, ताचेर कशीं भोगलांट घालतात हें दिसता आनी क्रिसतांव धर्माचीं संकल्पना दाखयल्यांत. आनी क्रिसतांव धर्मांत एका पाद्रीचें म्हत्व दाखयलां. एक पाद्री आपलें जिवीत कशें सारता आनी आपल्या लोका पासत कसले त्रास काडटा तें ह्या तियात्रांत दिसता. ‘जायात जागे’ हो प्रिन्स जेकब हांचो तियात्र आनी तो पुस्तक रुपान 2021 वर्सा उजवाडाक आयिल्लो. ह्या तियात्रांत गोंयकारांचें चीत्रण केल्लें आसा. माचयेर एक ल्हान वाडो दाखयल्लो आसा आनी बायले लोक गोंयांत येवन कशे गोंयकारांक त्रास करतात हें दाखयलां. तशेंच ह्या प्रसनांचेर खूब नीयाळ केल्लो आसा. तशेंच हो प्रश्न कसो सुटोवचो हें दाखयलां.

‘रोडो नाका’ हो प्रिन्स जेकब हांचो तियात्र आनी तो पुस्तक रुपान 2008 वर्सा उजवाडाक आयलो. ह्या तियात्रांत एक बायलेचें चीत्रण केल्लें आसा. ती कितें सोंसता, तीचें जिवीत, आनी बायलेक कशी लेखप हे प्रश्न उकतायल्यात. आनी बायल आपल्या जिवीतांत. आनी एक बायलेक बरे तरेन वयर काडून दाखयल्या. ‘तियात्राचो इतिहास 1892-1992’ हें प्रकाश थळी हांचें पुस्तक आनी तें गोवा कोंकणी अकादमी हांणी उजवाडाक हाडलां. ह्या पुस्तकांत तियात्राचो इतिहास, संकल्पना, व्याख्यां, 1892- 1992 ह्या वर्सां मदीं जाल्लो तियात्राचो बदल आनी तियात्राचे घटक विसतारान मांडिल्ले मेळटात. ‘100 years of Konkani Tiatro’ हें विलसन माजारेलो हांचें पुस्तक आनी तें कला आनी संस्कृती खातें हांणी उजवाडाक हाडलां. तियात्राचो जल्म, तियात्राचो इतिहास, आदले तियात्रीस्तांचीं मतां, व्याख्यां, publicity, कांतरां, विनोद आनी आदी ह्या पुस्तकांत वाचपाक मेळटात आनी हे म्हाका खूब उपकाराचे जातले कारण

तियात्रांत येवपी खूब प्रकार बरे तरेन मांडल्यात. ‘TIATR 125th Anniversary Commemorative Volume’ हें एक संपादीत पुस्तक, मुखेल संपादक तोमाझीन कार्दोजो आनी तें तियात्र अकादमी गोवा हांणी प्रकाशीत केलां, ह्या पुस्तकांत तियात्राचो इतिहास, तियात्राचीं व्याख्यां, आदले आनी नव्या तियात्रीस्तांचीं मतां आनी वळख मांडिल्ली आसा आनी आदल्या तियात्रीस्तांची वळख तांच्या चीत्रां सयत मांडिल्ली आसा. Gulab. Ank IX Voros: 40 SETEMBR, 2022 हें रोमी कोंकणीतलें एक मासीक जें फावूसतो दाकोस्ता संपादीत करता आनी तांतूत रोसफनर्साचेर हो लेख आयिल्लो आसा जंय तांच्या जिवीताचेर तोडक्यान वळख दिल्या आनी तांच्या लेखनाचेर प्रसन विचारल्यात आनी तियात्राचो फुडार कितें आसतलो हेंवूय सांगलां.

संदर्भ

1. <https://timesofindia.indiatimes.com/city/goa/goan-tiatr-125-years-and-counting/articleshow/58270528.cms> Irene Cardozo. (Goan tiatr: 125 years and counting)
2. Mazarello, Wilmix Wilson. 100 years of Konkani Tiatro. Panaji Goa: Directorate of Art & Culture, Government of Goa, 2000. Pg.no 1-5
3. Mazarello, Wilmix Wilson. 100 years of Konkani Tiatro. Panaji Goa: Directorate of Art & Culture, Government of Goa, 2000. Pg 7.

4. Tiatr Academy of Goa. *TIATR 125th Anniversary Commemorative Volume*. Panaji Goa: Tiatr Academy of Goa, 2019. Pg xi.

5.DA COSTA V, (सं) Fausto. Gulab. Margao गोवा. Ank IX Voros: 40 SETEMBR, 2022.

प्रकरण 2

तियात्राचें स्वरूप, व्याख्यां आनी संकल्पना

2.1 तियात्राचें स्वरूप

तियात्र हो गोंयचो एक खाशेलो नाट्यप्रकार आनी हो नाट्यप्रकार हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण ह्या नाट्यप्रकारांत खूब वेगळेपणानां पळोवपाक मेळटात. तियात्र हो प्रकार सूरू जांवचे आदी ताका खूब तयारी आसता आनी हे तयारेक ऐसाय अशें म्हणटात आनी ही तयारी तियात्राचो पयलो प्रयोग जांवचे पयलीं एक म्हयनो अदीक सूरू जाता. तियात्र सूरू जांवचे आदी तियात्राचे मूजग (बेन्ड) संगीत वाजयता आनी तियात्राची सूरवात जाता. पयलो तियात्राचो ‘ओपनींग कोरस’ (सूरवातेचें गीत) सादर जाता, हें कांतार तियात्राच्या विशयाचेर आदारून आसता आनी तें जाल्या उपरांत तियात्राचो पयलो देखावो पळोवपाक मेळटा सगळ्या देखाव्यांक पड्डे म्हूण उल्लेख करतात जशें पयलो पड्डो, दूसरो पड्डो, तिसरो पड्डो आनी आदी. सगळे मेळून चवदा पड्डे वा देखावे आसतात. दर देखावो जाल्या उपरांत एक/दोन कांतारां सादर जातात हीं कांतारां तियात्राच्या मूळ विशयाक दरून आसनात जाल्यार ह्या कांतारांचे वेगळेच विशय आसतात. कांतार सोंपल्या उपरांत विनोदाचो भाग आसता पूण हो भाग फकत वेवसायीक तियात्राची पळोवपाक मेळटा जाल्यार पारंपरीक तियात्रांत हो भाग दिसना कारण पारंपरीक तियात्रांत विनोद हो प्रकार वा विनोदी कलाकार कुटूंबाच्या वा मुखेल देखाव्यानी आयिल्ले पळोवपाक मेळटात.

तियात्राचो उगम

‘तियात्र’ हें उतर पुर्तुगेज भाशेंतल्या ‘तियात्रु’ ह्या उतरांतल्यान आयलां आनी इंग्लीशींतल्यान ताका थिएटर म्हणटात. “तियात्र हो एक देशी भाशेंतल्यान फुलपी पूण अस्तंती संस्कृताय आनी दायज चलोवपी एक प्रभावी नाट्यप्रकार”¹. गोंय एक असलें शार जंय वेग-वेगळ्या धर्मांचो लोक एकवटान जियेता. आनी ह्या धर्मांच्यो चाली-रिती आनी परंपरा सांगातान मेळून करतात. गोंयच्या क्रिस्तांवांची आनी एक फामाद परंपरा जावन आसा ‘तियात्र’. तियात्र आनी समाज हांचो परस्पर संबंद आसा. तियात्र हो समाजाचें दर्शन घडोवपी नाट्यप्रकार. समाजाचें जिवीत प्रतिबिंबित जाता. समाजीक संघर्श हातूंत दिश्टी पडटा. समाजाचे प्रस्न, हुसके, उमाळे, विचार माचयेर सादर करपी कोंकणींतलो हो एक कलाप्रकार जावन आसा तियात्र मुंबयत जल्मा आयलो.

1 जानेवारी 1894 ह्या दिसा गोंयांत पयलो तियात्र सादर जालो. गोंय सुटके पयलीं मुंबयचे तियात्रीसत गोयांत येवन तियात्र सादर करताले. गोंयात तियात्रीस्त वाडपाक लागले आनी आयच्या काळार गोंयचे तियात्रीस्त गोंयात तशेंच गोंया भायर आनी परदेसांत तियात्र सादर करतना पळोवपाक मेळटात. “Tiatr is a unique form of dramatic art, different from a prose drama. The uniqueness of the tiatr lies in the fact that while one theme runs through the entire plot line, each kantar deals with a different subject”². सगळ्या संवसाराच्या मळार आनी वेग-वेगळ्या भासानी जायते तरेचे नाट्यप्रकार आसात. तशेंच गोंयचो एक खाशेलो प्रकार जावन आसा ‘तियात्र’.

तियात्र हो एक नाट्यप्रकार. नाट्य, संगीत, कॉमेडी हांचो सुमेळ तियात्रांत दिश्टी पडटा. मुंबय शारांत कोंकणी तियात्राचो जल्म जालो आनी उपरांत तो गोंयांत पावलो. गोंयांत

पुर्तूगेज राजवट चलता आसतना हो तियात्र पाविल्लो आनी तो आयज मेरेन चालू आसा. तशेंच आमी नदर मारल्यार गोंयांत तियात्राचे तीन हजारां वयर प्रयोग जातात.³ तियात्र हो एक असलो प्रकार जो खूब नांवलोकिक जाल्लो आसा आनी ताका आनी कितें सर करपाक खूब आवगड. तियात्राचे प्रयोग शारानी आनी गांवांनी खूब जातात आनी ते पळोवपाक लोकाची संख्या पासून खूब आसता. कोंकणी तियात्र हो कोंकणी नाटकापरस वेगळो, कोंकणी एकांकीपरस वेगळो तशेंच कोंकणी समाजाची जीण तियात्रांत दिसता. तियात्र हो ‘दृक’ आनी ‘श्राव्य’ असो साहित्यप्रकार आनी तो एकाच वेळार आमी पळोव शकतात आनी एकाच वेळार हजारांनी लोक ताचो आसवाद घेवपाक शकतात. सवांसार ही एक माची’, अशें शेक्सपियर हाणें म्हणलां.

समाजातां जें कितें घडटा तें रांगमाचयेर दिश्टी पडटा. गोंयचे रांगमाचयेर आनी भोव करून तियात्रांत समाजाचें चित्रण दिश्टी पडटा. समाजीक जीण, जजणेंतले बदल, चालीरिती, मूल्यां हाचें दर्शन तियात्रांत घडटा. सर्जनशिलतायेक आनी कल्पनांक तियात्रांत खबू वाव आसता. लुकाजीन रिबेरो हांचें पुराय नांव कोस्तांजसिओ लुकाझीन कारीदाद रिबेरो. ते आसगांव, बार्देस हया गांवचे आनी जुआंव आगुस्तीन फेर्नाडीस बड्डें, मडगांव ह्या गांवचे. ह्या दोगांयनी ताळगांवच्या कायतानीन फेर्नाडीस, फ्रांस्कीनो फेर्नाडीस आनी मडगांवच्या आगुस्तीन मास्कारेन्हस हांच्या सांगातान पयलो तियात्र माचयेर हाडलो आनी हें करून पांच गोंयकारानी पयलो कोंकणी तियात्र गोंयचे माचयेर हाडून एक इतिहास घडयलो.

जुआंव आगुस्तीन फेर्नाडीस हाणी पयलो स्वतांत्र तियात्र बरयलो. ताणें खऱ्या अर्थान कोंकणी तियात्राची बुन्याद घातली. ‘बॅल द कावॅल’ (Belle de Cavel) वा ‘कावले ची सुदोरी’ हो तांचो पयलो तियात्र. ताचे उपरांत तांणी जायते तियात्र बरयले आनी

तांच्या ह्या कोंकणी तियात्र मळावयल्या वावराक लागून तांकां 'पाय तियात्रीस्त' अशें म्हणटात. कोंकणींतलो पयलो तियात्र 17 एप्रील 1892 ह्या दिसा न्यू आल्फ्रेड थियेटर, मुंबय हांगा जल्मांक आयलो पूण गोंयांत पयलो कोंकणी तियात्र 1 जानेवारी 1894 ह्या दिसा आसगांव, बार्देस हांगा माचयेर आयलो. काळ गेलो तशे तातूंत बदल जाले आना नवे प्रवाह दिसपाक लागले.

गोंयांत तियात्राक बरी पोसवण मळिल्ल्यान गोंयच्या समाजाचें चित्रण प्रभावीपणान तियात्रांत दिसून येताच. 'तियात्र' हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की 'तियात्र' ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार 1892 वर्सा मुंबय शारांत ह्या रंगमंचीय कलाप्रकाराची सुरवात जाली तियात्राक 125 अदीक वर्सांची परंपरा आसा आनी ती आयज मेरेन फुडें वचत आसा. ⁴तियात्राचे स वा सात भाग केल्ले आसतात आनी तांकां सादया उतरानी 'पोड्डे' म्हणटात. ह्या पोड्ड्यांचे मदीं संगीत आसता आनी ताका 'कांतारां' म्हणटात. तियात्रांत पोड्ड्यां मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात, सगळीं मेळून बारा वा चवदा कांतारां एका तियात्रांत आसतात.

तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता, वर्सान वर्सा तियात्राचो लकलक परजळीत जायत आसा अमान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना. कातारां आनी

सायडशोज तियात्रायें खाशेलेपण जावन आसा. हयाच कारणाक लागून तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार म्हणप अशें योग्य थारता. सगळ्या भारताच्या मापार गोंय हें एक सुपूल्लें राज्य आनी गोंयांत 451 वर्सा पुर्तुगेजानी राज्य चलयलें. 30 मे 1987 वर्सा गोंयाक घटक राज्याचो दर्जो फावो जालो. आनी ह्या पुर्तुगेजाचें चित्रण आनी तांचो प्रभाव तियात्रांचेर दिसता. कोंकणी तियात्र जल्माक येवचेपयलीं गोंयांत ‘जागोर’ आनी ‘खेळ’ जाताले. पुर्तुगेजांच्या काळार तियात्राचो जल्म जालो. हो नाट्यप्रकार सूरवातेक मध्यमवर्गीय आनी सकयल्या समाजाचे हाव-भाव, सूख-दूख उक्तावपाक लागलो आनी आयज लेगीत पळोवपाक घेल्यार गोंयच्या समाजाचें आनी लोकाचें सूख आनी दूख तियात्रांत दिसून येता.

1892 ह्या वर्सा तियात्राचो जल्म मुंबय शारांत जालो आनी त्या उपरांत तियात्राचे प्रयोग गोंयांत जावपाक लागले. आदीं सावन नाट्य परंपरा घोळटाली 25 जानेवारी 1586 वर्सा थळावे कोंकणी भाशेंत सेंट पॉल कॉलेजींत पयलेच फावटीं नाट्य सादर केल्लें. आनी हया नाटकाचें कथानक क्रिस्ती धर्मप्रवेश हाचेर आदारून आसलें.⁵ गोंयांत जायते धार्मीक खेळ जाताले आनी तोवूय एक नाट्याचो प्रकार जावन आसलो. कोंकणींत तियात्र जल्माक येवचे पयलीं गोंयांत येवरोपी भासानी खेळ जाताले. आनी ताचेरूच आदारून गोंयांत खेळ आनी तियात्र जावपाक पावले. तशेंच आदी गोंयांत जागोर जाताले आनी गोंयांत जावपी वेगवेगळ्या जागरांच्या प्रकारां मदल्या क्रिस्तांव गावड्यांच्या जागरांतल्या गितांक ‘शेन’ म्हणटात. ‘शेन’ म्हणचे गितांतल्यान तासणपट्टी जाता आनी गितांतल्यान एका मनशाचे अगूण आनी वायट कर्तुबां सहजपणान सांगतात.

‘खेळ’ हो गोंयकारांचो आनी गोंयकारांचो लोकप्रीय नाट्यप्रकार आनी ताका खूब वर्सांचो इतिहास आनी परंपरा आसा. पुर्तुगेज गोंयांत येवचे आदी ‘फेळ’ वा ‘खेळ’ गोंयांत नाचताले. ‘खेळ’ हें उतर ‘फेळ’ ‘जमनीवयलो खेळ’ ह्या उतरांतल्यान आयलां. कोंकणी भाशेंत ‘ख’ ह्या उतराचें ‘फ’ जावपाची एक प्रक्रिया आसा. आनी ही प्रक्रिया चड करुन साश्टी वाठारांत दिश्टी पडटा आनी ताकाच लागून ‘खेळ’ हें उतर फेळ ह्या रुपान घोळटाना दिश्टी पडटा. ‘खेळ’ हो नाट्यप्रकार पुर्विल्ल्या काळार सावन घोळटा. हें कथानक धर्मीक, राजकी, समाजीक, पुराणीक वा कुटुंबीक विशयाचेर आदारिल्लें आसता. आनी तांतूत सात-आठ कांतांचो आसपाव जाता. आनी हेच तरेन हे खेळ फुडें वता. खेळांताल्या कांतांक दोन वेर्स आनी एक कोरस आसता. हे खेळ फुडें वतना तांतूतल्यान दूख, विद्वास, त्रास, खास, उल्हास, मोयपास, उगडास दिश्टी पडटा.

खेळाच्या प्रकारांत तीन खेळांच्यो पार्थी आसतात आनी ताचेरुच हे खेळ फुडें वतात. आनी ह्या तीनूय खेळाच्या पार्थीनी वेग-वेगळें कथानक आसता. आनी तांतूत खेळांनी बायलांचीं सवंगां दादलेच करताले. पूण आयज काळ बदल्ला. आयज बायलो लेगीत खेळानी भाग घेतना सहजपणान दिश्टी पडटा. तियात्र जल्मांक येवचे जागोर आनी खेळ हे लोकनाट्यप्रकार गोंयांत आशिल्ले. तांतूत खूब म्हणी आनी ओपारी मेळटाल्यो. ह्या खेळांचे प्रयोग खूब सुवातानी जाल्ले पळोवपाक मेळटाले जशे नाक्यांचेर, तिंट्यार, मांडार, आनी आदी हांगा जाताले. तशेंच कांय गांवानी हे खेळ नाचोवपाक कांय खेरीत सुवातो आसताल्यो आनी लोक ते पळोवपाक हजारांनी बरताले. जायते फावटी खेळ ह्या प्रकारांत लिखीत रूपांत कांयच बरयनासताना ते खेळ फुडें व्हरताले आनी ते बरोवपी अक्षीत लेगीत आसताना तांणी खेळ खूब फुडें वेल्यात आनी तांचें कारणांत हे खेळ आयज मेरेन ते सांबाळल्यात.

1956 च्या अदमासाक खेळ ह्या नाट्यप्रकारान खेळ-तियात्र हें रूप घेतलें. आनी ह्याच खेळांक लागून गोंयचो फामाद नाट्यप्रकार ‘तियात्र’ जल्मांक आयलो आनी तियात्राचे फांट्यांक खूब आदार मेळ्ळो आनी ताकाच लागून तियात्र हो प्रकार खूब सूदरिल्लो आनी वेगळ्या आकाराचो आमकां पळोवपाक मेळटा. आनी एके वटेन जागोर हो प्रकार उणो जावपाक लागलो आनी ताका वेगळी कारणां आसात. खूब लोक तियात्र ह्या प्रकारा कडेन पळोवपाक लागले आनी तांकां हो प्रकार आवडपाक लागलो आनी तांतूंत भाग घेवपाक लागले. तशेंच गोंयांत खूब संगीतकार जल्मांक आयले आनी खूब कलाकारांकूय माची फावो जाली आनी कोंकणी पालकाचेर तांणी आपलें नांव जोडलें आनी आयज मेरेन असल्या कलाकारांचो उगडास गोंयकारांच्या काळजानी रिगून आसा. तियात्र हो गोंयचो एक खाशेलो नाट्यप्रकार आनी हो नाट्यप्रकार गोंकारांच्या काळजाक तेंकून आशिल्लो नाट्यप्रकार आनी ताचे बगर गोंकारांचीं फेसतां आनी परबो सोबनात. आनी आयज लेगीत हे तियात्र गोंयांत चलत आयल्यात आनी ते फुडें व्हरपाक खूब गोंयकारांचो आनी हेर मनशांचो आदार आनी सहकार आसा. तशेंच तियात्र फक्त गोंयांतूच न्हय पूण आक्क्या संवसाराक फामाद आसा आनी गोंयकार सगळ्या संवसाराक शिंपडील्ल्या कारणांत तियात्राचे प्रयोग संवसाराच्या वेग-वेगळ्या देसानी पाविल्ले आसात आनी नामना जोडिल्ली आसात. तियात्र हो एक वेगळो प्रकार म्हणटात आनी ताचे कारण म्हणल्यार तियात्रांत गद्य, पद्य, संगीत आनी हें सगळें बरयिल्लें आसता तशेंच संगीताची सोल्फां लेगीत बरयिल्ली मेळटात.

तियात्र हो फकत तोंडीरूपान न्हय तर तो लिखीत रूपान दिश्टी पडटा. पाय तियात्रीस्त जुआंव आगुस्तीन फर्नांडीस हाची कांय हातबरपां गोवा कोंकणी अकादमीच्या वाचपघरांत दवरिल्लीं आसात. तियात्र हो सर्तीनी लेगीत पावला आनी वेवसायीक मळार खूब नामना जोडल्यांत. तियात्र सादरीकरणांचे भायर तियात्र पुस्तक रुपांत शापून आयला आनी तो वाचकां मेरेन पावला. तियात्रांत आधुनीक तशेंच पारंपारीक वाघा आयज लेगीत पळोवपाक मेळटात आनी हया साबार कारणांक लागून तियात्र हो लोकनाट्यप्रकार जावंक शकना. तियात्र हो प्रकार नाटका पासून खूब वेगळो थारता आनी ताचें मुखेल कारण म्हणल्यार ‘कांतार’. ‘कांतार’ हो प्रकार नाटकांत तर आसना आनी हेर साबार घटकांक लागून ‘तियात्र’ हो ‘नाटका’ पासून वेगळे थारता.

तियात्र हो खेळतियात्रां पासून वेगळो आनी ताका जायती कारणां आसात जीं तियात्र आनी खेळतियात्र ह्या प्रकारेक वेगळे थारायता. पारंपारीक तियात्राक स वा सात पड्डे आसतात आनी ह्या पड्ड्यानी मुखेल कथानक मांडिल्लें आसता, दर पड्डो जाल्या उपरांत कांतारां आसतात जशीं सोलो, दुवो, दुयेट, त्रीवो, चवको, पांचको आनी आदी. दर पड्ड्या उपरांत दोन वा तीन कांतारां आसतात आनी अदीक आसनात. हया कांताराचे विशय खूब वेगळे आसतात ते कथानकाच्या मुखेल कथानकाक धरून आसनात. ‘कांत’ आसतात ते मुखेल कथानकाक धरून आसतात पूण खेळ तियात्रांत चड प्रमाणांत दिसतात.

खेळतियात्रांत ‘कांतारां’ आसनात पूण कांत खूब आसतात. हे ‘कांत’ खेळतियात्रांत लांब आसतात. तियात्रांत ‘कांत’ ल्हान आसतात आनी ताचे कारण म्हणल्यार

तियात्रांत चड वेळ कांतारांक दिल्लो आसता. हाकाच लागून कांत पासून उणें आसतात. तियात्राचें कथानक ल्हान आसता जाल्यार खेळतियात्राचें लांब स्वरुपाचें आसता. आनी एक म्हतवाची गजाल म्हणल्यार तियात्रांतल्या कलाकारांचो आंकडो खेळतियात्रांतल्या कलाकारंपरस चड आसता. कोंकणी भाशेंतलो पयलो तियात्र 'इतालियन भुरगो' लुकाजीन रिबेरो हांणी 17 एप्रील 1892 वर्सा मुंबय शारांत जल्मांक हाडलो आनी कोंकणीतलो पयलो खेळतियात्र गोंयांत 1956 वर्सा आंतानिओ मोरायश गोंयचे माचयेर दाखयलो आनी नामनां जोडून घेतलीं.

हो प्रयोग जाल्या उपरांत गोंयांत साबार तियात्रीस्त जल्मांक आयले. एम बॉयर, प्रेम कुमार, जासीं वाज, जे पी सोजालीन, तोमाजीन कार्दोज तियात्र माचयेर दाखयले जाल्यार लिगोरिओ फेर्नांडीस, रुजारीओ रोड्रीगीज, पॅट्रीक दौरादो, रोजफन्स, मिनीन दे बांदार, प्रिन्स जेकब आनी हेर तियात्रीस्तानी खेळतियात्र दाखयले. आयज रोजफन्स, मिनीन दे बांदार, प्रिन्स जेकब आनी आदी तियात्रीस्त खेळतियात्र सोडून तियात्र बरोवपाक लागिल्ले दिसतात, तांचीं वेगळीं कारणां आसूं येतात. 1995च्या काळार तियात्र फाटीं पडून खळे तियात्र खबू गाजताले. तियात्राक जरीय आयच्या वर्सांनी बरे दीस आसात तरीय तेन्नाची तियात्राची दिशा वेगळी आशील्ली. हे घडणुकेंतल्यान तियात्र हो खेळ तियात्रा परस वगेळो म्हूण स्पश्ट जाता. विसाव्या शेंकड्याच्या निमण्या दशकां खळे तियात्र अदीक नेटान आनी उर्बेन चलताले. गोंय सुटके पयलीं खेळ जाताले. हे खेळ चड करून दक्षीण गोंयांत जाताले. खेळ करपी कलाकार हे कामगार वर्गांतले आसताले. रेजीदोराच्या घरापयलो खळे करून उपरांत उकत्या मळार वा मांडारहे खळे जाताले. इत्रूज-पास्कां वेळार हे खेळ जाताले. आयज चड करून खेळ इत्रूजा वेळारूच जातात. तियात्र हो खेळापरस खूब वगेळो थारता, तो जागरांतल्यान

जल्मांक येवकां ना आना तो खेळांतल्यान लेगीत जल्मांक येवांक ना पूण तो ऑपेरांतल्यान जल्मांक आयला. पुर्तूगेज तियात्रा भशेन कोंकणींतूय तियात्र आसचो हे भावनेन आनी जागराचेर बेजार जाल्लया गोंयकारांनी हो प्रकार जल्मांक घातलो.

2.1.1 तियात्राचे प्रकार

तियात्र हो गोंयचे संस्कृतायेचो एक मुखेल भाग आनी ह्या प्रकाराक हेर नाट्य प्रकार सर करपाक जायना. तियात्राचे प्रकार आसतात जशे समाजीक तियात्र, धर्मीक तियात्र, राजकी तियात्र, कुटूंबीक तियात्र आनी बालतियात्र अशे तियात्राचे वेगवेगळे प्रकार आसात.

2.1.2 समाजीक तियात्र

ह्या तियात्रांनी एक समाजाचें चित्रण केल्लें पळोवपाक मेळटा आनी एक समाजीक विशयाक दरून हो तियात्र फुडें वता. व्यक्तीक जगपा खातीर गरज आशिल्ली प्रेरणां विरोध करपी मुल्यवेस्था आनी तांतूंतलो सांघर्श हाचेरूच समाजीक तियात्राचो दर्जो थारता. ह्या तियात्रांत फकत समाजाचे प्रसन मांडिल्ले पळोवपाक मेळटात. समाजीक तियात्रांत समाजीक परिस्थितीचें चित्रण केल्लें आसता. आनी हें करतना वासतवाताय मनांत दवरची पडटा. कोंकणींतले चडशे तियात्र हे समाजीक तियात्र जावन आसात. ह्या समाजीक तियात्रांत गोंयचे समाजजिवन, तांच्यो चालि-रीती, धंदे-वेवसाय, संस्कृताय ह्या आनी हेरे गजालींचो आस्पाव जाल्लो दिसनू येता. कोंकणींतल्या समाजीक तियात्रांनी समाजाक जागयल्लो पळोवपाक मेळटा. ‘उठ गोंयकारा’ ह्या फा. फ्रेडीच्या तियात्रान राजभास चळवळी खातीर गोंयच्या

समाजाक जागयल्लो दिसून येतो. एम बॉयर हांच्या ‘एकूच रोस्तो’ तियात्रान एकचाराचे नदरेन समाजाक जागयल्लो पळोवपाक मेळटो आनी समाजीक तियात्र समाजाक जागयत आयल्यात आनी आयज लेगीत जागयतात आनी समाजाक सदांच जागरूत दवरतात.

2.1.3 राजकी तियात्र

राजकी तियात्रांत राजकी घडणूकांचे चित्रण केल्लें पळोवपाक मेळटा. ह्या तियात्रांनी राजकी विशय पळोवपाक मेळटात आनी जें कितें समाजांत वायट घडटा ताचेर निशेद मारप आनी सरकारा मदें बदल हाडप आनी जें कितें वायट घडटा तें समाजा मुखार हाडप हो त्या तियात्रीस्ताचो हेतू आसता. जर आमी पळयलें जाल्यार गोंय सुटके पयलीं राजकी तियात्र दिसनाशिल्ले आनी ताचें कारण म्हणल्यार तेन्ना सरकाराचेर टिक्का करपाक परवांगी नासली. गोंय सुटके उपरांत गोंयकारांक फावो ती मेकळीक मेळपाक लागली आनी तेन्नाच ह्या राजकी तियात्रांचो जल्म जालो. राजकी तियात्रांनी सगळें कथानक राजकी विशयाचेर आदारून आसतालें आनी तांतूंत राजकी विशयाचीं कांतारांचोय आसपाव जातालो. राजकी तियात्र आतांच्या काळार लेगीत खूब नेटान चलतात आनी समाजा मदीं जागरूताय हाडपाचें काम करतात. एक देख म्हणल्यार फ्रांसीस दे तुयें हांचो तियात्र ‘रिपोर्टर’ आनी ‘क्वेशटन मार्क’.

2.1.4 धर्मीक तियात्र

हे तियात्र गोंयकारांचे आवडीचे तियात्र. ह्या तियात्रांत धर्माच्यो शिकवणी दिल्ल्यो दिसतात ह्यो शिकवणी क्रिस्तांव धर्माचेर आदारून आसतात. भोव करून कोरेज्मांच्या काळार हे तियात्र माचयेर सादर जातात. धर्मीक तियात्रांनी धर्मीक मूल्यां दिश्टी पडटात आनी ह्या तियात्रां वरवीं प्रेक्षकांक एक बरो संदेश दिवपाचो प्रयत्न करतात. ह्या तियात्रांनी धर्मीक विशयाचीं कांतारा आयिल्लीं पळोवपाक मेळटात. ह्या तियात्रांनी पवित्र पुस्तकांत आयिल्ले देखावे पळोवपाक

मेळटात आनी ते माचयेर सादर केल्ले पळोवपोक मेळटात. धर्मीक तियात्रांची देख म्हणल्यार फा. नेवेल ग्रेशियश हांचो तियात्र ‘तीं दोगांय एक जातोलीं’.

2.1.5 कुटूंबीक तियात्र

हे असले तियात्र तांतूंत फकत कुटूंबीक विशय आयिल्लो दिसता. कुटूंबीक तियात्र हे कुटूंबाचेर आदारीत आसतात. ह्या तियात्रांत कुटूंबांतल्या मनशामदलो संघर्श मांडिल्लो आसाता. मांय, पाय, सासू, सनू, घोव, बायल, पतू, धवू, जावय ह्या घरच्या मनशां भोंवतणीं ह्या जतयात्रांचो मळू विशय आसता. फा. फ्रेडी हांचो ‘घोराबो’, रोजफन्स हांचो ‘थापोट’. गोंय सुटके पयलीं आनी उपरांत लेगीत असले तियात्र माचयेर येवपाक लागले.

2.1.6 बालतियात्र

बालतियात्र हे तियात्र भूग्यांचेर आदारून आसतात. तांच्या कल्पनेचेर, आनी समजणीचेर आदारून आसतात. हे तियात्राचे प्रकार भूग्यांच्या जिवीताकडेन संबंदीत आसतात. ह्या तियात्रांत जशीं भूग्यां उलयतात आनी तांच्या विचारांचेर आदारून हे संवाद बरयल्ले आसतात. हे तियात्रांतलीं कांतारां आनी कांत लेगीत भूग्यांक सोबतात तसलेच आसतले ना जाल्यार तें पळोवपाक बरें दिसचे ना. आनी आतांच्या आदूनीक काळार भूग्यांक शाळानी लेगीत तियात्रांच्यो सर्ती आयोजीत केल्ल्यो पळोवपाक माळटात.

2.2 तियात्राच्यो व्याख्या

नाटक आनी तियात्र हातूंत खूब फरक आसता. तियात्र हो गोंयकारांचो आवडटो नाट्यप्रकार. हो सादर जातना सगळ्यांचो सांगात घेवन ताचें सादरीकरण जाता आनी

प्रेक्षक ते आवडीन पळयता. प्रेक्षक ताचो आस्वाद घेवन समिक्षा करता. तियात्र आनी नाटक हो प्रकार सादर जावपाक खूब वर्सां जाल्यांत आनी ताकाच लागून ताचेर वेग-वेगळे जाणकार अभ्यास करपाक पावले आनी आपलीं निरीक्षणां दिवपाक पावले आनी तियात्र हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो हे सांगपाक पावले तशेंच तियात्राचेर आनी नाटकाचेर खूब अभ्यासक, तियात्रीस्त आनी जाणकार आपली मतां दिवपाक पावले जशीं-

1. 'According to Bharata's Natyashastra that the technique of 61 instruction should be through entertainment (Vinod).⁶
2. "It is interesting to note that this instructional function of the theatre has continued inspite of all the changes in our life and in our arts even to this day with changes in the social context, the context of instruction changed."⁶
3. 'Drama is an art form that tells a story through the speech and actions of the characters in the story. Most drama is performed by actors who impersonate the characters before an audience in a theatre or before television cameras for an audience in their homes'⁷
4. सिसैरो- Drama is a copy of life, mirror of customs and reflection of truth.
5. ऍरिस्टॉटल - Drama is an imitation of life.
6. जॉर्ज बेनार्ड शॉ- Every Drama must be an artistic presentation of conflict.
7. जे आर विल्यम- And Drama after all is literature and lives in the end by the greatness of its spoken words.
8. भरतमुनी- लोकसभावाचें अभिनयांतल्यान दर्शन म्हणल्यार नाट्य.

9. कालीदास- 'It is a form of drama in Konkani.'

10. 'Drama is an art form. Like any other art, it has its rigid structure and discipline; for the playwright, it is purely creative.'¹⁰

हीं वयलीं व्याख्यां नाटक हें कितें आसता तें सांगून दिता. नाट्यशास्त्राच्या आदारान एक दिवेरतीमेंताचो प्रकार कसो आसचो हें सांगून दिता. आमच्या सदांच्या जिवीतांतले भाग नाट्यप्रकारांत येवप सक्तीचें आसता आनी ताच्याच आदारान नाट्यप्रकार फुडें वात. तशेंच नाट्यप्रकार हो कथानक, आनी तातूंत आशिल्लया पात्रांच्याच आदारान फुडें वता. एक व्यक्ती जी आपली तयारी एक अभिनय करपाक तो म्हत्वाचो आसता आनी ताकाच लागून तो नाट्यप्रकार फुडें वचपाक आनी ताका खूब नामनां मेळपाक शकतात.

नाटकाचेर खूब जाणकारानी आपली मतां मांडल्यांत आनी नाट्य हें कितें आसता तें तांणी सांगून दिल्लें आसा. नाटक हें समाजाचें चित्रण करपी हात्यार आनी ताचे वरवीं समाजाचीं संवेदना मुखेलपणान दिसतात. तशेंच एक जाणकार ऍरिस्टॉटल, म्हणटा नाट्य म्हणचे जिवीताचो एक हारसो जें पुराय पणी मनशाचें जिवीत चित्रायता आनी ताच्यात आदारान नाट्य आसता. नाट्य हें पुराय पणी मनशाच्या जिवीतांतल्या प्रसंगांचेर आदारील्लें आसता. नाट्य हें लोकांच्या सभावाच्या अभिनयांतल्यान दर्शन करपी एक प्रकार. नाट्य हें एक साहित्य आनी अभिनयाच्या आनी पात्रांच्या आदारान कितें सांगपाचें आसा तें प्रेक्षकां मेरेन पावता. नाट्य हो प्रकार एक कला दाखावपाचें सादन आनी ताचें स्वरूप पुराय पणी कलात्मक आसता आनी तेन्नाच ताका यश फावो जाता.

1. फेलिसियु कार्दोज- “नाट्य, अभिनय, विनोद, संगीत, ल्हान प्रहसना (फार्स) आशिल्लो माचयेर दाखोवपाचो नाट्यप्रकार म्हणल्यार तियात्र”⁸

2. डॉ. प्रमोद काळे -“Tiatr is a unique performing art genre. It has element of Drama, Music, comedy and Improvisation. In a typical ‘Tiatr’ performance there is a loose storyline, which runs to the show; it is punctuate by ‘side show’- irrelevant and improvisational material consisting of songs – solos, duets and choruses (cantars), dances, comicskits and monologues –all this to the accompaniment of a very loud Goan steel band which sits between the audience and the performers.”⁹

3. तोमाजीन कार्दोज- ‘Tiatr is a unique form of dramatic art of Goa, different from various other forms of drama that exist in Goa. It cannot be compared to a prose drama as Tiatr has lots of music in it. Again it is not a musical drama either. Hence it uniqueness.’¹⁰

4. ‘Tiatr is a unique form of dramatic art. It is unique because it cannot be considered a musical drama or a prose drama. It has music and singing but it is nor a musical drama.’¹¹

5. विल्सन माझरेलो - ‘Unique art and culture a form of Goa is the Konkani Tiatro. It is the most popular form of drama in Goa. There is no drama form that resembles Konkani tiatr in any other state of India.’¹²

6. Tiatr, the popular Konkani art form also falls under the category of drama. Infact, the main basic of tiatr is drama. Tiatr also has all the elements of entertainment such as a play, music, song and dance

which are so necessary for dramatic expression. Tiatr has become the mirror of the society. Besides providing entertainment, it educates and enlightens people on various problems faced by the society. The innumerable performances of tiatr reflect the great mass appeal that it holds. Today tiatr is the only commercial stage of Goa.’¹³

7. डॉ. नंदकुमार कामत- ‘Tiatr is a product of post-industrial Asian colonial society. It has no match anywhere in the world in its structure and performance.’¹⁴

8. ‘Drama is an art of communication, but dramatists do not normally write to communicate directly with readers. They write lines for actors to work on, accepting that a play has to pass through the medium of performance by others before it can reach and effect its public.’¹⁵

9. ‘Tiatr refers to actions or deeds as they are performed in a theatrical setting for the benefit of a body of spectators.’¹⁶

10. ‘Drama is an art of communication, but dramatists do not normally write to communicate directly with readers. They write lines for actors to work on, accepting that a play has to pass through the medium of performance by others before it can reach and effect its public.’¹⁷

11. एवाग्रियु ज्यॉर्ज - 'Tiatr is nothing but a drama, with certain peculiarities of its own. The word teatro in Portuguese actually mean drama. Tiatr is a modern dramatic form.

12. **Tiatr** is a type of musical theatre that is popular in the state of Goa on the west coast of India, as well as in Mumbai and among expatriate communities in the Middle East, United Kingdom, and other cities with a significant presence of Konkani speakers. The dramas are primarily performed in the Romi Konkani dialects and incorporate elements such as music, dance, and singing. Individuals who perform in *tiatr* are referred to as *tiatrists*.¹⁸

13. Tiatr is a unique form of dramatic art. It is unique because it cannot be considered a musical drama or a prose drama. It has music and singing but it is not a musical drama. The plot of a Tiatr is normally divided into 6 or 7 parts, each part is called a "Pordho". In between these Pordhes there are songs which are called "Kantaram". Normally there are 2 or 3 Kantaram in between every two Pordhes. This means that there are at least 12 to 15 Kantaram in the Tiatr.¹⁹

14. Comedy is essential in the Tiatr if one wishes to make it a grand success. I have not seen any tiatr so far achieving success without the

elements of comedy in it. The comedy in the tiatr should be linked to the main story of the Tiatr.²⁰

15. The uniqueness of the Tiatr lies in the fact that the story of the Tiatr is based on one particular theme whereas each Kantar is based on a different subject. Accordingly one particular subject is presented through the story of the Tiatr whereas 12 to 14 different subjects are tackled through 12 to 14 kantaram in the Tiatr. It is this aspect of the Tiatr that makes the Tiatr unique compared to other forms of dramatic art.²¹

ह्या वयर दिल्लया व्याख्यांच्या आदारान तियात्र हो प्रकार कसो आसता आनी तांतूत कितें आसता हें आमकां सहजपणान समजपाक मेळटा. तियात्र ह्या प्रकारांत खूब वेगळेपणां पळोवपाक मेळटात जी हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात. सगळ्या संवसाराच्या मळार आनी वेग-वेगळ्या भासानी जायते तरेचे नाट्यप्रकार आसात. तशेंच गोंयचो एक खाशेलो प्रकार जावन आसा ‘तियात्र’. ‘तियात्र’ हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. आमच्यानी म्हणपाक जाता की ‘तियात्र’ ह्या नाट्यप्रकाराचें स्वरूपूच वेगळें आसा. तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार 1892 वर्सा मुंबय शारांत ह्या रंगमंचीय कलाप्रकाराची सुरवात जाली तियात्राक 125 अदीक वर्सांची परंपरा आसा आनी ती आयज मेरेन फुडें वचत आसा.

तियात्राचे स वा सात भाग केल्ले आसतात आनी तांकां सादया उतरानी ‘पोड्डे’ म्हणटात. ह्या पोड्डयांचे मदीं संगीत आसता आनी ताका ‘कांतारां’ म्हणटात. तियात्रांत पड्डयां मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात, सगळीं मेळून बारा वा चवदा कांतारां एका तियात्रांत आसतात. कातारां आनी सायडशोज तियात्रायें खाशेलेपण जावन आसा. हयाच कारणाक लागून तियात्र हो एक विशेश रंगमंचीय कलाप्रकार म्हणप अशें योग्य थारता.

तियात्राच्या मळार खूब तियात्रीस्त आसात जाणीं खूब नामनां जोडल्यांत आनी तांणी तियात्राक आनी तियात्राच्या मळार खूब योगदान दिल्लें आसा आनी तांचो हो वावर तांणी बरयल्लया आनी दिग्दर्शीत केल्लया तियात्रांचेर दिसून येता. तियात्र हो गोंयचे संस्कृतायेचो एक मुखेल भाग जावन आसा आनी ताकाच लागून फेस्तांक, परबांक, जात्रांक तियात्राचे प्रयोग जाल्ले पळोवपाक मेळटात. तियात्र हो प्रकार जातूंत समाजाचें दर्शन केल्लें पळोवपाक मेळटा आनी ताचेर आदारून तियात्र आटापून आसता. तियात्र हो एक संदेश दिवपी आनी प्रकट करपी नाट्यप्रकार. एक ल्हान विशय घेवन तातूंत प्रसंग घालून आनी शेवटाक संदेश दिवप तियात्रांतल्यान जाता. तियात्र हे समाज बदलपाचें हात्यार, तियात्रांत दिल्लो संदेश घेवन प्रेक्षक वता आनी आपल्या जिवीतांत आनी समाजांत बरें तें हाडपाक वावूरतात. तियात्र जावन आसा गोंयचो एक मुखेल नाट्य प्रकार जो दर एक गोंयकाराच्या काळजांत रिगून आसता. तियात्र म्हणटनाच गोंयकारांच्या काळजांत वेगळींच भावनां व्यक्त जाल्लीं आमकां दिसून येतात.

तियात्र हो प्रकार स वा सात भागांनीं वांटिल्लो आसाता. ह्या एक- एक भागाक पड्डो म्हणटात. ह्या पड्डयां मदीं आनी एक प्रकार जाता आनी ताका कांतारां म्हणटात. चड करून दोन तीं तीन कांतारां एक पड्डया मदीं आसतात. तर पूराय तियात्रांत बारा तीं

चवदा कांतारांचो आसपाव जाता. आनी हीं कांतारां तियात्राच्या मूळ विशयाक दरून आसनात पूण कांतारांचे हेर विशय आसतात, जशीं समाजीक, राजकी वा खंयचेय एक घडणुजेचेर आनी आदी. तियात्रांत आनी एक महत्वाचो भाग म्हणल्यार कांत हें एका प्रकाराचें गीत जें कथानकाक दरून आसता. तशेंच सायडशो हो प्रकार तियात्रांत पळोवपाक मेळटा आनी हो प्रकार खूब महत्वाचो थारता.

2.3 तियात्रचीं संकल्पना

‘तियात्र’ ही संकल्पना मूळ भायल्या देशांतली. अठराव्या शेकड्याचे मजगतीं इटली वाठारांत ‘तियात्र’ हो प्रकार सुरूत जाल्लो. समाजीक, राजकी विशयांचेर हे तियात्रांनी कांतारांचो आसपाव जातालो आनी हीं ‘कांतारां’ वेगळ्या विशयांचेर आदारून आसतालीं आनी हीं कांतारां कथानकाच्या मदीं आसताली. मनोरंजनाचें एक बरें साधन म्हूण गोंयकारांनी ताका मान्यताय दिली आनी मोग दाखयलो आनी ‘तियात्र’ उंचल्या दर्ज्याचेर दवरलो. ‘तियात्र’ हें उतर पुर्तूगेज भाशेंतल्या ‘तियात्रु’ (teatro) ह्या उतरा वयल्यान आयलां.²² ‘थियात्रूम’ (theatrum) ह्या लॅटीन उतरांवयल्यान ‘तियात्रु’ हें उतर आयलें आनी ‘तियात्रु’ ह्या उतरावयल्यान ‘तियात्र’ हें उतर आयलें. इटाली भाशेंतूय ‘तियात्रु’ हें उतर मेळटा. ‘तियात्र’ ह्या उतराक इंग्लीशींत थियेटर Theatre हें उतर मेळटा. कोंकणींत तियात्राचो जल्म जालो तेन्ना गोंयांत पुर्तूगेज राज चलयताले आनी मुंबयत ब्रिटीश राज करताले. कोंकणी तियात्राच्या जल्मा सावन तियात्रान वेगवेगळीं नावां रुपां आपणायलीं.

थियात्र (Theatr), थियात्र (Thiatr), तियात्र (Tiatr) ह्या सारकीं नांवांरुपां मळेटात जाल्यार पुर्तूगेज भाशेंत हँडबिलांचेर तियात्रू (Teatro), तियात्र (Teatr) ह्या सारकीं नांवांरुपां मेळटात. 1974 ह्या वर्सा कला अकादमीचे सर्तीक लागून ‘तियात्र’ ह्या उतराचें ‘तियात्र’ ह्या नांवांन कोंकणीकरण जाल्लें आमकां पळोवपाक मेळटा.²³ कोंकणींत ‘ड्रामा’ ह्या अर्थान तियात्र ही संकल्पना घोळटना दिश्टी पडटा. तियात्राचें स्वरूप, कार्य वगेलें पूण तो एक नाट्यप्रकारूच उरता. तियात्र हो एक प्रकार जो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता आनी ताका साबार कारणां आसात. पयले सुवातेर तियात्र ह्या नाट्यप्रकारांत कांत आनी कांतार हो प्रकार आसता जो हेर नाट्यप्रकारानी मुखेलपणान पळोवपाक मेळना. तियात्राचें कथानक एक मुखेल विशय घेवन फुडें वता जाल्यार कांतार हें वेगळो विशय घेवन वता. कांत हे कथानकाक दरूनूच आसतात आनी कसलीय दुखाची वा सूखाची घडणी सादर करपाक तांचो वापर जाता. तियात्रांत सायड शो हो प्रकार पळोवपाक मेळटा. हो प्रकार विनादाचो एक भाग आसता, आदल्या काळार हो प्रकार जेन्ना सादर जातालो तेन्ना पड्ड्या फाटल्यान माची वेवस्था करताले. आतांच्या काळार प्रेक्षकांक दिवेरतीमेंट दिवपाक सायड शो करतात.

2.4 तियात्राचे घटक

कोंकणीच्या तियात्राचे आनी नाटकाचे घटक आनी तातूंत आयिल्ले प्रसंग खूब वेगळे आनी ताकाच लागून तियात्र आनी नाटक हे दोनूय वेगळे. गोंय एक असलें शार जंय वेग-वेगळ्या धर्मांचो लोक एकवटान जियेता. आनी ह्या धर्मांच्यो चाली-रिती आनी परंपरा .सांगातान मेळून करतात. गोंयच्या क्रिस्तांवांची आनी एक फामाद परंपरा जावन आसा ‘तियात्र’. तियात्र आनी समाज हाचो परस्पर संबंद आसा. तियात्र हो समाजाचें

दर्शन घडोवपी नाट्यप्रकार. तियात्र सादर करता आसतना तातूंत खूब गजाली आनी प्रसंग मनांत दरपाचे आसतात आनी ताका आमी घटक म्हणटात आनी ते अशे आसात-

1. कथानक

तियात्राक एक कथानक आसता आनी एक तियात्र फुडें वतलो जाल्यार तें एक मूळ कशें थारता. घडणूक आनी प्रसांग हे मेळून कथानक जाता आनी तातांतूल्यान पात्रां प्रगट जातात. तियात्र बरोवपी घडणूकांच्या आधारान प्रसांगांची निर्मीती करता. कथावस्तुंची बरेतरेन मांडणी केली जाल्यार तियात्राचो प्रयोग बरे तरेन जावंक पावता. एका तियात्र बरोवप्याक ताच्या सरभोंवतणच्या वातावरणाची एक सादी गजाल तें ताच्या तियात्राची कथानक जावां येता. कथानक सत्य घडणूकांचेर वा काल्पनीकतायेचेर आसूं येता. कथानक हें तियात्राचेर नियंत्रण दवरपी मुखेल सुत्र. तियात्राची सुरवात आनी निमणें मेरेन एकामेका कडेन जोडपाचें काम कथानक हो भाग करता. तियात्रांत कुटूंबांबीक, गोंयचे आनी आदी विशय पळोवपाक मेळटात. उदाहरण- रोजफन्साच्या 'थापोट' तियात्राचें कथानक जें लांब स्वरूपाचें आसा.

2. कांतार

कांतार हो तियात्राचो एक म्हत्वाचो प्रकार. खंयचोच तियात्र कांतार नासतना फुडें वचपाक शकना. 'कांतार' तियात्राचो आत्मो अशें म्हणपाक जाता आनी 'कांतार' तियात्राची खाशेलताय. तियात्राचें कथानक मुखेल विशय घवेन फुडें वता जाल्यार तियात्राचें एक-एक कांतार वेग-वेगळो विशय घवेन फुडें वता आनी हाकाच लागून तियात्राच्या कथानका भायर तियात्रांत आसपविल्लीं कांतारांचें विशय प्रेक्षकांक आवडटात. 'ओपनींग कोरस' ताका आडवाद आसता. 'ओपनींग कोरस' हें सूरवातीचें कांतार जें तियात्राच्या मूळ कथानका विशीं म्हायती दिता. तियात्राक चड करून स ते

सात पड्डे आसतात आनी ह्या दर पड्ड्या मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात. सगळी मळून एका तियात्रांत बारा तीं चवदा आसूंक जाय. हीं कांतारां समाजीक, राजकी, धर्मीक, इतहासीक, विज्ञानीक आदी विशयांचेर आटापिल्लीं आसतात. तशेंच कांतारांचे जायते प्रकार आसतात. कांताराचें एक उदाहरण म्हणल्यार प्रिन्स जेकबाचें ‘पाद्री’ हें कांतार.

कांतारांचे प्रकार

अ. सोलो

सोलो हे एकट्यान गायल्लें कांतार वा गीत. ताका ‘क्लावन’ अशेंय म्हणटात आनी हें कांतार दादलो वा बायल, चलो वा चली हांणी कोणेंय एकल्यान गावपाक जाता. कांतार ह्या प्रकाराक आनी एक उतर ‘क्लावन’ म्हणून आसा आनी तें कांतार अदीक बरें करपाक कांय वेगवेगळ्या चाली आसात. कांतारांत दोन- तीन वळी वा केन्ना परतूय कोरस गायताले आनी कांताराक सोबाय हाडटाले. सगळ्या तियात्रानी ‘सोलो’ कांताराचो प्रकार आसताच. ‘डिसेंट सोलो’ आनी ‘कॉमॅडी सोलो’ अशे सोलोचे दोन प्रकार तियात्रानी पळोवपाक मेळटात. ‘डिसेंट सोलो’ हातांतू बरो संदेश दिवपी वा गंभीर वातावरणांचेर कांतार बसयल्लें आसता. ‘कॉमॅडी सोलो’ हातांतू विनोदी रुपान कांतार आसपावता आनी तें कांतारा सादर जाता आसतना कांताराचेर आदारून गावप्याचे भेसयू बदलता.

आ. दुयेट

‘दुयेट’ हें पुर्तूगेज भाशेंतलें उतर आनी ताचो अर्थ दोग म्हूण थारता. ‘दुयेट’ हें कांतार दोग जाणांनी गायिल्लें आसता आनी तातूंतलो एक गावपी परूश आवाजाचो (male)

जाल्यार दुसरो गावपी आसता तो अस्तूरतेच्या आवाजाचो (female) आसता. ‘दुयेट’ सांवादात्मक आसता तशेंच हेर वळी वेगवेगळ्या आवाजान वा एकाच सूरान एकल्याच्यान वा दोगांयच्यान गावूं येतात आनी ‘दुयेट’ डिसेंट वा कॉमॅडी स्वरूपान बसयल्लें आसता.

इ.दुवो

दुवो हो कांताराचो आनी एक म्हतवाचो प्रकार आनी तें दोग जाणांनी गायिल्लें गीत वा कांतार आसता. दवतो गावपी दोगयू पुरूश वा दोगीय अस्तरयो आसूं शकतात. ‘दुवो’ पयल्या आवाजान (first voice) आनी दुसऱ्या आवाजान (second voice) गावपाक मेळटा आनी ताचेरूच ताची सोबाय वाडटा. ‘दुवो’ ‘डिसेंट’ वा ‘कॉमॅडी’ आसूं येता.

ई. त्रिवो

‘त्रिवो’ हें पुर्तूगेज भाशेंतलें उतर आनी ताचो अर्थ तीग मनीस अशें थारता. तीग जाणांनी गायिल्ल्या कांताराक ‘त्रिवो’ अशें म्हणटात. आनी हे गावपी पुरूश वा अस्तूरी आशूंक शकतात. आनी तो संवादात्मक आसूंक जाय. कलाकारान वगे वेगळें पात्रजचत्रण कांतरेतल्यान प्रकट करपाक जाय.

उ. चवको

चार गावप्यांनी गायिल्लें हें कांतार आसता आनी ताका ‘क्वार्टेट’ अशेंय म्हणटात आनी सादे भाशेंतल्यान ताका ‘चवको’ म्हणटात. तातांतूले कांतोरीस्त सगळेच पुरूश, सगळ्योच स्त्री वा मिश्र आसूं येतात. ह्या कांतारांत लेगीत संवाद गरजेचो.

ऊ. कोरल

हें कांतार वेग-वेगळ्या सूरानी आनी एका परस चड जाणांनी गायिल्ल्या ह्या कांताराक ‘कोरल’ अशें म्हणटात. हें कांतार स, सात, आठ, धा वा जायत्या जाणांनी गायिल्लें आसूं येता. सूरान्क तातूंत खाशेलें म्हत्व आसता. आयकपाक सुवादीक असो हो प्रकार कोंकणी गीताचो हो प्रकार. कोरल कांतार पंगडान गायतात. वेग-वेगळ्या संगिताच्या नेटार, वेगवेगळ्या सूरानी हें गावपाचें आसता. कोरल कांताराच्या दाखोवणेंतल्यान तियात्रांत वेगळेपण आनीक सोबाय येता.

3. कांत

‘कांत’ म्हणल्यार एका प्रकारचें गीत वा कांतार जाचो संबंद कथानका कडेन आसता. कांत हया प्रकारांत चडसो एक वेर्स आनी एक कोरस अश्या स्वरूपांत बसयल्लें आसता. पयलींच्या काळार आनी आयज हे कांत दोन वा चड वेर्स कोरस हातांतू आटापिल्ले आसतात. ‘कांत’ संगीत बद्द केल्ल्यान प्रेक्षकांची उर्बा वाडयता आनी कथानकाचेर आदारून आसतात.

4. सायड शो

‘सायड शो’ हो तियात्राचो एक म्हतवाचो घटक. दोन वा तीन कॉमॅडियन माचयेर येताले आनी केन्नाय कथानका कडेन पासून संबंदीत कॉमॅडी करून ‘सायड शो’ करताले. पणू पारांपारीक तियात्रांत मात सायड शो हाची वेगळीच संकल्पना आसा आनी ती म्हणल्यार ‘सायड शो’ मुखेल कथानका कडेन संबंद आसतालो. आनी आदल्या काळार तियात्रांत मूळ कथानक चलताना दोन पड्डयां मदें माचयेची मांडावळ करपाक कांय वेळ जाय पडटालो आनी ताका लागून हे सायड शो करताले.

5. अभिनय

अभिनयाच्या रुपान तियात्र माचयेर सादर जाता. तेन्नाच ताका अदीक सोबाय येता आनी तियात्र बरोवप्याचें हें सार्थक जाता. अभिनय हो नाट्य हाचो म्हत्वाचो भाग. कुडीची हालचाल, तोंडावयले हावभाव ह्या गजालींचेर नियंत्रण दवरून पात्र उर्बें करचें कसब अभिनय करप्यामदें वा एका तियात्रीस्ता मदें आसांकू जाय. तियात्र कलाकारान आपणाक दिल्ले भूमीके कडेन एकरूप आसपाक जाय आनी ती सहजपणान करपाक.

6. संवाद

तियात्रांतलो आशय आनी विशय प्रकट करपाचें साधन म्हणल्यार सांवाद. वेगवेगळ्या साजहित्य प्रकारांतल्यान जिवीतांतलो अणभव व्यक्त जाता. तियात्र हो नाट्यप्रकार सांवाद फुडें तियात्राचें माध्यम. कथानक सांवादांतल्यात फुडें जाता. पात्रांचेंमनोगत हयक्त करता. संवाद तियात्राचो आर्य मांडटा. सांवादाचें स्वरूप तियात्राचे प्रकृतीचेर आदारून आसता. पात्रां आनी सांवाद हांचें आसा. पात्रां प्रमाण संवादांची निर्मणी जावांक जाय. तियात्रांतले संवाद सभावीक, सटतसटतीत, अर्थपणू आनी कथानकाची वाड करपी आसांकू जाय. संवाद हे कलाकारान माचयेर म्हणपाचे आसतात देखून अभिनय आनी कृती हांचो मेळ जावप गरजेचें.

7. संघर्श

तियात्रांत सांघर्श गरजेचो आसता आनी हो सांघर्श दोन मनशांमदलो, दोन पांगडां मदलो आसूं शकता. तियात्र बरोवपी पात्रांच्या रुपान पात्रांतलो मतभेद मांडटा. ह्या मतभेदाक लागून जी प्रतिक्रिया घडटी तोच सांघर्श आसता. हो सांघर्श प्रेक्षकांची उमळशीकताय वाडयता आनी फुडें कितें जातलें हो प्रश्न लोकांच्या मनांत उकतायता. सांघर्श निर्माण करून तो सुटावो करपाचे हें एका बरोवप्याचेर आसता.

8. भास शैली

भास ही अभिव्यक्तीचें साधन. तियात्रांतले सांवाद म्हणटना कलाकारान भाशेची लय नादपणू सांबाळपाची गरज आसता. भास ही पात्राची पिराय, संस्कृताय, वेवसाय, सभाव, प्रसांग ह्या गजालींचेर आदारून आसता. थाड्याच उतरानी खोल आनी सारको आशय व्यक्त करपाचें भाशेंत सामर्थ्य आसांकू जाय. तियात्रांतली भास सादी, सोपी आनी सुंदर आसांकू जाय आनी पात्रांक सोबसारकी आसांकू जाय. भाशेवरवीं त्या त्या समाजाचें, सांस्कृतायेचें दर्शन घडटा. कोंकणी तियात्रांत चडकरून बार्देशी बोलयेचो उपेग जाल्लो दिश्टी पडटा जाल्यार कॉमॅडी खातीर साश्टी बोलयेचो उपेग जाल्लो दिसता.

9. वातावरण निर्मीती

तियात्रा ह्या प्रकाराचेम प्रभावीपणान सादरीकरण करपाक फावो ती वातावरण निर्मीती तियात्रांत जावप गरजची. तियात्र बरोवपी संवादांल्यान काळाची निर्मणी करता. दिग्दर्शक तशेंच नेपथ्यकार माचयेर घडणुकांची आनी प्रसंगांची फावो ती वातावरण निर्मीती करून तियात्र प्रभावी करता. तियात्र सादर करता आसतना वातावरण निर्मीती कशी आसपाक जाय हाचें गिन्यान ताणें दवरूंक जाय. पात्रांची सांस्कृताय, रिती-रिवाज, सैम, रस्ते, घर हांच्या चित्रण वास्तवाक धरून आसपाक जाय.

10. बरोवपी

तियात्र बरयततना साहित्यीक मूल्यां मनान दवरून बरोवंक जाय आनी पाल्काची जाणविकाय दवरून तियात्र बरोवप्यान तियात्र बरोवपाक जाय. एक तियात्र बरोवपी कसलीय कल्पना, घडणूक, प्रसांग, अणभव घेवन कथाबीज निर्माण करपाक शकता

आनी लेखनाकनाचेर भर घालून तियात्र बरोवपाक शकता हें करतना प्रयोग दर्शनाची जाणविकाय ताका सतत दवरची पडटा. तियात्र बरोवपी मनांतलें बरयता आनी माचयेर हाडून आपलो विशय व्यक्त करता.

11. दिग्दर्शक

दिग्दर्शक हो तियात्राचो एक भाग आसलो तरीय आतांच्या काळार जायते फावटीं लेखक होच तियात्राचो दिग्दर्शक जाल्लो जदश्टी पडटा जर कांय सर्तीचे तियात्र सोडले जाल्यार. कला अकादमीचे तियात्र सर्तीखातीर दिग्दर्शक अभ्यास केल्ले दिग्दर्शक दिग्दर्शन करतना पळोवकां मेळटात तशेंच तियात्राचो दर्जो वाडपाक एका दिग्दर्शकाचें खूब योगदान आसता.

12. प्रेक्षक

तियात्र हो प्रेक्षकां मुखार माचयेर सादर जाता तेन्नाच तो बरे तरेन सादर जावंक पावता आनी ताका जीवसाण येवून कलाकार आपलें योगदान दिवपाक पावतात. तियात्र प्रेक्षकां खातीर बसयतात आनी तातूंत प्रेक्षकांचे अपेक्षेचो, तांचो प्रभाव तियात्र बरोवप्याचेर पडटा. प्रेक्षक आनी तियात्र हांचो एक लागशिल्लो संबंद आसा. प्रेक्षक नासतना तियात्र चलना.

13. तांत्रिक मांडावळ

तियात्र बरयतना बरोवप्याक तांत्रिक गजालींची आनी वस्तूची जाणविकाय दवरुन तियात्र बरोवचो पडटा आनी आतांच्या काळार तर सारकें गरजेचें आना सक्तीचें जाल्लें आसा. कलात्मकताय हें कला गूणांचो उपेग करून जायत्या तियात्रांच्या ओपनींग कोरसांत, कथानकांत, विनोदांत, कांत आनी कांतारानी वेग-वेगळ्या देखाहयाचें चित्रण

केल्लें सहजपणान दिश्टी पडटा. नेपथ्य, न्हेसवण, उजवाडा येवजण ह्या सारक्या गजालींचो जवचार करून तियाजची तांत्रीक मांडावळ करतात.

14. उजवाडा येवजण

‘उजावाडा येवजण’ हो तियात्राचो म्हतवाचो भाग आनी आयचे रंग माचयेवयलें फकत स्थळ-काळ दाखोवपी माध्यमूं न्हय पूण भावना निर्माण करून हाडपाचें एक म्हत्वाचें माध्यम. स्पॉट लायट्स, फॉलो स्पॉट, जडांकी, सोलार, फ्लडलायट्स, फूटलायट्स, कम्प्यूटराच्या आदारान (artificial intelligence) निर्माण केल्ल्या उजवाडा येवजणेचे प्रकार तियात्र प्रभावी करूंक मदत करूं येता. हे तरेची उजावाडा येवजण कला अकादमीचे तियात्र सर्तीनी उपेग केल्लो पळोवकां मेळटा.

15. न्हेसवण

तियात्र कलाकारांची न्हेसवण तियात्रांतल्या कलाकारांचें स्थान आनी दर्जो दाखोवपी भास आसता. फावो त्या कलाकारांक फावो ती न्हेसवण आसप गरजेची आनी तेन्ना तें पात्र लोकाक सहजपणान समजूंक येतले. न्हेसवणेकूय तियात्रांत एक खास स्थान आसा. पात्रा परमाणें न्हेसवण केल्ली कला अकादमीचे तियात्र सर्तीनी कलाकार पळोवपाक मेळटा.

ह्या पूराय प्रकरणांतल्यान पयले सूवातेर तियात्र हो प्रकार कसो आसता हें सांगून दिलां आनी तियात्र हो प्रकार सादर करपाक तयारी कशी आसता तें घातलां आनी त्या उपरांत तियात्राच्यो वेग-वेगळ्या जाणकारानी आनी तियात्रीस्तांच्या व्याख्यांचो घातल्यां आनी

तियात्राची संकल्पना मांडल्यांत आनी ताच्या आदाराना तियात्र हो प्रकार समजावन दिवपाचो प्रयत्न केल्लो आसा. तशेंच तियात्राचे कसले प्रकार आसतात आनी ते कशे आसतात हांचो उल्लेख केला आनी तियात्रांत आयिल्ले घटक घातल्यात आनी फावो थंत देखी दिल्यात.

संदर्भ

1. Fernandes, Andre Rafael. *When the curtains rise.... Understanding Goa's vibrant Konkani Theatre Tiatr*, Tiatr Academy, Goa 2010, pg. 5-6
2. Fernandes, Dr. Rafael. '*Fascinating facts of Tiatr*', *Rajhauns yearbook 2015*, Rajhauns Sankalpana Pvt. Ltd. Panjim-Goa, 2015, Pg 468
3. Fernandes, Andre Rafael. *When the curtains rise.... Understanding Goa's vibrant Konkani Theatre Tiatr*, Tiatr Academy, Goa 2010, pg. 5-6
4. Fernandes, Dr. Rafael. '*Fascinating facts of Tiatr*', *Rajhauns yearbook 2015*, Rajhauns Sankalpana Pvt. Ltd. Panjim-Goa, 2015, Pg 467
5. <https://timesofindia.indiatimes.com/city/goa/goan-tiatr-125-years-and-counting/articleshow/58270528.cms> Irene Cardozo. (Goan tiatr: 125 years and counting)
6. Rangacharya, Adya. *The Indian Theatr*, National Book Trust, India, New Delhi, 1971, pg 102

7. Cardozo, Tomazinho. *Tiatr: A unique form of Goan Dramatic Art, Tiatr ani Tiatrist*, Goan Review publication, 1994, pg. 99
8. The World Book Encyclopedia 'D' World Book INC, USA
9. Norohna, Laselie de. *Grammar of Theatr*, Asian Trading Corporation, Bombay, 1980, pg 1
10. Cardoso, Felicio. *Tiatrancho Jhelo-I*, Goa Konkani Akademi, Panjim, 1998, Podd'do Ugoddcho adim.
11. Kale, Pramod. *The World is a stage; Tiatr ani Tiatrist*, Goan Review publication, 1994, pg. 87. Also in Cabral, Mario e sa. *Winds of Fire-TheMusic and Musicians of Goa*, Promilla & co. publishers, New Delhi, 1997, pg.250.
12. Cardozo, Tomazinho. *Workshop on Tiatrantlim kantaram*, Kala Academy and Tiatr Academy Goa
13. Cardozo, Tomazinho. *Tiatr: A unique form of Goan Dramatic Art, Tiatr ani Tiatrist*, Goan Review publication, 1994, pg. 99
14. Mazarello, Wilson. *Goa Today*, Aug 2001
15. Claro, John. *Silver jubilee of Tiatr competition*, Kala Academy, Goa, 2003, pg.14

16. Kamat, Nandkumar. *An epistemological interpretation of Tiatr-The popular Konkani medium for Folk Catharsis*, Pg 23
17. 18. Morgan, Margery. *Drama-Plays Theatr and Portuguese*, York press, Beirut, 1987, pg 7
18. 19. *The MacMillan Family Encyclopedia 'D'*, Macmillan Press limited, London & Basingtoke, 1991, pg. 257
19. 20. Morgan, Margery. *Drama-Plays Theatr and Portuguese*, York press, Beirut, 1987, pg 7
20. <https://en.wikipedia.org/wiki/Tiatr> (Tiatr: Goan Culture)
21. <https://en.wikipedia.org/wiki/Tiatr> (Tiatr: Goan Culture)
22. <https://en.wikipedia.org/wiki/Tiatr> (Tiatr: Goan Culture)
23. 24. Tiatr Academy of Goa. *TIATR 125th Anniversary Commemorative Volume*. Panaji Goa: Tiatr Academy of Goa, 2019. Pg no- xi
24. Cardozo, Felicio (Ed). *Tiatrancho Jhelo*, Goa Konkani Academy, 1996, Podd'do Ugoddche Adim.

प्रकरण 3

समाजशास्त्राचें स्वरूप व्याख्यां आनी संकल्पना

3.1 समाजशास्त्राचें स्वरूप

समाजशास्त्राच्या अभ्यासांत जायते घटक येतात आनी तांतूतले मुखेल अशे आसात कुटूंब, समाजीक बांदावळ नियंत्रीत दवरपी, सामाजीक मुल्यां, समाजीक वेव्हार जाचेर अधिश्ठीत जाला ती समाजाची संस्कृती, हांचो आस्पाव जाता. ह्या मुखेल घटकांक धरून आशिल्ले समाजिक नियंत्रण, समाजिक समस्या, समाजिक बदल, समाजीक संतुलन ह्या उपघटकांचो आस्पाव जाता. समाजशास्त्र म्हणल्यार समाजाचो अभ्यास करप जात. हो अभ्यास एके शास्त्रीय पद्धतीन करप आसता.¹

साबार मनीस एकेच तरेन वागतीत जाल्यार ताचे समाजीक संबंद चड करून मर्यादीत आसतले. तांचे मंदी वेगळेपण नासत जाल्यार तांचे जिवीत वाजेवणें, उबगणेचे आनी रस नाशिल्ले जातलें. मुखेलपणान सामानताय आनी दसुरें म्हणल्यार वेगळेपण कामदारांची विभागणी निर्माण करता. दर एकल्याक वा पुराय पंगडाक नेमनू दिल्ल्या वावराचो एक खाशेलो भाग दिल्लो आसता ते प्रमाण कामदारांची विभागणी त्या-त्या वावराक जोडून आसता. समाज दसुर्यांचेर अवलंबून रावंक सूचयता देखीक, घराबयांत दादलो आनी बायल एकामेकाचेर कशे तरेन अवलंबून आनी आदारून रावतात ताचेर कुटुंबीक जीवन आदरील्लें आसता.

समाज जेन्ना विकसीत जाता तेनना दसुर्यांचेर अवलंबून आनी सगळ्यांचो आदार घेवन शिकयता आनी अशे तरेन रावपाचो आवाठ आनी मोग लेगीत वाडटा. समाज हो सथीर

आसना, पूण तो सूडसूडायेन बदलत आसता. समाजांत बदल घडत आसताच आनी बदल हो मनीस समाजा भितर आशिल्लो कायम गूण. दर एक समाज दुसरया समाजा परस वेगळो आसता आनी समाजां जायत्या तरेचे आसतात तर तांच्यो जियेवपाच्या आना रावपाच्यो तरा वेगळ्यो आसतात जशी संस्कृताय. आमच्या जिवीताची पुराय मर्यादा तातूंत आसपावता. सैमीक अवसर्थेंत मनीस सगळ्या तरांच्या नेमांतल्यान आनी नेमांतल्यान मेकळे आशिल्ले कल्पनामय मुक्तीचो आनंद घेतालो अशे मानतात. मुखेलपणान समानताय आनी दसुरें म्हणल्यार वेगळेपण कामदारांची विभागणी निर्माण करता.

लगन ही एक समाजीक संस्था. मनशाची संभोगाची प्रक्रिया नियंत्रण दवरता आनी शिस्तबध्द करुंक मनीस-समाजान तिची स्थापना केल्या. कुटूंब हे संस्थे कडेन तिचो लागींचो संबंद आसा. समाजांत चडांत चड गरजेचो पंगड म्हणल्यार कुटूंब. समाजाचो तो सगळ्यांत सोंपो आनी मळावो प्रकार. समाजांतल्या सगळ्या पंगडां मदलो तो मुळावो पंगड. तो सगळ्यांत पयलो आनी समाजीक सैमाक चड लागीं आशिल्लो पंगड जातूंत भुरग्यांची पयली वळख जाता. तो एक विशेश मुखेल पंगड कारण तर भुरग्याची मुळावी मनोवृत्ती कुटूंबांत निर्माण जाता.

समाजांत दर एके व्यक्तीच्या जिवितांत कितलेशेच पंगड प्रभाव घालतात तातूंत घराब्यांतलो पंगड जे तरेन प्रभाव घालता ते तरेन लागींच्यान आनी सत्तयान खंयचोच पंगड घालिना. दर एक व्यक्ती जल्मांक आयल्या उपरांत तो जल्म दरुन मरण ये मेरेन ताचेर घराबो कशटान करता आनी प्रभाव घालीत रावता. घराबो हो पयलो पंगड जंय आमी आमकांच सोदतात. नातया पध्दत ही सगळ्यां परस मुळाव्या समाजीक संस्थांचे सवरुप दाखयता. नाते दर एके व्यक्तीचें समाजीकरण आनी पंगडांचो एकवट सांबाळूंक कांय संस्थानी ती म्हत्वाची भुमिका थारता. मुळाव्या संस्थानी नाते हे मुखेलपणान गरजेचें आनी चड करुन सगळ्या घडणुकांचेर जशें समाजीक, अर्थीक, राजकी, धर्मीक वा हेर आपलो प्रभाव घालतात.

समाजांत दादलो आनी बायल हीं संकल्पना आसता. समाजाच्या वेगळेपणाच्या तत्वा भितर लैगीक वेगळेपण लेगीत आसपावता. चडांत चड म्हत्व दिल्लया लैगीक वेगळेपणाक पुराय मनीस-समाज चिकटून आसा. सैमा भाशेनचू मनीस समाजांत लेगीत ताच्यो सवताच्यो वेवस्था आसात. समाजाचे वेवस्थेचो समतोल सांबाळून दवरप हे आंतरीक बळाचेर अवलंबून आसता. समाजाच्या वेगवेगळ्या भागांनी बरे तरेन वेवस्था सांबाळ्ळी आनी सगळी आपली कामां पूर्ण केलीं जाल्यार समाजांत समतोल आसतलो आनी आसल्यार समाजाची वाड जातली. सैमीक संवसारांत वेवस्था वा समतोल चड करुन सांबाळून आसता पूण खूब फावटी वावराचे सुवातेर कांय त्रास जाल्लयान शांतताय आनी मन इबाडटा.

राजकारण हे भोव पुर्विल्लें आनी समाजाचो तो एक वांटो. राजकारण खूब गरजेचें कारण आमचे सरभोवतणी कितें घडटा ताची आमकां महायती आसूंक जाय. राजकी निर्णय जे लोक घेतले तांचो प्रभाव जायत्या जाणाच्यात जिवीताचेर पडटलो. जायते लोक राजकारण म्हणल्यार सरकार आनी कायदे करपी अशें मानतात पूण पळोवंक गेल्यार तो खूब घसुपागोंदळाचो विशय आसा. मनीस समाजीक तसोच धर्मीक विचारांचो आसाता. मनशाची लागणकू धर्मा संबंदी खूब आदली आनी खूब खोलायेची. तशेंच मनीस धर्मा कडेन पयलींच सावन रिगील्लो आसा आनी धर्म हीं संकल्पना घेवन कितलींच वर्सां तो आयला. मनीस खूब पूर्विल्लया काळा पासून धर्मप्रिय आसा.

3.2 समाजशास्त्राची व्याख्या

1. Society means a group of individuals involved in persistent social interaction or a large social group sharing the same spatial or social territory, typically subject to the same political authority and dominant cultural expectations.²

2. Society is a group of people participating in continuous social connection, or a broad social group occupying the same social or spatial territory, normally exposed to the same political power and cultural standards that are dominant.³

3. A union of individuals, particularly of human beings, among whom a specific type of order or organization exists, although not all are agreed on its formal constitutive.⁴

4. A group of individuals, all of the same species, in which there is some degree of co-operation, communication and division of labour.⁵

5. Sociology is the study of human society that focuses on society, human social behavior, patterns of social relationships, social interaction, and aspects of culture associated with everyday life.⁶

6. Sociology is the study of human relationships and institutions. Sociology's subject matter is diverse, ranging from crime to religion, from the family to the state, from divisions of race and social class to the shared beliefs of a common culture, and from social stability to radical change in whole societies.⁷

7. Sociological study of interests involves a definition of the concept on interests, since they can be said to vary socially.⁸

8. समाज सवता एक संघ, एक संघठण, उपचारीक संबंदांचो योग जातूंत वांगडी एकामेका कडेन परसपर बांदिल्ले आसतात.⁹

9. समाज हो मनशांचो पंगड न्हय तर ती एक वेवस्था जी व्यक्ती मदें आशिल्लया नातयां वरवी असतित्वांत येता¹⁰

10. Sociology is the study of social life, institutions and patterns. It can also include the study of human behavior and the consequence of those behaviors.¹¹

11. Sociology examines the organization, structure, and change of social groups and institutions. It combines rigorous methods of inquiry and

analysis in various areas of research, such as: mass media, the environment, racism, gender issues, class, and deviance and social control.¹²

12. Sociology is that it's the study of how society is organised and how we experience life. Sociology today is one of the most popular subjects. Many sociological ideas, such as 'moral panic' and charisma, are now in everyday use. But the questions sociology asks have lost none of their challenge and excitement.¹³

13. 'मनशांच्या समुहाक फकत समाज म्हणूंक शकना. समुहाचे भितरले मनशांच्या संबंधाचे वेवस्थेक समाज म्हणटात'¹⁴

समाजांत जायते तरेचो लोक आसपावतात आनी राबिता करतात. लोकांक लागून समाज घडटा . लोक नासतना समाज घडना, समाजीक संबंद आसनात आनी समाज जीवनयू कशेंच शक्य ना. समाज हो लोकांचो असो एक पंगड जांचे भितर सात्यत्यान एकामेका मदीं विचारांचे देणें-घेणें जाता आनी जेन्ना दोन वा तीन वा चड मनीस संपर्कांत येतात तेन्ना एक समधाय घडटा. समाज एक प्रक्रिया जंय मनीस एकामेकामन भितरल्यान समजून घेता. समाज समानतायेचेर आटपून आसता, समाजीक सामानतायेचो नेम चड गरजेचो आनी कुडीन आनी मनान एकामेकाक समान आसतात तांचे मदीं हो नेम असतित्वांत आसता आनी समानताय म्हणल्यार सारकेपण. जशीं मळबार एक तरेचीं सुकणीं सांगातान उडटा तसोच मनीस समाजांत वागता आनी आलें जिवीत फुडें व्हरता. वेगळेपणाचेर लेगीत समाज आदारीत आसता तशेंच समाजीक वेगळेपण लेगीत लागू जाता आनी समाज हो पुरायपणान समानतायेचेर आनी एकरूपतायेचेर निबून आसलो जाल्यार समाजीकताय ना जावं येता.

समाज आनी मनीस हांचे मदीं एक खूब लागींचो संबंद आसा. समाज मनशाक घडयता आनी मनीस आपल्या गिन्याना वरवीं समाजाक घडयता. मनीस आपली सुरक्षा करपाच्या आनी हेर मनशां बराबर रावपाक लागलो हाकाच

लागनू समाज असतित्वांत आयलो आनी समाजाक घडोवपाक पावलो. मनीस सैमीक अवस्थेंत (state of nature) ताच्या अतिसुवार्थी सभावाक लागनू आपल्या शेजार्यां कडेन सदांच संघर्शांत जियेतालो. मनशाचे जिवीत एकमुळें, वायट, आनी ल्हान आशिल्लें आनी सगळे कडेन दर एक मनीस दुसऱ्या मनशाचो दुस्मान आशिल्लो आनी जायते फावट तांची जीण तशींच झगडीं करून पासून सारताले आनी जेन्ना मनीस हे तरेन जियेवपाक लागलो तेन्ना मनशाक आपल्या सांगात्यांच्या सांगातान दुखा बगर आनीक कांयच मेळूंक नाशिल्ल्या कारणान मनीस तसोच जियेवपाक लागलो.

मनीस फुडें आपलें जिवीत जियेतना ताणें आपल्याक फुडें जगपाक कुटुंब स्थापलें, संपत्ती संस्था उदेल्यो आनी मानवी एकचार सोंपलो. मनीस “महजें” आनी “तुजें” ह्या अर्थान चिंतपाक लागलो आनी तांचे मदीं बळीशट आनी दबुळे, गिरेस्त आनी गरीब हांचे मदीं फरक वाडलो आनी त्याच बरोबर दुस्मानकायो वाडपाक लागल्यो. जेन्ना आदले अवस्थेंतलो एकचार आनी सूरू शेंणलो तेन्ना झूज, हत्या, संघर्श, दुख्ख आदी सगळ्यां मदीं वाडत गेले आना भेद-भाव वाडपाक लागलो तशेंच ह्या सगळ्या गजालींक लागून नागरी समाज शेवटाक पावलो. समाजीक करारांतल्यान सभावीक स्वतंत्रतेंतल्यान नागरी स्वतंत्रतायेक सुवात दिली. ह्या कराराक लागून साबार मनशांचो सामुदायीक एकवट जालो आनी एक नागरी समाज जलमाक आयलो.

समाज ही एक वेवसथा आनी मनीस हे वेवसथेचो केंद्रबिंदू, जल्मां पासून मरणा मेरेनच्या जीवन पवासांत मानवी संस्कृतायेंत विविध रिती-रिवाज आसात आनी समाजा भोवतणचे सैमसुशर्तींत म्हत्वपूर्ण घटना घडटात. देश, प्रदेश, वाठार, गांव, घर हांचे भितरल्यो आंतरीक शिमो बदलत आसतात. धर्म, जात, समाज आनी भाशा हांकां लागून समाजाक एक विविध खाशेलपण फावो जाता आनी समाजूच मनशाक घडयता आनी फुडल्या जिवीताक तयार करता. 'समाज' अशें म्हणटात तेन्ना समाजांतले लोक अशी संकल्पना तयार जाता.

3.1 समाजशास्त्राचीं संकल्पना

मनशाच्या समाजीक लागणुकेच्या शास्त्राक समाजशास्त्र अशें म्हणटात. समाजीक संबंदांचें चित्रण समाजशास्त्र मुखेलपणान करता. ह्या शास्त्राचो केंद्र बिंदू म्हणल्यार समाजीक प्राणी मनीस. आदल्या काळार विचार करप चड प्रमाणांत जाय नासलें पूण मनीस संवसारांत जियेतालो. विचार करप आनी अभ्यासप हें खूब काळा उपरांत आयलें आनी ताका वेग-वेगळीं कारणां आसूं येतात. गिज्ञानाचो एक फांटो कसो समाजशास्त्राचो जल्म 19 व्या शेंकड्यांत जालो.¹⁵ समाजीक प्रस्नांचो आनी संबंदाचो विज्ञानीक आदाराचेर नेमान अभ्यास करपाचो पयलो मान फ्रेंच तत्वगिन्यानी 'ऑगस्ट काम्ट' हांकां हीं नामनां वतात.² तशेंच समाजीक जिणेचो शास्त्रीय नदरेंतल्यान अभ्यास करतलो जाल्यार विज्ञानीक नदरेची गरज अशे 'ऑगस्ट काम्ट' मानताले आनी ताचेर तांणी आपले विचार मांडले आनी ताका समाजीक शास्त्र हें नांव दिलें तशेंच तांणी ह्या पुराय अभ्यासाक आनी ताच्या फांट्यांक समाजशास्त्र हें नांव दिलें आनी तांणी तीं नामनां जोडून घेतलीं.

हाचे उपरांत खूब काळा उपरांत संवसारांतल्या कितल्याच देशानी हो गिन्यानाचो एक फांटो म्हूण मांदून घेतलो आनी लोका मदी ह्या विशयाचेर चर्चा जावपाक लागली आनी मनीस ताचेर चितपाक लागलो आनी आपलो अभ्यास करपाक लागलो. 'Sociology' हें उतर लातीन

आनी ग्रीक भासांतल्यान आयलां आनी ताचे अर्थ असो जाता, 'socio' म्हणल्यार समाज विशयक आनी 'logy' म्हणल्यार अभ्यासप. लातीन उतर 'socius' आनी ग्रीक उतर 'logus' ह्या दोन उतरांतल्यान 'sociology' हें उतर घडलां.

समाज म्हणल्यार एके थारावीक वेवस्थेचें, रिती रिवाजाचें, सहयोगाचें, असहयोगाचें, संस्कृतायेचें, न्याय वेवस्थेचें, राजवेवस्थेचें एक संघटन. समाज जसो बदलता तशें ताचें जिवीतान आनी साहित्यांत आयिल्लें दिसून येता. मनशां मदीं आनी तांच्या संबंदानी जेन्ना आर्थीक, राजकी, कुटूंबीक आनी हेर विचार सरणींचो काळाक धरून बदल घडलो काय समाज बदलता आनी ताचेरूच आदारून समाज बदलता. समाजशास्त्राक खंयचेय एके फासकेंत घालून ताचो अभ्यास करप समा जावचे. समाजांत दीसान-दीस घडणुको घडत आसतात आनी ह्या घडणुको मनशाचेर प्रभाव घालीत आसतात आनी मनीस ह्यो गजाली आपल्या जिवीताक लावन घेता आनी आपलें जिवीत तशेंच करता. अर्थवेवस्था, न्याय वेवस्थेचें, राजवेवस्थेचें, समाजीक बदल आनी हेर वस्तु मनशाचेर प्रभाव करीत आसतात तशेंच धर्म, शिक्षण, पर्यावरण, कायदो आनी विशय ह्या गिन्यानाच्या फांट्यांत तांचो आसपाव जाता आनी सहजपणान हांचो प्रभाव कला आनी साहित्य ह्या प्रकारांचेर पडटा.

समाजशास्त्राचो आवाठ दोन फांट्यांचेर आदारून आसता जशे स्वरूपात्मक (formal) आनी समनव्यात्मक (synthetic). स्वरूपात्मक हातूंत वस्तुचें रूप आनी अंतर्वस्तू हातूंत वेगळेपण मानतात. वस्तुचो आकार आनी भितरलें तत्व वेगळें मानपी जॉर्ज सीमल आनी रिचर्ड आनी वीरकान्ट हांचो आस्पाव जाता. समनव्यात्मक समाजशास्त्राच्या फांट्यांत समस्त सामाजीक विज्ञानाचो समन्वय घालून सामान्य विज्ञानाच्या रूपान समाजीक संबंदाचें वर्णन करतात. हर्बर्ट स्पेंसर हांणी सामाजीक संरचनाचो पुरस्कार फावो जाला आनी तांचे प्रमाण समाज एक अखंड वेवस्था न्हय. तांतूत कितलेच रंग आसपावतात आनी तांतूत कितलेच घटक येतात.

म्हज्या प्रबंधिकेचो विशय “रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांचो समाजशासत्रीय अभ्यास” हातूंत रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांनी समाज बरे तरेन चितरायल्लो पळोवपाक मेळटा ताका लागून समाज ह्या उतरा विशीं जाणून घेवप चड गरजेचें आनी ताच्या आदारान हे तियात्र समजपाक सहज जातलें. समाजशासत्रांत ‘समाज’ हें उतर सगळ्यां परस चड गरजेचे आनी समाजशासत्राचे उतरावळींत ही संकल्पना सगळ्यां परस चड अस्पश्ट आनी व्यापक अशीं थारता. सहकारी संस्था, कृषी संस्था, जेजची संस्था, ततवगिन्यानी आनी आदी.

‘समाज’ म्हणल्यार फकत संस्था पूण सगळीं आमी रावतात ती पासून एक व्हड संस्था अशें म्हणपाक जाता. समाज हें उतरांतल्यान आमकां वेग-वेगळ्या समाजाचें दर्शन घडयता जशे गांवगिरी समाजपद्दती, आधुनीक उदोगीक समाजपद्दती वा प्राचीन समाजपद्दती, उक्त्या मनाचो समाज, बंदसत समाज असो आसा. ‘समाज’ ह्या उतराक इंग्लीश भाशेंत ‘Society’ अशे उतर आसा. ‘Society’ ह्या उतराचे अर्थ असो मेळटा संस्था, समाज, पंगड, मंडळ, सांगात, समाज पद्दती, वयल्या पांवड्याचे लोक.¹⁶ जॉजा सिम्मेल हांच्या मता प्रमाणें, संगती प्रीयतायेचो घटक हो समाजाचो खरो सार स्पश्ट करून दाखयता. मनीस हो सदांच दसुरयांच्या सहवासांत रावता अशें तो मानता.

मनशाक जगंकू, वावर करूंक आनी तजवीत मजेन सारूंक समाजाची गरज पडटा. मनशाक जिवीतांत वयर आनी फुडें सरूंक, समाज ही एक गरजेची वेवस्था म्हूण थारता. मानवी जिवीत आनी समाज सदांच वांगडा वता. समाज हो खरे पणी एक संघ, एक संघठण, उपचारीक

संबंदांचो योग जातूंत वांगडी एकामेका कडेन परसपर बां दिल्लें आसतात अशें एक बरोवपी म्हणटा. मनशा मदीं जी चाल आसा, जी कार्य विधी आसा, एकामेकाक आदार करपाची जी चाल आसा, राज्य करपाची जी भावना आसा, जंय जायते समूह आनी विभाग आसात, मनशाचे वागणुके संबंदान जें मेकळेपण आनी मर्यादा आसता ह्या वेवस्थेक समाज अशे म्हणटात. ही सामाजीक संबंदांची एक जडण-घडण जी बदलत वता आनी तिची उदरगत जायत रावता. समाज हो मनशांचो पंगड न्हय तर ती एक वेवस्था जी व्यक्ती मदें आशिल्लया नात्यां वरवी असतित्वांत येता. समाजाचो परीघ व्यापक आनी विशाल आसा आनी तें अभ्यासून केन्नाच सोपचें ना. मनीस एक समाजीक प्राणी आशिल्लयान मनशान आपले संबंद आनी पुर्वजांक लागून आपल्या एकटेपणाचो त्याग करुन कुटुंबीक प्रस्नाक आपणायल्या आनी ती वेव्हारांत घातल्या.

‘समाज’ आमचे जिवीत जगपाक आमकां खूब आदाराचो जावन आसा. समाज हो तरणाट्यांक प्रोत्साहन दिवपी अशें हातयार जावन आसा. समाज एक व्यापक उतर जें आपल्या घराब्या सावन संवसार मनशाच्या समुहा मेरेन समाजांत आनी सगळे कडेन आसपावीत जाल्ले पळोवपाक मेळटा. पूण समाज उतराचो आशय अशा जायत्या मनशाच्या समुहांतल्यान जाता जांचो उद्देश स्पश्ट आनी स्थीर आसता. समाजांत सामानताय आनी असमानताय दोनयू पळोवंक मेळटात. ताका कसलीच भगोलीक शीम आसना आनी तें सगळ्याक पळोवपाक मेळटा.

समाजाचें क्षेत्र खूब विसतारान भरिल्लें आसता आनी तशेंच तांतूत जायतें बरेंय घडटा आनी वायट प्रसंग आनी घुसपागोंदळूय घडटा. आनी तातूंत जियेतले सगळे मनीस एकूच तरेन

वाघतले अशेंय आसना, सगळ्यांचे हाव-भाव वेगळे आसतात आनी ते आपल्याक जाय तशे जगपाची आनी रावपाची तांकां मेकळीक आसा. 'समाज' ही एक म्हत्वाची संकल्पना जातूंत भारतीय समाज, हिंदू समाज, कुणबी समाज, ग्रामीण समाज, आदिवासी समाज अशे तरेन 'समाज' हें उतर वेग-वेगळ्या अर्थानी भरिल्लें आसा.

संदर्भ

1. गोमीश, झेवियर, लुईस. तोमाझिन्यु कार्दोज हांच्या वेंचीक तियात्रांतलें समाज जीवन, गोंय विद्या पीठ पी. एच. डी खातीर प्रबंध. 2021. 82
2. <https://www.britsoc.co.uk/studying-sociology/>
3. हळर्णकार, संपा: डॉ तानाजी. कोंकणी विश्वकोश खंड चवथो, प्रच; गोवा विश्वविद्यालय, ताळगांव गोंय, 2000.
4. F.J. Wright. *Elements of Sociology*. University of London Press Ltd. April 1947.
5. <https://konkanibhashamandal.com>
6. <https://www.encyclopedia.com/earth-and-environment/ecology-and-environmentalism/environmental-studies/society>
7. <https://www.britsoc.co.uk/studying-sociology/>
8. <https://www.encyclopedia.com/earth-and-environment/ecology-and-environmentalism/environmental-studies/society>

9. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100515618#:~:text=A%20group%20of%20individuals%2C%20all,Subjects%3A%20Social%20sciences>
10. <https://en.org/Sociology>
11. <https://sociology.unc.edu/undergraduate-program/sociology>
12. <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/sociological-study>
13. <https://liberalarts.iupui.edu/departments/sociology/prospective-students/what-is-sociology/>
14. वजरीकार, प्रकाश, रमाकांत. कोंकणी कादंबर्यांतलें समाज दर्शन, गोंय विद्यापीठ पी. एच. डी खातीर प्रबंध. 2006.
15. हळर्णकार, संपा: डॉ तानाजी. कोंकणी विश्वकोश खंड चवथो, प्रच; गोवा विश्वविद्यालय, ताळगांव गोंय, 2000.
16. त्रिपाठी, नागेश राम. अमृतलाल नागर के उपन्यासों का समाजशास्त्रीय आध्ययन. वैशाली प्रकाशन. 1993.

प्रकरण 4

रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांची वळख

4.1 रोजफन्स हांचें जिवीत आनी वावर

रोजफन्स हांचें पुराय नांव आंतोनियो रुजारीया फेर्नादीस. ताका कोंकणी माचयेर रोजफन्स ह्या नावांन वळखतात आनी तशेंच तांकां ‘किंग ऑफ सेंचुरीज’ आनी ‘किंग ऑफ पेरेब्लस’ ही नामनां तांणी जोडिल्लीं आसात. तांचो पयलो तियात्र ‘भोलिदान’ जावन आसलो आनी तो तांणी आपलें शिकप करता आसतना माचयेर सादर केलो. तांचो आनी एक तियात्र ‘थापोट’ हाका लागून तांकां साबार नामनां फावो जाल्यांत. हें तियात्राचे सगळे मेळून 230 प्रयोग जाल्ले. कोंकणी तियात्र माचयेवयले ते एक म्हत्वाचे कलाकार कारण तांणी कोंकणी मांय भाशेक आनी तियात्रांक खूब योगदान दिल्लें आसा. तांणी आयज मेरेन 103 तियात्र बरोवन माचयेर दाखयल्यात. रोसफनर्स हो एक कोंकणी पालकाचो खांबो आनी एक म्हत्वाचो तियात्रीस्त कोंकणी पालकार. जेन्ना तांका कोणूय विचारता की तूमी तियात्रीसत कशे जावंक पावले जाल्यार ते सदांच एक उल्लेख करतात म्हणून “थापटानूच म्हाका तियात्रीसत केलो”. रोजफन्स ड्रुमेटीक टूप 25 ऑक्टोबर 1980 वर्सा जल्मांत आयलो. आनी ‘थापोट’ तियात्रा वरवीं ह्या तियात्राचो जल्म जालो आनी त्याच दिसाक “थापोट” तियात्राचो पयलो प्रयोग नुवें गांवांत जाल्लो.

रोजफन्स हांचो जल्म 21 सप्टेंबर 1954 वर्सा बाणावले गांवांत जालो. आपले तीन तियात्र 'बोलीदान'(29-11-1972), 'दिलेली भास' (04-04-1974) आनी 'निमणी चीट' (06-01-1975) सादर केल्या उपरांत ते नोकरे खातीर परदेसांत गेले आनी थंय थावन रोकडेच आपले भलायकेक लागून गोंयां आयले आनी तांणी गोंयांत रावून कितेंय पूण करपाचें येवजीलें. उपरांत तांकां गोंयांत नोकरी फावो जाली आनी तेच बरोबर तांणी तियात्र बरोवपाचे सोडूंक नां. तांणी तियात्र अकादमीचे उपाध्यक्ष म्हूण 2009 वर्सा वावर केलो आनी आपलें तियात्रा खातीर योगदान दिलें आनी बरे तरेन आपली जबाबदारी सांबाळ्ळी.

1

द कींग ऑफ सेंचुरी ऍन्ड पेरिब्लस: रोजफन्स

जल्म: 21 सप्टेंबर 1954

बाणावले-साश्टी गोंय

4.1.1 रोजफन्साचो साहित्यीक वावर

रोजफन्स हांणी कोंकणा तियात्रांक खूब योगदान दिल्लें आसा पूण आयज मेरेन तांच्या 'थापोट' ह्या एकाच तियात्राचें पुस्तक वाचकांक मेळटा. हेर पुस्तकां येवंक ना हाचीं कांय तांत्रीक कारणां आसात म्हूण तांणी सांगले².कोंकणी तियात्रांक तांचें योगदान भोव मालोचें म्हूण थारता कारण तांणी 100 तियात्र बरोवन नामनां जोडल्यांत आनी कोंकणी माचयेर तांणी इतिहास घडलो. रोजफन्स हे कोंकणी पालकाचे महत्वाचे तियात्रीस्त आनी तांणी फाटलीं कितलींशींच वर्सां कोंकणी पालकाक आपलें योगदान दितात. ह्या वर्सां मदीं तांणी कितलेशेच तियात्र बरयले आनी तांच्या तियात्रांच्यो कितल्योशोच सेंचुरीज करून तियात्र सादर केले आनी तांचे ते महत्वाचे तियात्र अशे आसात :तांचो 25 वो तियात्र- शींशे (31 मार्च 1990), 50 वो तियात्र- मिठ (30 ऑक्टोबर 2002), 75 वो तियात्र- वेयटर (25 ओक्टोबर 2012), 80 तियात्र- उंदीर म्होज्या मामां (09 जुलय 2014), 85 वो तियात्र- आल द बेस्ट (27 मार्च 2016), 90 वो तियात्र- तूजो उपकारी हांव (20 ओक्टोबर 2017), 95 वो तियात्र- तेंपा पोरमोणें (21 जून 2019), 100 वो तियात्र- आमचे मोदें जियेता (21 ऑगस्ट 2022)

रोजफन्साच्या तियात्रांची वळेरी

रोजफन्स हांणी आयज मेरेन 103 तियात्र बरोवन, दिग्दर्शन करून माचयेर हाडल्यात. तांणी कोंकणी माचयेर 21 ऑगस्ट 2022 ह्या वर्साक आपलो शंबरावो तियात्र 'आमचे मोदें जीयेता' पालकार सादर केलो आनी एक इतिहास घडून हाडलो कारण आयज पासून खंयच्याच

तियात्रीस्तान शंबरां अदीक तियात्र माचयेर सादर करूंक नात. आनी ताकाच लागूना तांच्या तियात्रांची वळेरीचेर नदर मारप गरजेची थारता. तांच्या तियात्रांचे शिर्शक खूब म्हत्वाचे थारतात कारण तीं आटवेच तरेचीं आसात. तांचे सगळे तियात्र खूब म्हत्वाचे आनी तांच्या ह्या मलादीक योगदानां खातीर तांकां शंबर तियात्र जाल्लयाचीं नामनां फावो जाल्यांत. तांचे तियात्रांचे शिर्शक आयकपाक वेगळे दिसतात आनी तांच्या शिर्शकानी हेर तियात्रीस्तांच्या शिर्शकां परस वेगळेपण दिसता.

क्रमांक	तियात्राचें नांव	पयलो प्रयोग
1.	भोलिदान	29-11-1972
2.	दिलेली भास	04-04-1974
3.	निमणी चीट	06-01-1975
4.	मोर्तो मूनीस हांसलो	02-02-1976
5.	आवाज	02-07-1977
6.	आरोमां	04-03-1979
7.	थापोट	25-10-1980
8.	उजो	01-02-1981
9.	देव वो देवचार	18-10-1981
10.	आकांत	17-10-1982
11.	घांट	03-04-1983
12.	आसो	02-10-1983

13.	बॉवलें	22-04-1984
14.	शेजारी	07-10-1984
15.	गोरीब	07-04-1985
16.	बेबदो	13-10-1985
17.	मांय, पाय आनी भूरगीं	04-10-1986
18.	मोग आनी भिरांत	12-10-1986
19.	तूटलेले धागे	28-02-1987
20.	धोवो कांवळो	03-10-1987
21.	गिराण	14-02-1988
22.	जें तुजें तें म्होजें	25-06-1988
23.	बेयमान तूं	30-03-1989
24.	हांव पातकी?	12-10-1989
25.	शींशे	31-03-1990
26.	मूंय आना साकोर	14-10-1990
27.	कांटे	16-04-1991
28.	सोत तें सोत	06-10-1991
29.	ते दीस गेले	19-04-1992
30.	भोंवरो	11-10-1993
31.	बूदवोंत	11-04-1993
32.	तो दीस येतोलो	10-10-1993

33.	मुकूट	03-04-1993
34.	उपकाराचें वोजें	09-10-1994
35.	म्होजी भेट तुका	16-04-1994
36.	सोमदीर	22-10-1995
37.	तूजो वांटो तुका	07-04-1996
38.	गुरू	06-10-1996
39.	गुनडा	30-03-1997
40.	काळीज एक मोंदीर	02-10-1997
41.	तितलोच तेंप तो!	12-04-1998
42.	हो खेळ नोशीबाचो	13-08-1998
43.	म्होज्या हाताक दोर	04-04-1999
44.	शीम	27-10-1999
45.	उतोर	23-04-2000
46.	निशाणी	08-10-2000
47.	सोमाजाक लाय उजो	15-04-2001
48.	ल्हारां	27-10-2001
49.	जो हात पायणें दोलोयता	31-03-2002
50.	मीठ	30-10-2002
51.	ताळणी	20-04-2003
52.	मांय तुजो पूत हांव!	21-08-2003

53.	जों मोग आसता	15-09-2003
54.	एका पातकाक लागोन	11-04-2004
55.	तूं आसूं सोर	24-10-2004
56.	गोरव	01-04-2005
57.	गोंयकार	21-08-2005
58.	दोनी	05-11-2005
59.	हें आमचें गोंय?	16-06-2006
60.	तूमच्यो मोगो पासोत	15-07-2006
61.	आमचीं भूरगीं आमचो फुडार	22-10-2006
62.	आमी गोंयकार तूमी कोण?	02-06-2007
63.	मांय तुजो उपकारी हांव	28-10-2007
64.	गोंयकारा तूं रागार जायनाका	01-01-2008
65.	म्हाका जाबाब जाय	12-10-2008
66.	म्हाको कित्याक पोडलां?	12-04-2009
67.	मोगो ओसलें हात्यार ना	11-10-2009
68.	चोल-या लंडन	10-04-2010
69.	भूरगीं तीं बावलीं न्होय	24-07-2010
70.	पागेर	24-04-2011
71.	फुगे	10-06-2011
72.	ओसोय एक दीस येतोलो	22-10-2011

73.	राग वेता, धाग वोचोना	12-04-2012
74.	वोयर मारलोलो फातोर	15-07-2012
75.	वेयटर	25-10-2012
76.	ईशटागोत	17-04-2013
77.	के सेरा सेरा-जांवचे जातेले	14-07-2013
78.	येस माय लोर्ड	03-11-2013
79.	चार दीस सोंवसारांतले	20-04-2014
80.	उंदीर म्होज्या मामा	30-07-2014
81.	हें तुमचें सारकें न्होय	03-11-2014
82.	मोग आसूं दी	05-04-2015
83.	उंदीर मोगान पोडला	05-07-2015
84.	तुजोय दीस येतोलो	06-11-2015
85.	ऑल द बेस्ट	27-03-2015
86.	म्होजो सुस्कार तूं	10-07-2016
87.	म्हाकाच कित्याक?	15-11-2016
88.	देवान गोडलेले	15-04-2017
89.	पावसा पावसा यो रे यो	02-07-2017
90.	तुजो उपाकारी हांव	20-10-2017
91.	पोदवेदार	24-04-2018
92.	देवाक जाय जाल्यार	21-07-2018

93.	गोरांटी	24-10-2018
94.	एके आवोयचो आंवडो	21-04-2019
95.	तेपा पोरमोणे	21-06-2019
96.	Its My Life! म्होजे जिवीत तें	02-11-2019
97.	वाग आनी सुणें	04-04-2021
98.	आतां येयात	12-11-2021
99.	जेवणांत फातोर	17-04-2022
100.	आमचे मादें जीयेता	21-08-2022
101.	एक नां एक दीस	04-11-2022
102.	हें आशें चोलतेलें?	09-04-2023
103.	देव तुमकां भोगसूं	22-10-2023

4.1.2 रोजफन्साक फावो जाल्ले मान आनी भोवमान

जेन्ना कोणूय बरो वावर करता तेन्ना तांची तोखणाय करतात तशेंच रोजफन्स हांकां जायतीं नामनां फावो जाल्यांत. आयज पासून रोजफन्स हांणी 103 तियात्र बरयल्यात आनी तांकां ह्या तांच्या वावरा खातीर कितलेच पुरस्कार आनी सम्मान फावो जाल्यात, ‘आसो’ ह्या तियात्राची सेंचुरी मडगांव जाल्ली तेन्ना कस्टम्स आनी एक्साइज ह्या खात्याचो कमिशनर श्री तालवर हांणी “किंग ऑफ सेंचुरीज” हो स्ममान तांकां दिल्लो. 1984 वर्सा शेजारी तियात्राच्या 100 प्रयोगाक विधान सोबेचो सोभापोती हाणीं तांकां “द ग्रेटस्ट किंग ऑफ सेंचुरीज हो स्ममान दिल्लो.

“बावलें” तियात्र सुरू जावचे आदीं- 100 शो बूक जाल्ले. आनी बरो डायरेक्टर म्हणून 1983 वर्सा “घांठ” तियात्राक तांकां फावो जाल्लो. तशेंच तांकां गोवा स्टेट कल्चरल अवॉर्ड फावो जाल्लें. तशेंच 1995-96 वर्सा “तुजो वांटो तुका” आनी 2006-07 वर्सा “आमी गोंयकार तुमी कोण”- गुलाब पुरस्कार आनी 2001-2002 वर्सा “मिठ” तियात्राक- बरो बरोवपी म्हूण गुलाब पुरस्कार फावो जाल्लो आनी कोंकणी तियात्रिसतांची संवसता ह्या संस्तेचो अध्यक्ष 1995-1997 म्हूण वावर केला तशेंच 1996 वर्सा कोंकणी नॉन-स्टॉप तियात्रीसतांची संवसता स्थापन करपाक फूडाकार घेतलो आनी ताचो पयलो अध्यक्ष जालो.

4.2 प्रिन्स जेकबाचें जिवीत आनी वावर

प्रिन्स जेकब हांचें पुराय नांव मिंगेल जेकब कार्मो लुईस फेर्नादीस. तांचो जल्म 16 जुलय 1960 वर्सा फातोर्डा मडगांव गांवांत जालो. तांणी तेरा वर्सांचे पिरायेचे आसतना कोंकणी माचयेर पावल दवरिल्लें. तांकां ‘प्रिन्स जेकब’ हें माचयेवयलें नांव सर्गेस्त पाद्री आंतोनीयो पेरेरा हांणी 1982 वर्सा हो मुकूट तांकां घातलोलो. तांणी आयज मेरेन 74 तियात्र बरयल्यात. तांचो पयलो तियात्र ‘पिंजरे’ 1985 वर्सा तांणी माचयेर हाडलो. प्रिन्स जेकब हांचो जल्म 16 जूलय 1960 वर्सा मडगांव गांवांत जालो. तांचो पयलो तियात्र ‘पिंजरे’ 1985 वर्सा तांणी माचयेर हाडलो. 1985 वर्सा पयलो खेळ तियात्र माचयेर हाडलो. तांणी तियात्रांनी खूब नवे प्रयोग हाडले जशें माचयेर सुणें हाडलें आनी ‘राजा राणी’ ह्या तियात्रांनी जादू करून दाखयलो. तांणी तियात्र अकादेमीचो आदले अध्यक्ष म्हूण काम केलां आनी तियात्राची उदरगती खातीर आपलो तेंको आनी सहकार सदांच दिला. तशेंच तांकां कितलेच पुरस्कार

फावो जाल्यात, तांणी चलचीत्रांनी एक कलाकार कसो काम वावर केला जशीं
‘नाचोंयो कुंपासार’, ‘सोफिया’, ‘होम स्वीट होम’ आनी आदी.

3

प्रिन्स जेकब

जल्म: 16 जूलय 1960

फातोर्डा मडगांव गोंय

4.2.1 प्रिन्स जेकबाचो साहित्यीक वावर

तांणी साहित्याच्या मळार जायते योगदान दिल्लें आसा. आयज मेरेन तांची तीन तियात्राची पुस्तकां उजवाडक आयल्यां. ‘रोडो नाका’(2008), ‘पाद्री’(2009), ‘जायात जागे’(2021). तशेंच तांच्या जिवीताचेर आदारील्लें एक पुस्तक आयिल्लें आसा, ‘कोंकणी पालकाचो कुंवोर: जेकब’(2004)⁴

प्रिन्स जेकबाचे तियात्र

प्रिन्स जेकब हांणी खूब तियात्र बरोवन माचयेर दाखयले. आयज मेरेन 74 तियात्र बरयल्यात. तांचे तांतूतले तियात्र अशे- ‘पिंजरे’, ‘पांवडे’, ‘आमकां कित्याक पोडलां’, ‘पाद्री’, ‘पाद्री मुनीस न्हय?’, ‘जायात जागे’, ‘नोशीबांतलें’, ‘भारादीक खूरीस’, ‘काजार दोट कॉम’, ‘एक घोर दोन चूली’, ‘आओ जाओ गोवा तुम्हारा’, ‘सून हाय फाय सासूमाय वाय फाय’, ‘मांय कोणाक जाय?’, ‘आपूण आपणाक देव सोमेस्तांक’, ‘काजार वो बाजार’, ‘पाप तुजें प्राचीत म्होजें’, आनी एक खाशेली तांच्या वावराची आनी तांच्या तियात्राच्या शिर्शकांची म्हळ्यार तांचे पंचवीस तियात्र आसात जांची सूरवात प/P ह्या अकशरान सुरू जाता आनी ते तियात्र अशे आसात, ‘पिंजरे’, ‘पावणेंक’, ‘पोरदेशी’, ‘पांगळो’, ‘पोयशे-पोयशे’, ‘पिसो’, ‘पोदवी’, ‘पूत’, ‘प्राचीत’, ‘पाय’, ‘पार्वो’, ‘पिडा’, ‘पोसको’, ‘पेरगांव’, ‘पावलां’, ‘पांवडे’, ‘पेदो’, ‘पासपोर्ट’, ‘पोंणटी’, ‘पापी’, ‘पायणें’, ‘पोनवोत’, ‘पोलतोड’ आनी ‘पाद्री’.⁵

प्रिन्स जेकब हे कोंकणी पालकाचे म्हत्वाचे कलाकार आनी तांणी कोंकणी माचयेक खूब योगदान दिल्लें आसा. तांणी 74 तियात्र बरोवन दिग्दर्शित केल्ले आसा. तांच्या तियात्रांचे विशय वेग-वेगळे आसतात आनी तांकां त्या तियात्रांक लागून नामनां फावो जाल्यांत. तंणी बरयल्ले तियात्रांचे विशय एक म्हतवाचो संदेश दिता आनी ताकाच लागून प्रेक्षकांक कडल्यान तांकां नामनां फावो जाल्यांत आनी प्रेक्षकां मदीं लोकप्रिय जावन उरल्यात. तांचे तियात्रांनी वेग-वेगळे प्रयोग केल्ले दिसतात जशे विनोद प्रकार करतना तांणी सूर्ण वापरील्लें आसा.

4.2.2 प्रिन्स जेकबाक फावो जाल्ले मान आनी भोवमान

तियात्राच्या मळार तांकां खूब इनामां फावो जाल्यांत आनी तांतूंतली कांय हीं: म्हाराष्ट्र मॅन ऑफ द यर 1986 वर्सा तांका फावो जाला तशेंच गुलाब मासीकाचो पयलो इनाम बेस्ट एक्टर अवोर्ड 1983 आनी 1996 वर्सा तांका मेळ्ळा, गोवा पोस्ट बेस्ट परसनेलीटी अवोर्ड श्री. अमीथाब बच्चन हांच्या हातांतल्यान तांकां हो इनाम घावला, मूरली दियारा हांचो यांगस्ट रायटर आनी डायरेक्टर पुरस्कार 1987 फावो जाला, जेयसीज बेस्ट डायरेक्टर अवोर्ड, थम्स अप बेस्ट डायरेक्टर अवोर्ड 1997, सींब्बा क्लब, लंडन बेस्ट डायरेक्टर अवोर्ड 1989, यंग गोवन्स, भाहरीन आवटस्टेडींग डायरेक्टर अवोर्ड, प्रोतीभा पूरूश गोल्ड मेडल बाय यूनायटेड यांगस्टर मॅंगलोर 16 मे 1998 ह्या वर्सा फावो जाल्लो. तशेंच तांकां तियात्राक 100 वर्सांच्या कार्यावळी समयार एक खास इनाम दिल्लो, तांकां कोकोआ कोला हांचो ग्रेट गोवन्स परफोरमर अवोर्ड फावो जाल्लो आसा. तशेंच तांणी तियात्र माचयेक दिल्ल्या म्हत्वाच्या योदाना खातीर तांचो गोवा कोंकणी अकादमी आनी कला अकादमी हांणी तांचो सतकार केल्लो आसा. तियात्र अकादमीचो लायफ टायम कनट्रीब्यूशन अवोर्ड

2020 आनी तियात्र 125 वोर्सा सोमोरोंबणें सोमोयार 125 एनीवर्सरी ऑफ तियात्र सेलीब्रेशन्स कमीटी हांणी तांचो भोवमान केला. तशेंच तांणी आपले तियात्र गोंयच्या भायर आनी परदेसांत दाखयल्यात.⁶

ह्या प्रकरणांत रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांची एक खाशेली वळख दिल्ली आसा आनी तांणी कोंकणी माचयेक आनी तियात्रांक दिल्लया योगदानाचें चित्रण केल्लें आसा आनी तांच्या तियात्रांची वळेरी दिल्ली आसा आनी रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांकां फावो जाल्ले मान आनी भोवमान दिल्ले आसात आनी तांच्या तियात्रांनी दिशील्लयो खाशेलतायो हांचें चित्रण केल्लें आसा. आयज पासून रोजफन्स हांणी 103 तियात्र बरयल्यात आनी प्रिन्स जेकब हांणी 74 तियात्र बरयल्यात.

संदर्भ

1. <https://3.bp.blogspot.com/-646-tWs7Lv8/UH63dxuh7VI/AAAAAAAAAVmQ/85ODychplj8/s1600/Roseferns.jpg>
2. रोजफन्स, मुलाखत. मुलाखत घेवपी क्रायफ परेरा. 12 जानेवारी 2024.
3. https://www.thegoan.net/uploads/news/big_252_LEAD.gif
4. प्रिन्स जेकब, मुलाखत. मुलाखत घेवपी क्रायफ परेरा. 22 ऑगस्ट 2023.
5. Sovenier: Prince Jacob's 25th Silver Jubilee drama in letter 'P' Padri.
6. Sovenier: Prince Jacob's 25th Silver Jubilee drama in letter 'P' Padri.

प्रकरण 5

रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांतले आशय आनी विशय

5.1 रोजफन्साच्या तियात्रांतलें समाजीक जिवन

तियात्र हो नाट्यप्रकार जाचे आदारान वेग-वेगळ्या समाजाचें दर्शन केल्लें पळोवपाक मेळटा. रोजफन्स हांचो ‘थापोट’ हो तियात्र हाका एक बरी देख थारता. ‘थापोट’ ह्या तियात्रांत क्रिस्तांव समाजाचें चित्रण जाल्लें पळोवपाक मेळटा. कशे तरेन क्रिस्तांव जियेता आनी वागता तशेंच क्रिस्तांव धर्माचीं संकल्पना दिसतात. क्रिस्तांव घराबो पुराय तियात्रांत पळोवपाक मेळटा आनी तांच्यो चाली रिती ह्या तियात्रांत दिसतात. ह्या तियात्रांत क्रिस्तांव घराब्याचीं संकल्पना दिसतात आनी तांचें चित्रण वेग-वेगळ्या देखाव्या वरवीं केल्लें आसा. आमोरेच्या वेळार घरांत वेळार येवप ही संकल्पना दिसतात आनी वेळार येना जाल्यार ताचे परिणाम कितें जातात तें दिसता.

ह्या सकयल दिल्लया संवादातल्यान आमकां पळोवपाक मेळटा की खास करून जेन्ना एक क्रिस्तांव घराब्यांत एक भूरगो वेळार घरांत पावना तेन्ना घरच्या वडीलांचे कितें विचार आसतात आनी ते कशे चिंतात तें दिसून येता. जशे तरेन थापोट ह्या तियात्रांतलो बापूय, जूआंव कायतान आपले पूत घरांत वेळार पावूंक ना म्हूण सारको बेजारता आनी सगळो राग आपले घरकानीचेर काडटा आनी तेरेज मारी आपल्या पूता खातीर माफी मागता आनी ताका बरी देख शिकयतली म्हूण सांगता.

तांचे मदीं हो घडिल्लो एक खास संवाद. ताचेर नदर मारल्यार हो देखावो बरे तरेन समजपाक येतलो.

देख-

“**Chrismon:** ok Daddy, ok mummy, Goodnight. (Chrismon bhitor veta)

Daddy: Terez Mari, atam ratchim dha zavnn gelim. Tuzo put azun gharant yevunk na.

Mummy: Joao Caetan, te dogui zavnn asat amche dogaimche put, aiz taka yevnk matso vell zalo zalear kitem zalem?

Daddy: Aizuch nhoi, taka sodanch vell zata. Yenvdi taka, hanv tacheo kati kaddttolom.

Mummy: Bogos taka, hanv taka eka vorsa modem sudraitelim.

Daddy: Ago Terez Mari, to tuzo put zavnn asa ek sunnem tuje lagim eka vorsa modem ken' nach sudorpacho na.”¹

‘थापोट’ तियात्रांत फटींगपण करुन थोडे कशे जियेतात आना कुटूंबाक त्रासांत घालतात हें दाखयलां आनी कशे तरेन ताचे आड झगडचें हें दाखोवन दिलां. ह्या तियात्राचें कथानक तितलेंय सोंपें ना कारण ह्या कथेंत जायते ट्विस्ट अँड टर्नस आसात. आनी हेंच ह्या तियात्राक एक खाशेलें रूप दिता. तेच तरेन ह्या तियात्रांत क्रिस्तांव धर्माचीं संवेदना बरे तरेन फुडें गेल्लीं दिसतात. उलयता आसतना वेग-वेगळ्या म्हण्यांचो वापार केल्लो दिसता ज्यो फक्त क्रिस्तांव लोकानी वापरिल्ल्यो

मेळटात. ह्या तियात्रांतलो आनी एक म्हत्वाचो देखावो आसा जंय आमकां क्रिस्मन, फ्रेशयर आनी जुआंव कायतान हेंचे मदीं जाल्लो संवाद म्हत्वाचो थारता. जेन्ना क्रिस्मन आपल्या बावाक सांपडायता तो वायट काम करता आसतना तेन्ना फ्रेशयर ताचेर रागार जाता आनी ताका वायट उतरानी उलयता आनी उपरांत तांचो बापूय येता आनी तो तांचे मदीं उलयता म्हूण तो तांका वायट उतरानी उलयता आनी ताचें कारण म्हणल्यार तांच्या बापायन फ्रेशयराचे घरकानी अकमान केल्ल कारण ती तांकां त्रास करताली आनी हो देखावो असो सोंपता पूण तांतूंत प्रसंग घालून हो देखावो वाडयला.²

एका मेकाक फटोवपाचे प्रसंग ह्या तियात्रांत दिसतात आना कशे तरेन फटोवन घात घेतात तें चित्रायलां आनी एका चलयेक कशें फटोवन ताका दूख दीवन ताच्या जिवीतांत ताको घात करता आनी ताका त्रासांत घालता. घात घेवप आनी फटोवप हेंच ह्या तियात्राच्या कथानाकाचो मुखेल भाग जावन आसा. फ्रेशयर कशे तरेन फियोनाक फटयता तें दिसता आनी ताच्या जिवीताचे हाल करता. जसो तियात्र फुडें वता तेन्ना फुडें कितें जातलें हें समजपाक खूब आवगड जाता कारण ह्या तियात्राचें बरोवप तेच बशेन केल्लें आसा. तशेंच एक-एक पात्र आसा ताका लांब उलोवप आनी ताचेर आदारून संवाद दिल्लो आसा. आनी ताचें एक उदाहरण म्हणल्यार ‘थापोट’ ह्या तियात्रांतलो एक देखावो. हो देखावो हांगा दिवपाचें कारण म्हणल्यार ह्या देखाव्यांतले संवाद खूब म्हत्वाचे. ह्या देखाव्यांत फ्रेशयर कशे तरेन फियोना हे चलयेक फटयता आनी ताका ताच्या जिवीतांत लजेंत घालता आनी तांचे मदीं फूट

पडटा आनी सगळीं समजतात सगळो गुन्यांव फियोनाचो आशिल्लो आनी ताका वायट नदरेन पळयतात.

देख-

“Chrismon: Fiona...

Fiona: Konn Chrismon?

Chrismon: Hoi hanv. Fiona, hanv ailam tuje lagim mafi magonk.

Fiona mhaka bhogos.

Fiona: Chrismon zaitech dis zale hanv poitam um he porim picon bhovlolo. Tunvem koslem pap adarlam? Ani kosle papachem tum bhogsonnem magtai?

Chrismon: Fiona, Fraxier-an tuka fottoilem...

Fiona: Tem mhjem noxib, tantunt tuzo guneanv asa?”³

रोजफन्साचो अभ्यासपाक घेतिल्लो आनी एक तियात्र ‘आमचे मोदें जियेता’ हो तांचो शंबरावो तियात्र आनी हांगा आमकां एक कुटूंबीक विशय हाताळिल्लो पळोवपाक मेळटा. हो कुटूंबीक विशय बदल करुन आनी तांतूंत जायते प्रसंग घालून सादर केल्लो पळोवपाक मेळटा. ह्या तियात्राची काणी पळोवपाक खूब सादी दिसता पूण जशी ती फूडें वता, तेन्ना तांतूंत खूब प्रसन उबे जातात. ‘आमचे मोदें जियेता’ ह्या तियात्रांत एक गिरेस्त क्रिस्तांव घराब्याचो देखावो पळोवपाक मेळटा. तांची एक व्हड फामील आसता आनी तीं सगळीं एका-मेकाच्या मोगान जियेतात आनी अकसमात तांच्या तांच्या जिवीतांत सगळें वयर-सकल जाता आनी तांच्या

कुटूंबाक मार बसता. तशेंच पयशांची आनी गिरेस्तकायेची आशा केल्ली दिसता आनी ताका लागून जाल्ले परिणाम बरे तरेन दाखयल्यात. तशेंच देव आमचे मदीं सदांच आसता हीं संकल्पना पुराय तियात्रांत वापरिल्लीं दिसतात आनी ताकाच लागून ह्या तियात्राचें शिर्शक तशें दवरलां आसूं येता. रोजफन्साचो अभ्यासपाचो तिसरो तियात्र ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ एक उंच मोलाचो विशय आशिल्लो तियात्र. ह्या तियात्रांत एक खूब गरजेचो विशय आमकां हाताळिल्लो पळोवपाक मेळटा.

“How long shall we remain silent? Politicians have bulldozed harmful projects and completely ruined the environment and ecosystem in Goa to satisfy their own greed. I have done my best to pass on the message to the people of Goa”⁴. ह्या तियात्रांत एक आधुनीक आनी राजकी विशय पळोवपाक मेळटा. हांगा एक क्रिस्तांव घराबो पळोवपाक मेळटा आनी कशे तरेन गोंय पाड घालूंक तीं वावूरतात तें दिसता. गोंयकारां मदीं जागरूताय निर्माण करपी हो तियात्र. ह्या तियात्रांत आमकां एक कुटूंब दिसता जंय एक समाज सेवक पूत आसता आनी दूसरो पूत आसता तो समाजांत वायट कामां करपी आसता आनी लोकाक त्रास करपी आसता. जेन्ना लोक पयल्या पूताचीं कामां पळोवन ताका वेचणूकांक उबे रावात म्हूण सांगता आनी ते ती जबाबदारी मानून घेता आनी वेचणूकां पयलींच तांचो बाव तांचे गाडयेचेर टूक मारून तांकां उडयता आनी तांच्या घराब्यांत दूख निर्माण करता. तांची कांयच पर्वा करी नासतना सोंपून गेल्लया घरकाराची घरकाना वेचणूकांक उबी रावता आनी समाजांत बरें करून दाखयता पूण तिका खूब सोंसचें पडटा आनी तिचें जिवीत कठीनायांचें जाता.

5.1.1 रोजफन्साच्या तियात्रांतले कुटूंबीक प्रस्न

कुटूंबीक विशय जेन्ना येता तेन्ना रोजफन्स हांचो ‘थापोट’ हो तियात्र दोळ्यां मुखार येता कारण हो तियात्र पुराय पणी एक कुटूंबाचेर आदारून फुडें वता. ह्या तियात्रांत पयले सुवातेर एक महत्वाचो प्रस्न उकतायला तो म्हणल्यार जेन्ना भूर्गीं वेळार आमोरी करूंक पावनात तेन्ना घरांत निर्माण जाल्ली परिस्थीती दाखयता. तशेंच घराब्यांत मागणें म्हतवाचें हाचेर उजवाड घालता. आनी ह्या देखाव्यांतल्यान बरो संदेश दिवूंक प्रयत्न करता. आवय-बापायचो बरो संदेश आपल्या भूर्ग्यांक दितना दिसता आनी एक बरया कुटूंबाचीं संवेदना दिसतात. जेन्ना ‘थापोट’ ह्या तियात्रांत जुआंव कायतान हाचो घराबो दाखयला आनी कशे तरेन तांचो सुखी आशिल्लो घराबो दुखांत पडटा आनी तांकां कांयच उपाय आसना. ह्या तियात्रांत आनी कुटूंबांत सोफिया आनी फ्रेशयर हांचे मदीं आयिल्ले प्रस्न म्हतवाचे आनी बरो संदेश दिवपी म्हूण थारतात. एक ल्हान भूर्ग्याक कुसव्यांत मारपाचें सारकें न्हय हीं संकल्पना मांडिल्लीं दिसतात. तशेंच समजीकायेचो गूण सोफिया आनी फ्रेशयर हांचे मदीं दिसता. ‘थापोट’ ह्या तियात्राच्या देखाव्यांत सोफिया आनी फ्रेशयर हांचे मदीं जाल्लो संवाद पळोवपाक मेळटा. ह्या देखाव्यांत फ्रेशयर सोफियाक समजून घेवपाचो प्रयत्न करता आनी तो ताका तें लग्न जावूंक नाशिल्लें तेन्ना ताचें आनी फ्रडीचें एक भूर्गें जाल्लें आनी सोफिया त्या भूर्ग्याक फ्रडिक सांगून ताका मारूंक लायता. आनी असलें वायट काम केल्ल्या खातीर फ्रेशयर तांचेर रागार जाता आनी जर तो भूर्गो जिवा आसलो जाल्यार ताका तो आपल्या घरा व्हरून ताचो आंबाळ करपाचें उतर दिवपाचो आनी सोफियाक माफ करपाचो म्हूण सांगलें.

देख-

“Sophia: (Sintir Zavn) kitle futtke noxibachem hanv. Fraxier, mhaka guneanv bhogos, tuje rogtachea bhurgeak samballunk mhoje lagim ghoddonkna.

Fraxier: Sophia, mhoje rogtache bhurgeak samballunk tuje lagim zavnk na, tuje rotachea bhurgeaktori tuje lagim samballunk ghoddlam?

Sophia: Fraxier, hem tum kitem uloitai?

Fraxier: Hanv sot uloitam. Tech pasot hanvem tuka hanga haddlam.”⁵

‘आमचे मोर्दे जियेता’ ह्या तियात्रांत एक कुटूंबाचें चित्रण केल्लें आसा जंय पयशांक आनी गिरेस्तकायेक लागून खूब वयर सकयल जाता आनी तांचे मदीं झगडी जावन तीं त्रासांत पडटात. देवाचीं संकल्पना सगळ्यांचेर आड झुजपाचें हात्यार म्हूण दाखयलां. एका तियात्रीस्ताची ही कथा आनी ताचे लागीं खूब शेतां आनी भाटां आसतात जेन्ना तांच्या घराब्यांत तांच्या चल्याची घरकान येता तेन्ना तांचे सगळें नश्ट जाता आनी ताचें मुखेल कारण म्हणल्यार ताका पयशांची आशा आसता आनी ती पूरी करुन घेवपाक ताचे खूब पाड वस्तू तें आपणायता. ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ ह्या तियात्राचो विशय एक राजकी विशय कसो दिसतलो पूण तांतूंत एका मंत्र्याच्या घरांतलें वातावरण दिसता आनी आपणाक वेचणुकांक बसपाक जाय म्हूण कसले आड उपाय करतात तें दिसता. तांचे सुनयेक समाजाची सेवा करपाक आवडटा पूण तांच्या चल्याक पाड कामां करपाची संवय आसाली आनी गोंयांक नश्ट करपी कामां हाडपाची तांच्या मनांत आसता.

5.1.2 रोजफन्साच्या तियात्रांतले आधुनीक विशय

तियात्रानी आधुनीकताय येवप खूब गरजेची आनी आयच्या तियात्रांचेर नदर मारल्यार ही आधुनीकताय सादारण पणांत पळोवपाक मेळटा. रोजफन्साच्या तियात्रानी आधुनीक विशय घोळटना दिसतात. ‘थापोट’ हो तियात्र खूब आदल्या काळाचो तियात्र पूण असली कथा आयच्या समाजांत घडिल्ली दिसता. घात घेवपाचो विशय आनी फटवपाचो विशय ह्या तियात्रांत दिसता. तशेंच एका थापटाक लागून एक कुडटूंब कशें नश्ट जावपाक पावता आनी ताचे परिणाम जातात ते ‘थापोट’ ह्या तियात्रांत दिसतात. आनी हो विशय आतांच्या काळार घडटा.

रोजफन्साचो ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ हो तियात्र सारको आतांच्या काळाक दरून फुडें वता. हो तियात्र एक म्हत्वाचे घडनूकेचेर आदारील्लो आसा, जी पुराय गोंयचेर आसा आनी गोंयांत जें कितें वायट चलता ताचेर आवाज वयर काडला. एक मंत्रीचेर ह्या तियात्राची कथा फुडें वता. आनी कशे तरेन आपल्या फामिलीच्या वांगड्यांक पासून त्रासांत घालतात आनी गोंय सांबाळीनासतना आपल्याच स्वार्था खाती वावूरतात आनी वायट कामां करून आपल्याचो फायदो पळयतात तें ह्या तियात्रांत चित्रीत जाला. ह्या तियात्रांत गोंयांत जे आतां घडिल्ले विशय आयल्यात ज्या वरवीं गोंयांक आनी गोंयकारांक खूब लुकसाण जालां आनी जायत आसा. डबल ट्रेकींग, कोळश्याचो विशय, तनमार प्रोजेक्ट, स्मार्ट सिट प्रोजेक्ट आनी आदी विशय ह्या तियात्रांत दिसतात. आनी कशे तरेन आमी गोंय सांबाळचें हो ह्या तियात्राचो मूळ हेतू आनी ह्या काळार नदर मारल्या हो तियात्र खूब आधुनीक म्हूण थारता. हो तियात्र गोंय सालवार करपाक एक उलो अशें म्हणपाक जाता इतलें खास ह्या तियात्राचें कथानक आसा. ह्या तियात्रांत खूब प्रसंग

आसात जे ह्या काळार खूब घोळटात जशे- व्हिड्यो कॉलींग, इंन्सटाग्रामांचो वापर, आनी आदी.

तांचो तियात्र ‘आमचे मोर्दे जीयेता’ खूब विशयांक हात घालता आनी तांतूंतलो पयशांची आनी गिरेस्कायेची आशा करप आनी ती मेळोवन घेवपाक कितेंय करप हें ह्या तियात्रांत दिसता आनी आनी ताकाच लागून हो एक आधुनीक काळाचो तियात्र अशें म्हणपाक जाता. हो एक कुटूंबीक तियात्र जाल्लयान तांतूत खूब प्रसंग आयल्यात जे आमकां आतांच्या कुटूंबानी दिसतात आनी ताका वेगळीं कारणां आसतात हें ह्या तियात्रां दाखोळ केलां. एक व्हड फामिल एकूच घरांत रावता आसतना तांचे मदीं जे कितें घडटा तें दाखयलां आनी असलें ल्हान प्रकार जावन एक व्हड दुस्मानकाय जावन कुटूंब नश्ट जाता तें ह्या तियात्रांत पळोवपाक मेळटा. आनी एक आधुनीकताय म्हणल्यार ह्या घराची सून घराचे वांटे करपाक सोदता तें दाखयलां आनी तें करपाक कसले वायट उपाय घेता तें दिसता आनी जायते फावट असलें विशय समाजांत घडिल्ले दिसतात. पुराय पणी ह्या तियात्रांत आधुनीकताय दिसता आनी ताका लागून हो आतांच्या काळाचेर आदारिल्लो तियात्र म्हणपाक जाता. ह्या तियात्रांत खूब प्रसंग पळोवपाक मेळटात जे तांच्या फामिलींतल्या भूग्याचेर वायट परिणाम करतात आनी तांचे मदीं वयर सकल जाता आनी तांकां त्रास जातात आनी एक शांत कुटूंब कसळपाक पावता. असो हो तियात्र फुडें वता.

5.1.3 रोजफन्साच्या तियात्रांतलीं खाशेलपणां

तियात्राच्या मळार दर एका तियात्रीस्ताच्यो आनी दिग्दर्शकाच्यो जायतीं खाशेलपणां आसात जीं ते आपल्या तियात्रानी दाखयतात आनी त्या वरवीं तांकां प्रेक्षक वळखता आनी लोकांच्या मनांत तीं उरतात. रोजफन्स हांच्यो खूब खाशेलतायो आसात आनी त्यो प्रेक्षकांच्या

आवडिच्यो जावना गेल्यात. तांचे तियात्र सदांच खाशेले म्हूण थारतात कारण तांतूंत एक कुटूंबीक वातावरण आसता आनी ताच्या आदाराना प्रेक्षकांक एक देख आनी शिकवण ते दितात. तशेंच तांच्या ‘थापोट’ ह्या तियात्रांत खूब विशयांक हात घालतात पूण तांची सूरवात जी आसता ती एक कुटूंबा कडल्यान आसता. रोसजफन्स हो एक कोंकणी पालकाचो खांबो आनी एक म्हत्वाचो तियात्रीस्त कोंकणी पालकार. थापोट ह्या तियात्राक खूब लांब इतिहास आसा आनी तो असो, जेन्ना तांकां कोणूय विचारता की तूं तियात्रीसत कसो जालो जाल्यार तो सदांच एक उल्लेख करता म्हणून “थापटानूच म्हाका तियात्रीसत केलो”. रोसफनर्स ड्रमेटीक टूप ऑक्टोबराचे 25 वेर 1980 वर्सा जल्मांत आयलो. आनी थापोट जावन आसा पूरावो ह्या टूपाच्या जल्मांचो. आनी त्याच दिसाक ‘थापोट’ ह्या तियात्राचो पयलो प्रयोग नूवें गांवांत जाल्लो. तेन्ना नव्या कलाकारांक घेवन हो टूप तांणी सुरवात केल्ली. हो तांचो तियात्र आक्कया संवसाराक खूबच गाजलो. मायाचे 16 वेर 1982 वर्सा ह्या तियात्राची सेंचुरी (100 प्रयोग) गोमंत विद्या निकेतन हांगा मनयली. ह्या तियात्राक मानांचे सोयरे म्हणून गोंयचो चार्ली चेपलीन सर्गेस्त जासींत वाझ हाजीर आशिल्ले आनी तांणी तांच्या उलोवपांत अशें म्हणिल्लें “गोंयच्या इतिहासांत खेळ-तियात्रां मोळार ही जावन आसा पोयली सेंचुरी”. आनी ह्या उपरांत हो तांचो तियात्र आक्क्या संवसाराक गाजलो. 1986 वर्सा ह्या तियात्र आक्को टूप घेवन कुवेट प्रयोग जाले आनी मागीर ताचे सगळेच मेळून 205 प्रयोग जाले. उपरांत रोजफन्स हांणी 2009 वर्सा हो तियात्र परतून हाडलो आनी ताचे आनीक 25 प्रयोग केले आनी सगळे मेळून 230 प्रयोग जाले.

तियात्राच्या मळार तांणी खूब वर्सां योगदान दिल्लें आसा आनी ताका लागून तांणी जायते तरेचे विशय हाताळल्यात आनी तांतूंतलोच ‘आमचे मोदें जीयेता’ ह्या तियात्राचो विशय, ह्या

तियात्रांत एक कुटूंबीक विशय पळोवपाक मेळटा पूण ह्या तियात्रांत लेगीत तांणी एक व्हड कुटूंब दाखोवन एक खरी आनी मोगान जीयेवपी फामील कशी आशची हें ह्या तियात्रांत पळवपाक मेळटा. तशेंच गिरेस्कायेक आनी पयशांक लागून कुटूंबाचीं शांती पिड्डयार करची न्हय हीं संकल्पना ह्या तियात्रांत मुखेलपणांत दिसतात. ‘हें ओशेंच चोलतेलें?’ ह्या तियात्रांत एक समाजीक विशय पळेवपाक मेळटा जो तांणी तांच्या हेर तियात्रांनी कमी हाडला पूण ह्या तियात्रांत हो विशय वेगळे तरेन हाडला म्हणचे एक कुटूंबाचीं संकल्पना घेवन दाखयला कशे तरेन आपल्या फामिलींतल्या वांगड्याक मारातात आनी ताचें कारणआसता तें म्हणल्यार वेचणुकांक आपणाक फायदो जावपाक आनी अशे तरेन ह्या तियात्रांत वायट प्रसंग घडटात आनी ह्या तियात्रांत गोंय कशें पाड करचें ह्यो वायट माडण्या काडिल्यो ह्या तियात्रांत दाखयल्यात. तांच्या तियात्रांचे प्रयोग खूब गांवांनी जाल्ले पळोवपाक मेळटात आनी एक तियात्राचे तांचे खूब प्रयोग लेगीत जाल्ले आसात आनी ताकाच लागून तांकां ‘किंग ऑफ सेंचुरीज’ अशें म्हूण वळखतात. तांच्या तियात्रांची आनी एक खाशेलताय म्हणल्यार तांच्या कथानकाच्या संवादानां खूब म्हण्यो आनी ओपारींचो आदार घेवन तांच्या आदाराना कथा फुडें वेल्ली दिसता आनी त्याच खातीर किंग ऑफ पॅरेबल्स अशींय नामना तांका फावो जाल्यांत.

5.2 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलें समाज दर्शन

तियात्रांनी खूब प्रमाणांत समाज हीं संकल्पना पळोवपाक मेळटा आनी तांच्याच आदारान तियात्र फुडें वता. समाजाचें चित्रण तियात्रांनी जावप खूब गरजेचें आनी ताचें कारण म्हणल्यार जेन्ना एका समाजाचें चित्रण तियात्रांत जाता तेन्ना तो तियात्र प्रेक्षकां मेरेन बरे तरेन पावता. आनी अशेंच कितें प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांनी

समाज वेवस्थीत रुपान चित्रीत जाल्लो आसा. पयले सुवातेर प्रिन्स जेकब हांचो पाद्री ह्या तियात्राचेर नदर घालूंया. ‘पाद्री’ हो तियात्र तांचो एक म्हत्वाचो तियात्र आनी ह्या तियात्रा वरवीं तांकां खूब नामनां फावो जाल्लीं आसा. ह्या तियात्राचें कथानक पुराय पणीं एका पाद्रीचेर आटापून आसा आनी क्रिस्तांव धर्म पुराय कथानकांत पळोवपाक मेळटा. तियात्राचे सूरवातेक कुटूंब दखोवन तांचे मदलो मोग आनी एकवट दाखयला आनी तांचे मदले संबंद दाखयल्यात

उदाहरण-

Julius: Unie, Regan yeunk na?

Margaret: Na! kolejint thaun Reagan-baba azaun yeunk na.

Julius: Kolejint thaun azon ghora pavuk na? kolej tor panchank sudd’ta. Atam sat horam zait ailim!

Margaret: Reagan-baba yetolo. Bexttoch voir-khala kiteak zata?

Julius: Unie, Reagan azon-ui dud piyeta toslo bhurgo urunk na, ‘baba, baba’, korunk. Tuje chodd lag zaleat... taka yeum-di, taka aiz hanv dakoitam.

Margaret: Goroz na. Taka hanv dakoitam. Tannem he uniecho mog poila, rag pounk na. Yeum-di taka. Chol tum bhitor yo.⁶

ह्या तियात्राचें कथानक एक लांब स्वरुपान फुडें वता आनी एका पाद्रीन आपल्या कुटूंबा पासत केल्ले त्याग आनी साक्रीफीस केल्ले पळोवपाक मेळटात. तशेंच कशे तरेन लोक एक पाद्रीक सतायता आनी त्रासांत घालून ताचे हाल करता तें ह्या तियात्रांत दिसता.

‘पाद्री’ ह्या तियात्रांत एका कुटूंबांत पाद्री आसून लेगीत तांच्या कुटूंबाची शांती पिड्डयार जाता आनी तांकां लोक वायट नदरेन पळयता हें दिसता. तशेंच ह्या तियात्रांत पाद्री आपल्या कुटूंबाक लागून कसले त्रास काडटा आनी आपल्या जीवीताची पर्वा करीनासतना पासून पयली आपल्या कुटूंबाचें चिंत्ता आनी तांचे खातीर आपलो जीव पासून दिता आनी कशे तरेन ह्या पाद्रीची फामिल ताका वळखना आनी ताचेर आड उलयता तें ह्या तियात्रांत दिसता, असल्या गंभीर कथानाकाचो आनी वेगळ्या विशयाचो हो तियात्र आनी ताचें एक उदाहरण म्हणल्यार, ह्या तियात्रांतलो आठवो पड्डो हो खूब म्हत्वाचो थारता कारण ह्या तियात्रांतलो देखावो असो आसा, ह्या देखाव्यांत अनूशका, रेगन जूलयस आनी माग्रेट हीं पात्रां दिसून येतात.

Anushka: Baba Reagan?

Reagan: Konn tumi?

Julius: Reagan Mhojea bhava, tum jelintlo aiz suddla mhunn amkam khobor mellona fuddem, tujea mogacho bhav ani tuji uni tuje khobrek aileant. Aiz mhoje khobrek aileant? Hanv jelint astana mhoje khobrek yeunk tumkam ek-ui dis tankunk na.⁷

प्रिन्स जेकब हांचो आनी एक तियात्र ‘रोडो नाका’ , तांच्या पेनाचो आनी एक म्हत्वाचो आनी उंचल्या पांवड्यावेलो तियात्र. हो तियात्र एक वेगळ्याच विशयाक हात घलता आनी तो म्हणल्यार स्त्रीवाद. शिक्षण म्हत्वाचें म्हूण दाखयल्लें आनी आपल्या भूग्याच्या शिक्षणां खातीर आपले आवयन केल्ले खूब त्याग पयल्या पड्डयांत पळोवपाक मेळटा-

उदाहरण-

Sonia: Hanv vetam maim mhaka vell zatolo

Diana: Bai hanvuch noko tuka kamak kiteak vochonk za item.

Sonia: Maim tuvem mhaka kitlem xikoilem 'graduate' kelem.

Mhojea xikpa fattlean kitle duddu moddle. Itlem xikop korun kitem hanv gharant bhosom?

Diana: Bai tuzo novro Dubai asta, he pautti jedna to Goyan yeta tednam tumchem kazar korunk zai.⁸

ह्या तियात्रांत पुराय पर्णी स्त्रीवाद दिसता. क्रिस्तांव कुटूंबाचेर ह्या तियात्राची कथा आटापून आसा. हो तियात्र हेर विशयांचेर भर घालता पूण मुखेलपणान स्त्रीचेर जाल्लया अन्नयायांचेर झुजप ह्या तियात्रांत दिसता. समाजांत घडिल्लया वेग-वेगळ्या घडणुकांच्या आदारान ही कथा बरयल्ली आसा. एका मंत्र्याचो पूत आपल्या बापायच्या सेक्रेटरीचो फुडार पिड्डयार करता आनी ताचो रेसपेद-मान हगडायता. ती चली गरीब आशिल्लयान लोक ताचो गुन्यांव म्हणटा आनी ताका लज सोंसची पडटा. अश्या स्वरूपान हो तियात्र फुडें वता. आनी ह्या तियात्रांत क्रिस्तांव समाजाचें चित्रीण एकदम बरे तरेन केल्लें आसा.

प्रिन्स जेकब हांणी कोंकणी माचयेक खूब योगदान दिल्लें आसा आनी साबार तियात्र सादर केल्यात. तांच्या तियात्रांचे विशय वेग-वेगळे आसतात असोच तांचो एक तियात्र 'जायात जागे'. 'जायात जागे' गोंयकारांचें वास्तवीक चित्र मुखार

मांडपी तियात्र. एकेच माचयेर स घरां म्हळ्यार एक ल्हान-सो वाडो अश्या स्वरूपांत तियात्राची मांडावळ आसा. तें एकाच बराबर दाखवंक ताणें आपल्या अनभवाची तेंगशी सांभाळ्ळ्या. ह्या तियात्रांत साबार विशय हाताळल्यात, तांतुंतले कांय विशय अशे आसात : गोंयकारांक गोंयकारपणांचो अभिमान नां. कोणूय गोंयांत येवं, तांकां आमी आधार दिवूंक तयार. आमच्या भुरग्याक पर्देसांत दाडूंक आमी मुखार. वेंचणुकां वेळार तर आमचो स्वभिमान मरता.

मनीसपणाची गजाल मुखार येता तेदना आमी बायल्या लोकांच्या भावनांक बळी पडटात. आमच्या भुरग्यांक चड करून चेडूं भुरग्याक सांभाळूंक आमी कमी पडटात. विनोदी तरेन बरवप्यान ह्या विशयांक म्हत्व हाडलां. ‘जायात जागे’ ह्या तियात्राची कथा एका वाड्या भितर घुंवता. दोन भाव आपल्या भाटाक लागून झगडटात पूण एक भायलो मनीस येवन कशे भशेन थोड्या सुवातीचेर कितें करूंक जाता तें शिकयता. आपलें व्हडलें घर आसप म्हणल्यार गोंयकारांक अभिमान, पूण भायले लोक आपल्या राहणिमानाचेर पयलीं लक्ष दितात आनी दुडू एकठांय करूंक कश्ट करतात. गोंयकारांक सादें काम करूंक लज दिसता, तेंच काम भायले येवन करतात तें दाखयला. न्हिदील्लया आनी लाचार गोंयकारांक उठोवपाक बरोवप्यान आठवेच तरेचें पात्र मुखार हाडलां. ताचं भुमिकेच्या आदारान गोंयकारपण जागें जाता तें पळेवंक मेळता. ह्या तियात्रांतलें मारिया हें एक खास पात्र. तें गांवगिरे आसनूय पंच वांगडी जाता आनी ती पट्टी ताचे तकलेक मारता. आपली पट्टी दूसऱ्यांक दाखयतानां आपलें घर तें विसरता, घराच्यो गर्जो विसरता आनी पदवे फाटल्यान धांवूंक सोदता. ज्येश्ठ राजकर्णी नव्या राजकर्ण्यांक कशे सकयल

उडयतात तें दिश्टी पडटा पूण तेच बराबर सताचें जैत जाता ही बरवपियाची सकारात्मक भुमिका गोंयकारांक प्रेणां दिवपी आसा. जेदनां तांचो आत्संम्मान जागो जाता तेदना तें आपली चूक सुधार्पाचो यत्न करता.

बरोवप्यान गोंयकारांचे दळे उगडपाचें काम खूब कडेन केल्लें दिश्टी पडटा. वेग-वेगळे प्रकार वापरून बरवप्यान एके भशेन गोंयकारांक जागे करपाक हात घाला. आमच्या गोंयांत स्वताचें कांयच पिकनां. देखून दूसऱ्यांचेर पातियेवन रावचें पडटा. पाड जाल्लीं शेतां अशींच सोडून दिंवचे परस तांतूंत भाजी तरी रोवून दिस्पट्टो पूर्ण करुंक उलो केला. कचऱ्याचो प्रस्न मांडला तो आमच्या राजकर्त्यांक लिसांव दिवन जाग्यार हाडचो यत्न आसा. मनीस ह्या संवसारांत आसतानां जायत्यो चुकी करता पूण केदनां नां केदनां ताका सुदरपाचें आसता. पूण सुदरता म्हणल्यार खूब उशीर जाता. जायते पावटीं आमचे मनीसपण लेगीत मरता. तेदनां मारिया सारक्या पात्रांतल्यान समाज-प्रबोधन आयकूंक मेळटा आनी हे सारकें जाण्वायेचें जायते पात्र ह्या तियात्रांत वाचूंक मेळटा. आमचें जिवीत बदलपाक आनी नवेपण हाडूंक आधार आसा.

5.2.1 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतले आधुनीक विशय

कसल्याय कामांत आधुनीकताय येवप गरजेची आनी तेन्नाच त्या कामांक वेगळो रुपकार येता आनी बरें जाता. अशेंच प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रानी पळोवपाक मेळटा. तांचे चडशे तियात्र आधुनीकतायेक हात घालतात तशेंच तांचो तियात्र ‘पाद्री’ हातूंत

आधुनीकताय दिसता आनी अशें कितें आयच्या समाजांत जाल्लें पळोवपाक मेळटा. ह्या तियात्राचें कथानक पुराय पणी एका पाद्रीचेर आटापून आसा आनी क्रिस्तांव धर्म पुराय कथानकांत पळोवपाक मेळटा. ह्या तियात्रांत एका पाद्रीचेर केल्ले आरोप आयज लेगीत केल्ले दिसतात आनी आयज लेगीत पाद्रींच्या जिवीतांत आयिल्लयो आडखळी आनी त्रास पळोवपाक मेळटात. हो तियात्र वाचतना, खरे घडणुकेचेर ही कथा आटापून आसा कशी दिसता, इतल्या खोल भावनांनी ही कथा बरयल्ली आसा. चडशे तियात्र खरया घडणुकांचेर आदारील्ले आसात अशें म्हणपाक जाता. आनी तांतूंतलो लांब स्वरुपाचो संवाद हाका गवाय दिता.

उदाहरण-

Fidalg: Rokddoch bhogxilo? Ani matxe vell as-dia aslo dimbier.

Julius: (Roldanvak ani Biatulak) Ani tumkam sangtam. Hea ghorant tumkam ravunk zai zalear, he uniechea utra khala cholchem poddtelem.

Ani unie, hea fuddem hea ghorant tuka koslech tras zaunchenant. Aiz thavn hea ghorak ani ghorcheank, sogleank hanv nittayer ghaltam.

Amchea vhoddlea bhavachem anik thoddeach disamni ordenesanv astelem. Tea uprant to aplem Poilem Mis bhettoitolo. He tache

khoxalkayechea disa ami taka kitem tori diunk zai. Hanv zannam unie, taka kosli-i vost gheun diteli zalear, tuje lagim kaim duddu nant.

Dekun, taka hea ghoracho ani bhattacho zo vantto poddta to taka diunk hanvem chintlelem. Tum kitem mhonnta?⁹

प्रिन्स जेकब हांचो 'रोडो नाका' हो तियात्र ह्या तियात्रांत एक आधुनीकताय दिसून येता ती म्हणल्यार आयच्या काळार दिसून येता आनी ती म्हणल्या अस्तूरेचेर केल्लो अथ्याचार आनी एक अस्तुरी सकयल्या दर्ज्याची म्हूण दाखयल्या आनी आदी. ह्या तियात्रा वरवीं एक आपले हक्क मेळोवन दिवप आनी तांचे पासत झुज मांडप हिच ह्या तियात्राची मूळ शिकवण आनी संदेश. ह्या तियात्रांतले जायते देखावे आसात जे म्हत्वाचे आसात आनी ताकाच लागून ह्या तियात्राचो दर्जो उंचलो थारता.

उदाहरण-

Sonia: Toxem mhunno nakai maim. Tuzoch dir - adar asa mhunnon hav asam, na tor hanv kedna jivit sompoitelim aslim. (Minister Borges ani put Mark yetat.)

Borges: Tujem tornnem jivit anik vaddounk Deva lagim mag, tem sompounk magonaka. Sonia : Tum ani hanga? (Sonia sogllench gaborta - bhyeta) Diana : Bai to konn?

Borges: Han hea cheddvdacher bolatkar kela tea cheddeacho noxib futtko pai, minister Borges ani ho mhozo apurbayecho ekloch put. (Mark ubho ravon polloita) Arer reddea hea maimchea payeam poddon tiche lagim mafi mag. (Mark Diana-chea payeam poddta)¹⁰

प्रिन्स जेकब हांचो तियात्र 'जायात जागे' हो तांचो तियात्र आतांच्या काळार चालू आशिल्ल्या विशयांक हात घालता आनी जागरूताय निर्माण करता आनी हो विशय जावन आसा, गोंय आनी गोंयकारपण सांबाळप. 'जायात जागे' गोंयकारांचें वास्तवीक

चित्र आनी गोंयकारपण मुखार मांडपी आनी दोखोवन दिवपी तियात्र आनी हातूंत हाडिल्लीं पात्रां खूब म्हत्वाचीं थारतात आनी पात्रांचेर आदारून हो तियात्र बरयल्लो आसा. गोंयकारांक सार्दे काम करूंक लज दिसता, तेंच काम भायले येवन करतात तें दाखयला. न्हिदील्लया गोंयकारांक जागोवपाक हो तियात्र एक संदेश दिता. ह्या तियात्राचें कथानक वेगळे तरेन बसयल्लें आसा. जशे-

Rubddi: Hanv tekach sangtolim, tjich bhurg' mhonn.

Salu: Tum mhuj' jiv ghevpa fudd' sorlam? Tuj' ghova fuddeam salvar zalea pasun mhuge baile bogle salvar zavpa nam. (Maria yeta)

Maria: Salu, kit' zalam?¹¹

5.2.2 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांचीं खाशेलपणां

तियात्र बरोवपाची आनी सादर करपाची सगळ्या तियात्रीस्तांची वेगळी शैली आसता आनी अशेच तरेन प्रिन्स जेकब हांची शैली आसा आनी तांणी खूब नामनां जोडल्यांत आनी तांकां कोंकणी पालकाचेर ताकाच लागून वळखतात. ‘जायात जागे’ हो तियात्र प्रिन्स जेकब हांचो आनी ह्या तियात्रन खूब नामनां जोडल्यांत. हो तियात्र खूब फामाद आनी ह्या तियात्राचे सगळे 102 प्रयोग वेग-वेगळ्या गांवांनी जाल्ले. एकेच माचयेर स घरां दाखोवन एक ल्हान-सो वाडो अश्या स्वरुपांत तियात्राची मांडावळ केल्ली. तें एकाच बराबर दाखवंक ताणें आपल्या अनभवाची आनी गिन्यानाची तेंगशी वापरल्या. तशेंच तांचो तियात्र ‘पाद्री’ हाचे 315 प्रयोग आनी त्या उपरांत ह्या तियात्राचें एक चलचित्र केलें आनी तेंवूय सगळ्याक गाजलें. ‘रोडो नाका’ ह्या तियात्राचे कथेचेर चलचित्र काडलां.

तशेंच कोंकणी तियात्राच्या इतिहासांत जायात जागे हो तियात्र कोंकणी नाटकाच्या रुपाना एकनाथ नायक हांणें हाडिल्लें आनी ताचे 152 प्रयोग केल्ले.

संदर्भ

1. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. Pg. 22
2. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. Pg. 71
3. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. Pg. 83
4. https://www.reddit.com/r/Goa/comments/14q462i/tiatrists_don_a_new_send_across_message_of/?rdt=38728 (Tiatrists don a new role, send across message of saving Goa)
5. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. Pg. 88-89
6. Prince Jacob. *Padri*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009. Pg.7
7. Prince Jacob. *Padri*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009. Pg. 114-115
8. Prince Jacob. *Roddo Naka*. Blue Heaven: Fatorda Goa, 2008. Pg. 1
9. Prince Jacob. *Padri*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009. Pg. 55
10. Prince Jacob. *Roddo Naka*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009. Pg. 46
11. Prince Jacob. *Zayat Zage*. Panjim Goa: Tiatr Academy of Goa, 2021. Pg. 59

प्रकरण 6

रोजफन्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांतलीं कांतारां, कांत आनी विनोद

प्रस्तावना

कांतार हो तियात्राचो एक म्हत्वाचो प्रकार आनी खंयचोच तियात्र कांतार हो प्रकार नासतना फुडें वचपाक शकना. ‘कांतार’ तियात्राचो आत्मो अशें मानतात तशेंच ‘कांतार’ तियात्राची खाशेलताय आनी जायते प्रेक्षक आसात जे फकत कांतारचे आवडीचे आसतात. तियात्राचें कथानक मुखेल विशय घवेन फुडें वता आनी तियात्राचें कांतार वेग-वेगळो विशय घवेन फुडें वता आनी हाकाच लागून तियात्राच्या कथानका भायर तियात्रांत आसपविल्लीं कांतारांचें विशय प्रेक्षकांक आवडटात. ‘ओपनींग कोरस’ हे तियात्राचे सुरवातेक गायतात आनी तें तियात्राच्या शिर्शकाचेर आदारील्लें आसता आनी ताका वेगळो आडवाद आसता. ‘ओपनींग कोरस’ हें सुरवातीचें कांतार जें तियात्राच्या मूळ कथानका विशीं म्हायती दिता. तियात्राक चड करून स ते सात पड्डे आसतात आनी ह्या दर पड्ड्या मदीं दोन वा तीन कांतारां आसतात. सगळी मळून एका तियात्रांत बारा तीं चवदा आसूंक जाय. हीं कांतारां समाजीक, राजकी, धर्मीक, इतहासीक, विज्ञानीक आनी आदी विशयांचेर आटापिल्लीं आसतात. तशेंच कांतारांचे जायते प्रकार आसतात जशे- सोलो, दुयेट, दुवो, त्रीवो, चवको, कोरल.

तियात्राची आनी एक खाशेलताय म्हणल्यार ‘कांत’ म्हणचे एका प्रकारचें गीत वा कांतार जाचो संबंद मूळ कथानका कडेन आसता आनी हे कांत तियात्रांत पार्थ चलता तेन्ना

तांचें गावप जाता. कांत हया प्रकारांत चडसो एक वेर्स आनी एक कोरस अश्या स्वरुपांत बसयल्ले आसतात. पयलींच्या काळार आनी आयज लेगीत हे कांत दोन वा चड वेर्स कोरस हातांतू आटापिल्ले आसतात. ‘कांत’ संगीत बद्द केल्ल्यान प्रेक्षकांची उर्बा वाडयता आनी कथानकाचेर आदारून आशिल्लया कारणान कथानक चड सोबिताय वाडता. खूब प्रेक्षक आसात जांकां हे कांत खूब आवडटात कारण हे कांत आसतात तांकां एक खेरीत सूर आसता जो कांतारानी वेगळो आसता. कांत हो प्रकार चडांत-चड तीन मिनटांचो आसता आनी केन्नाय पांच मिनटांचो कांत सर्तीच्या तियात्रानी पळोवपाक मेळटात.

6.1. रोजफन्साच्या तियात्रांतलीं कांतारां

रोजफन्स हांच्या तियात्रानी कांतारांचो आसपाव जाल्लो आसा आनी तांच्या तियात्रानी वेग-वेगळ्या विशयांचेर कांतारां आयल्यांत. तियात्रानी जेन्ना कांतारां गायतात तेन्ना तो गायक आपली कांतारां स्वताक घडून आनी बसोवन हाडटा आनी गायता, ह्या कांतारांचीं नोंदणी बरोवप्या कडेन नासता. हीं कांतारां तियात्राच्या पुस्तकानी शापून हाडप शक्य नासता कारण त्या कांतारांचे बरोवपी वेगळे आसतात. रोजफन्स हांणी स्वताक जायती कांतारां बरयल्यांत आनी गायल्यांत. तांतूंतलें एक फामाद कांतार ‘मावली’¹ आनी हें एक बरो संदेश दिवपी तांचें कांतार. ‘दुभाव’² हें तांणी बरयल्लें कांतार आनी कांतार दुभाव ह्या विशयाचेर आदारून आसा. तांचें आनी एक कांतार फामाद जालां आनी तें म्हणल्यार ‘बेबदो’³. ‘थापोट’ ह्या तियात्राचो ओपनींग कोरस (सुरवातेचें गीत) खूब नांवलौकीक जाल्लो आनी ताची उतरां अशी-

I

“Eke Bagent ek zhadd asot tor, ti sobona ful nastana

Tuka jevonn ghostak lagchemna, tantunt mitt ghalinastana
 Toxench eka sobit ghorabeant, uzvadd nam bhurgem nastana
 Tem bhurgem sukhi aschemna, avoicho mog mellonastana.

Chorus

Bhurgem sonvsarant ek dennem Devachem
 Bhurgem ghorant sukh avoi-bapaichem
 Bhurgem pois korta chintop Ihanam-vhoddanchem
 Taka vaitt dekhin vaddoit tor, nisontton zata soglleanchem.

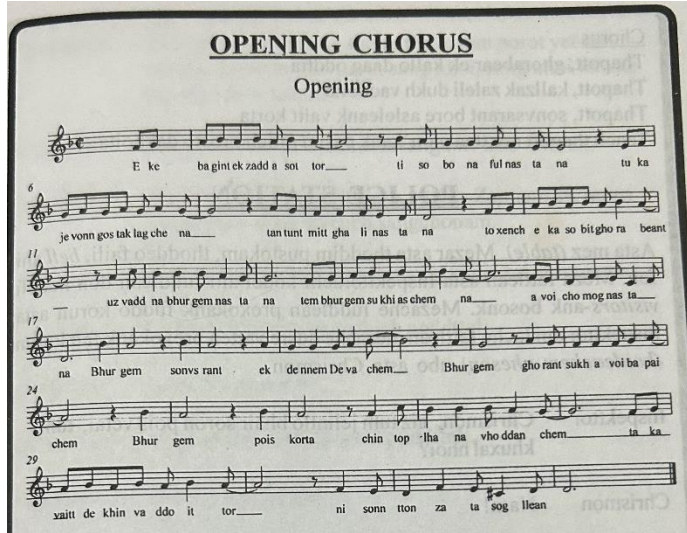
II

“Bhurgeacher tujea visor ghalun, duddvank bhettoinaka rogot
 Bhurgem mhonnche uzvadd ghorabeant, girestkai veteli sompot
 Bhurgeak tujea rostear uddovn, girestkayek bhulxi tor fokot
 Tem bhurgem vaddon zatoch vhodd, tujer tem martelem thapott.

Chorus

“Thapott, ghorabear ek kallo daag oddtta
 Thapott, kallzak zaleli dukh vaddoita
 Thapott, sonvsarant bore asleleank vaitt korta
 Tench thapott noxttea mon' xank pasun niticho rosto dakhoita⁴

तशेंच ‘थापोट’ ह्या तियात्राच्या पुस्तकांत वयल्या कांताराची सोल्फां दिल्लीं आसात आनी
 तीं अशीं आसात-

5

रोजफन्स हांची दुसरीं कांतारां म्हणल्यार ‘राजा’⁶. हें कांतार प्रेक्षकांचें आवडीचें जावन गेल्लें आसा आनी तें खूब फामाद जाल्लें आसा. तांच्या सगळ्या कांतारानी पळयलें जाल्यार शेवटाक एक बरो संदेश दिल्लो आसा आनी तांकां त्या दिल्लया संदेशा खातीर प्रेक्षकां कडल्यान खेरीत नामनां फावो जाल्यांत. तांचीं साबार हेर कांतारां आसात जीं मेळपाक आवगड जातात.

6.1.1 रोजफन्साच्या तियात्रांतले कांत

थापोट तियात्रांत आयिल्ले कांत खूब म्हत्वाचे आसात कारण तांतूंत आयिल्लीं उतरां सारकीं बसयल्यांत आनी कथेच्या आदारान तीं फुडें वतात आनी तांची सोबीताय वाडता. ह्या तियात्रांतले कांत सारके वेवस्थीत बसयल्यात आनी जाय थंय तांचो वापर केल्लो पळावपाक मेळटा. ह्या तियात्रांतलो पयलो कांत अशे तरेन सूरू जाता-

“Fraxier: Mogan tujea, kalizant mhojea uzo pet' tta

Fiona: Hanvuim mog tuzo kortam, punn tum kiteak roddtta

Fraxier: Bhavartan mog korteleancheo he polle toklio foddtta

Fiona: Fokannanim mog korteleank darling sodanch oxench
ghoddttta.

CHORUS

Dogaim : Ami mog kelo, kolejichea bankar bostanam

Dogaim jurar zalim, kolejint eka-mekak bhet'tanam

Doxim zanzvchinant ailear moddam tufanam

Mortanam pasun sangatan mortelim separad zanzvchimna.”⁷

ह्या कांतांत फियोना आनी फ्रेशयर मोगान आसात म्हूण स्पश्ट करता आनी एका-मेकाक
घात करची ना म्हूण दाखोवन दिता. आनी तियात्रांत तांचो संबंद कितें आसता तें
दाखोवन दिता. ह्या तियात्रांत तांचे खूब कांत फामाद जाल्यात आनी प्रेक्षकांच्या मनांत
ते आयज मेरेन आसात. हे कांत लांब स्वरुपाचे आसात आनी तांतूंतल्याच आनी एक
कांताचेर नदर मारुंया-

I

“Mummy: Aslo ek monis, zo gharant boson sodanch kori ghoddbodd

Xanneank pasun to nennar korun apunn mhunttalo vhold

Gharant bailek to suseg dinaslo, sotaitalo chodd

Tache Khod' ddeak poilear tum vollkhotolo, zo zala keram bordd.

CHORUS

Chrismon: Kiteak mhunn Daddy, tum zatai uchamboll

Mummy kitem mhonnntta ti khobor tichi sodd

Guneanv nastana Mummy Daddy-chi kaddtta kodd

Daddy mhozo bhangaracho, utram tachim godd.

II

Mummy: Utram tachim bhangarachim, punn monis nhoi dodd

Chintnam tachim Iharam porim, kustar mellonk todd

Dusreachem fott korun, aplench khorem korta toslo makodd

Vhoddlem jean-pant ghalun style marta, ho satt vorsancho zorodd.”⁸

GARDEN (BANGLORE)

Kando bhurgeak khankeant dhorun, ek vhoddli mamerachi battli ghevn,
bankar boson Babak dud pivoita. Bhurgo roddtta. Kando kantar mhoneenta.
Kantar zatoch yeta Chrismon.

Jim my mho jca pu ta bes toch ro ddo na ka tum rodd lo mho jean po lle ne zo Da ddy tu
zo bis kut ha ddum ge la kit lo to mog kor ta tu zo Da ddy tu zo bhair bhonv ta tum in
ga bo batt mar ta jiv kobar ke lo mho zo c kui u tor mho jem ka nar ghe na konn za nna
ho ko nna cho bho zo Dakh tto as lo lo da ddyv vhodd lo kelo to mo nis bhan ga ra cho
ken nach ba ba tum vis ro na ka up kar tu je daddy cho lhan as lo lo va ddon au chit ok
lek bhu lon ghu lam zait tor ok le cho Dev tu ka i fer nant
ghal to lo tum mhone pi lo denv cha ra cho

ह्या तियात्रांत सगळ्या कांतांचें संगीत (सोलफ) बरोवन दिल्लीं आसात आनी त्या उपरांत कांताचीं उतरां दिल्लीं आसात आनी वाचप्यां उपकाराचीं जातात. ह्या कांताच्या संगीताचेर आमी नदर मारुंया-

“Kando: Jimmy mhojea puta, besttoch roddonaka, tum roddlolo mhojean pollenezo

Daddy tuzo, biscut addum gela, kitlo to mog korta tuzo

Daddy tuzo bhair bhonvta, tum inga bob marta, jiv hain kobar kelo mhozo

Ekui utor mhojem kanar gheinam, konn zan' nam ho konnacho bhozo.

CHORUS

Dhaktto aslolo daddy-n vhoddlo kelo, to monis bhangaracho

Ken'nach baba tum visronaka, upkar tuje daddy-cho

Lhan aslolo vaddon, avchit hoklek bhulon, gulam zait tor hoklecho

Dev tuka ifernant ghaltolo, tum mhunnon pilo devcharacho.¹⁰

रोजफन्साच्या तियात्रांतलें कांत खूब म्हत्वाचे कारण तांतूंत वापरील्लीं उतरां आटवेच तरेन बसयल्यांत आनी तांकां एक वेगळो सबूर बसयल्लो आसा. हे कांत आयज मेरेन कांय प्रेक्षकांच्या मनांत आसात कारण हो खूब आदलो तियात्र आनी सगळ्या कांतांच्या शेवटाक यमक जडिल्लो दिसता.

I

“Mummy: Mhojea mogachea puta, pixeponnam ken'nam soddtolo

Chrismon ghoracho divo, tache porim tum ken'nam zatolo
 Daddy Mummy-k ani Daddy-k, kitlo temp pasun sotaitolo
 Mummy-Daddy-k fottoit tor, ek dis jerul roddttolo.

II

Chrismon: Fraxier, mogachea bhava sang mhaka tum kin'nam
 sudortolo

Principal mhaka kelo, ho role kitlo temp korcho poddttolo

Tujea mogachi khobor, Mummy-Daddy-k tum ken'nam sangtolo

Tanchim kallzam dukhoit tor, ek dis trasant poddttolo.

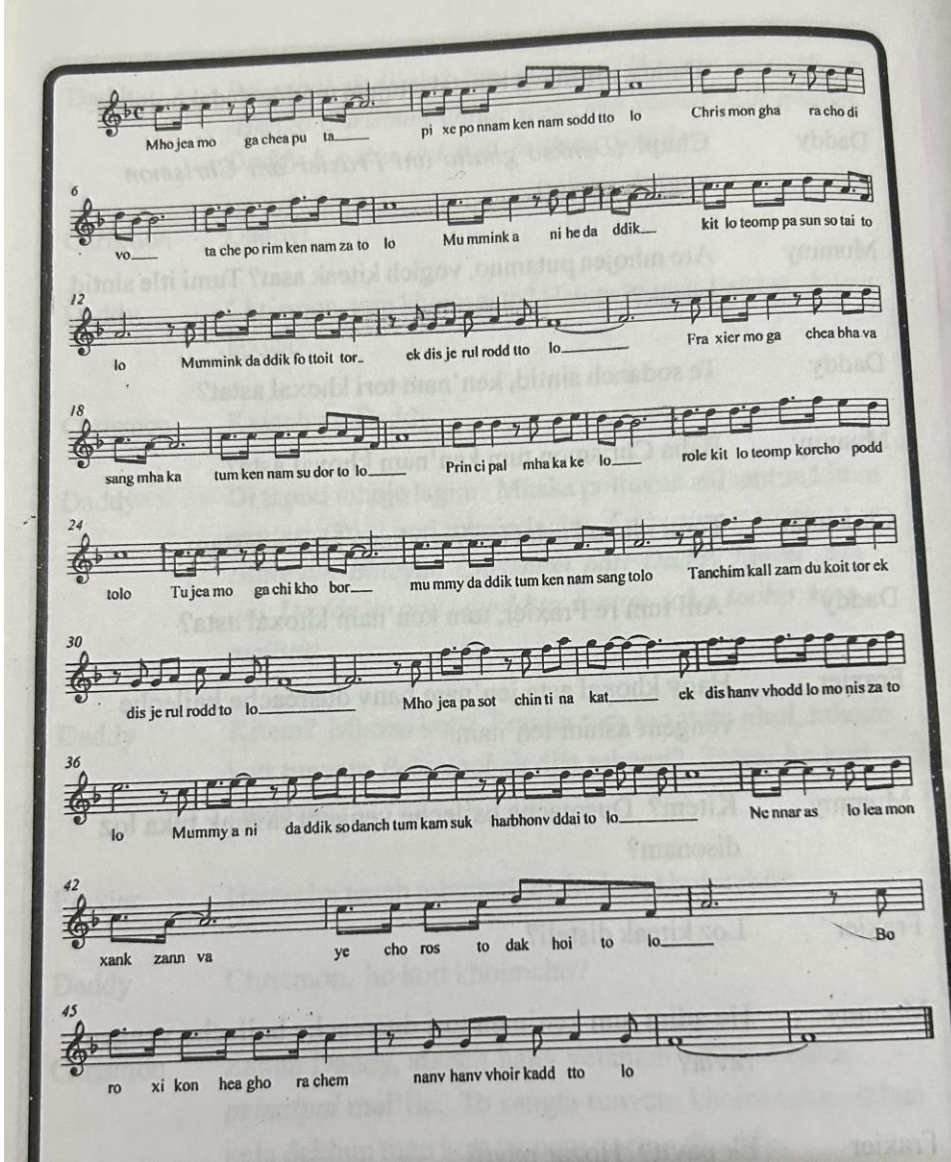
Chorus

Fraxier: Mhojea pasot chintinakat, ek dis hanv vhodd monis zatolom

Mummy-k ani daddy-k, sodanch tumkam sukham bhorn vddaitolo

Nennar aslele mon'xank, zannvayecho rosto dakhoitolo

Boro xikon hea ghorachem nanv hanv voir kaddtolo.”¹¹

12

6.1.3 रोजफन्साच्या तियात्रांलो विनोद

विनोद हो तियात्राचो एक म्हतवाचो घटक. दोन वा तीन कॉमॅडियन माचयेर येतात आनी केन्नाय कथानका कडेन पासून संबंदीत कॉमॅडी करताले आनी ताचे भायर 'सायड शो' करताले. पणू पारांपारीक तियात्रांत मात सायड शो हाची वेगळीच संकल्पना आसा आनी ती म्हणल्यार 'सायड शो' मुखेल कथानका कडेन संबंद आसतालो. विनादा वरवीं प्रेक्षकांक खूशाल दवरता आनी दिवेरतीमेंट दिता हाका लागून विनोद हो प्रकार

म्हत्वाचो. थापोट ह्या तियात्रांत विनोद मुखेलपणान मूळ कथानकाक दरुन आयला आनी हो आयिल्लो विनोद खूब निवळ आसा आनी बरे तरेन बरयला आनी जाय थंय ताचो वापर केला. थापोट तियात्रांत हे बशेन विनोद ही संकल्पना आयल्या:

उदाहरण-

“Inspektor veta. Tache fattlean yeta Kando ani te uprant Bikondd.

Kando: Inspektor Saib, Inspektor Saib....Rav ... Rav...

Inspektor: Rav? Aiz kitem zalam?

Kando: Inspektor Saib, Aiz hanvem portun patok kelem.

Inspektor: Koslem patok kelem?

Kando: Inspektor Saib, aiz hanvem portun Bikondd baint uddoilem.

Inspektor: Are pixea, hanvem tuka ek pavtt sangonknem Bikondd baint uddoilear koslench patok na mhunn?

Kando: Punm mhuj konsiens mhak sangota tem patok mhunn.

Inspektor: Are an'naddea, kiteak mhunn tum mhaka sotaia? Bikondd baint uddoilear koslench patok zaina. Tuka zai zalear voch ani portun Bikondd baint uddoi. (Yeta Bikondd sogloch udkan bhizon)

Bikondd: Inspektor Saib, tum tek vaitt dekh dita? Tujem hanvem komplain korchem?

Inspektor: Komplain ani mhojer? Kiteak?

Bikondd: Kitea tuem tek' atam sanglonam? Bikondd baint uddoilear patok nam mhunn.

Inspekttor: Magir kitem zalem?

Bikonddd: Inspekttor Saib, Bikonddd mhujem nanv. Tuge aikon tannem mak' hot hotit tin pavtti baint uddoilo. Borem zalem hanv penvom zannam aslo mhunn, nam zalear buddon morpachom.

Inspekttor: Are Kandia, tunvem taka baint uddoila?"¹³

6.2.1 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलीं कांतारां

प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रानी कांतारां खूब आसात आनी तांच्या तियात्रानी वेग-वेगळ्या विशयांचेर कांतारां आयल्यांत. तियात्रानी हीं कांतारां गायतात तेन्ना कांतोरीस्सत आपली कांतारां स्वताक घडून आनी बसोवन हाडटा आनी गायतात तेन्ना ह्या कांतारांचीं नोंदणी केल्ली बरोवप्या कडेन नासता पूण त्या कांतारांची तपासणी ऐसाये वेळार केल्ली आसता. आनी त्याच उपरांत हीं कांतारां घावपाक मेळटात. प्रिन्स जेकब हांची स्वथा रचिल्लीं कांतारां आसात जांकां लोकांचीं नामनां फावो जाल्यांत आनी आवडटीं जावन घेल्यांत जशीं- 'हांव मेलो तेदना'¹⁴ आनी हें गीत ताच्या एका सपनाचेर आदारीत आसा. तशेंच तांचें कांतार, 'मोगान काजार'¹⁵, जें आदल्या काजारांचेर आनी मोगाचेर आदारुन आसा आनी एक बरो संदेश दिता. प्रिन्स जेकब हांचें आनी एक फामाद कांतार म्हणल्यार 'पाद्री'¹⁶. तांचें कांतार 'जपान'¹⁷ हाकाय लागून ते प्रक्षकां मदीं खूब फामाद जाल्यात कारण ह्या तियात्राचो विशय आनी न्हेसवण वेगळी आसा.

6.2.2 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतले कांत

तियात्राची आनी एक खशेलताय जावन आसा ‘कांत’ म्हणचे एका प्रकारचें गीत वा कांतार जाचो संबंद मूळ कथानका कडेन आसता. प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांनी कांत खूब प्रमाणांत आयिल्ले पळोवपाक मेळटात. ‘पाद्री’ हो तियात्र कांतांक लागून फामाद, कारण ह्या तियात्रांतल्या कांतांचीं उतरां आनी बरोवप आटवेच तरेचें आसा. तशेंच प्रिन्स जेकबाच्या ‘जायात जागे’ ह्या तियात्राच्या पुस्तकांत कांतांचीं उतरां दिल्लीं पळोवपाक मेळटात. ‘जायात जागे’ ह्या तियात्रांतलो पयलो कांत खूब वेवस्थीत रुपान आयला आनी दर वळीच्या शेवटाक यमक जूळयल्लो पळोवपाक मेळटा. सूरवातेकूच हो एक जाग्रूतायेचो कांत कसो बसयला.

उदाहरण-

“Kant 1

Adim ganvant fest zata tednam

Surechim amkam mello san'nam

Atam sur kaddttolo render maddar disonam

Surui mellonam

Xet rovun bhatache bhoru kodde

Atam bhattam vikun bosleat thodde

Urleant tea bhattancher serkarache asat re dolle

Chintun tum polle

Ch

Bhaile yeun bhangar pikoitat, Göykar zaun faido koslo

Xetam bhattamni kam' korun, monis bholaikien boro aslo

Dusreacher patieun ravta to monis sodanch foslo

Göykara zayat zage, boson ravonakat oge, uprant

tum chintun roddttolo”¹⁸

तांच्या पाद्री तियात्रांतलो तिसरो कांत एका गोंयच्या माड्याच्याचेर आदारून आयला आनी ता सारको फावो थंय घातला. ह्या कांतांत लेगीत यमक आयिल्लो पळोवपाक मेळटा. खूब ल्हान स्वरुपाचो हो कांत जावन आसा.

“Kant 3

(cheddo ani cheddum)

Bhailean konn aila polle (2)

Kinnikinni zata ghorakoddem (2)

Polle tuje mogrie kolle (2)

Ekuch pauttim moga vollon polle

Vatt tuji pollen voule go dolle

Amcho dogaincho mog cholta ghorakoddem”¹⁹

ह्या तियात्रांय खूब कमी प्रमाणांत कांतांचो आसपाव जाला आनी फावो थंय हे कांत आयल्यात आनी कांताची उतरां बरे बशेन बसयल्यात. जायात जागे हातूंत आनी एक कांत आस्पावीत जाता जो गोंयकाराचें व्हडपण चित्रायता आनी स्पश्ट करता.

“Kant 2

Vollkhota tor sangat mhaka ghov han konnacho

Valor konnachean korunk zainam pojisanvacho

Gulam' zaun bhonvta mhunntta han mhojie bailecho

Bail mhoji ganvchi sorponch, hanv ghov re ticho.

Chorus

Tum il'lem kha re, hanv il'lem kha re, konnak kainch kollchem nam

Aiz melltta tem faleam tuka porot mellchem nam

Sorponch poi ghorant, sogllem yeta darant, viktem gheunk poddonam

Bailechea khustar susegad hanv jiyetam, kainch chintop nam”²⁰

6.2.3 प्रिन्स जेकबाच्या तियात्रांतलो विनोद

विनोद हो तियात्राचो एक म्हतवाचो घटक आनी प्रिन्स जेकब हो एक स्वताक कॉमीडियन (विनोदी कलाकार) जाल्लयान तांच्या तियात्रांत मुखेलपणान विनोद हो प्रकार खूब प्रमाणांत आयिल्लो दिसता. तांच्या खंयच्यात तियात्रांचेर नदर मारल्यार सगळे कडेन निवळ विनोद आयिल्लो पळोवपाक मेळटा. आनी तांणी विनोदा खातीर खूब नामलान जोडून घेतल्यांत. दर वर्साक तांच्या तियात्रानी कसलीय ना कसलीय नवीदाद पळोवपाक मेळटा. पाद्री ह्या तियात्रांतली विनोद म्हत्वाची कारण ती अशी आसा:

उदाहरण-

“**Salu:** Hem kitem?

Alu: Ami hinga khoxalkayen nachtai. Ani ami bhikari mhunn somzun to bhik ghalun gela.

Salu: Ami bhikari somzolo? Bhikari itu desent astai tori? Ani bhik mhunn konnem ghailea ti choi. Rostear kochro ekttaim kortai tennem..!

Alu: Pun, bhik ghalun amge gineanar mat tennem uzvadd haddlo. Aiz kitu temp zalo ami sirvis sodunk bhonvtai, punn sirvis amchea barabor asa, ani ami ti sodum bhonvtai.

Salu: Sirvis amch' barabor asa? Kesoli?

Alu: Faleam san sirvis sodpa goroz na. He bhaxen rostear nachot ani kantaram mhonnot rav-ia. Ami bhikari mhunn somzun lok bhik ghalit ravtolo.

Salu: Itu gore bhikari astai-i?"²¹

‘पाद्री’ ह्या तियात्रांत मुखेल कथानकांत विनोद आयिल्ली आसा आनी ती अशे तरेन बसयल्या की ती थोड्याच वेळान सोंपता आनी फावो त्या पात्रां वांगडा हीं विनोदी पात्रां घातल्यांत आनी ताचें एक उदाहरण म्हणल्यार-

“Roldanv: Tantem poilem vo kombi poili? Tantem poile vo kombi poili?

Tantem poilem vo kombi poili

(Dusre vattentlean Alu yetana dista)

Alu: Roldanv, kitem zalem re? Any problem?

Roldanv: Yes, big problem. Alu, mhaka ek sang, tantem poilem vo kombi poili? (Aple sodanche sonvoym-ie pormannem aplo ek paym haloit asta)

Alu: (Hansta, ani tache porim aplo-i paym haloita) Tunvem....?

Roldanv: Moskoreo korinakai. Mhaka tea padri Saviok dakounk zai, tantem poilem, vo kombi poili ti.

Alu: Problem very difficult, punn answer very simple.

Roldanv: Tum zanna? Sang, sang...

Alu: Sang, sang? Kitem sang? Hem problem ani konna kodde vicharlear tunvem hazramni duddu moddche poddtole. Ani muj' bogle funkott answer vhorunk aila?

Roldanv: Sang, tuka kitem zai?"²²

तियात्रांत जो विनोद निर्माण जाता तो लिखीत स्वरूपांत कमी पळोवपाक मेळटा आनी तो लिखीत स्वरूपांत आयलो लेगीत जाल्यार तांतूंत वापरिल्लो संवाद माचयेर विनोद सादर करतना येतलो अशें ना तांतूंत बदल जांव शकता आनी हें त्या कलाकराचेक आदरून आसता पूण ह्या विनोदांत कितेंय बदल करता आसतना बरोवप्याची आनी दिग्दर्शकाची परवांगी घेवची आनी ताचे विचार आयकून घेवपाचें आसता. जर परवांगी ना जाल्यार कांयच बदल करपाक शकनात हो कायदो पुराय तियात्राक लागता आनी चड करून विनोद ह्या प्रकाराक लागता. 'पाद्री' ह्या तियात्रांत आयिल्लो विनोद पुराय पणी निवळ आसा कारण हो तियात्र धर्मीक विशयाचेर आदरून आसा आनी ताका लागून ह्या तियात्रांत निवळ विनोद दिसता आनी धर्मीक तियात्रांत दिसप सक्तीचें आसा.

संदर्भ

1. <https://www.youtube.com/watch?v=cd7eYzCpjpY&pp=ygUWcm9zZWZlcm5zIHNVbmdzIG1hdWxpIA%3D%3D>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=XPkeigwxMKI&pp=ygUQcm9zZWZlcm5zIHNVbmdzIA%3D%3D>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=WeHjwXWbhjM>
4. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 11
5. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 11
6. <https://www.youtube.com/watch?v=C4FyGBd88-0>
7. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 19
8. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 21
9. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 59-60
10. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 59-60
11. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 36-37
12. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 36
13. Roseferns. *Thapott*. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010. 40-41
14. <https://www.youtube.com/watch?v=cAW9h2l-MME>
15. <https://www.youtube.com/watch?v=eFi8jkajWrc>

16. <https://www.youtube.com/watch?v=DZIDN5anYzM>
17. <https://www.youtube.com/watch?v=HlG8Eu3hMWk>
18. Prince Jacob. *Zayat Zage*. Panjim Goa: Tiatr Academy of Goa, 2021.11
19. Prince Jacob. *Zayat Zage*. Panjim Goa: Tiatr Academy of Goa, 2021.31
20. Prince Jacob. *Zayat Zage*. Panjim Goa: Tiatr Academy of Goa, 2021.19
21. Prince Jacob. *Padri*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009.12
22. Prince Jacob. *Padri*. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009.36

प्रकरण 7

निश्कर्ष

निश्कर्ष

रोजफन्स हे कोंकणी माचये वेले महत्वाचे कलाकार हें आमकां खबर आसा. तांकां कोंकणी भाशेचो आनी पालकाचो सदांच मोग. तांचो “थापोट” हो खाशेलो तियात्र आनी त्याच तियात्राक लागून तो एक फामाद तियात्रीसत जावपाक पावलो. “थापोट” हो तांचो तियात्र एक कुटूंबी विशयाचेर आदारून आसा आनी तो एक बरो संदेश दिता. रोजफन्स हांणी तियात्र सादर करून कितल्योश्योच सेंचुरी केल्यात आनी ताकाच लागून तांकां इतलो रेसपेद आनी मान दितात.

तांच्या बरोवपांत एक वेगळें रूप आसता आनी ताकाच लागून तांच्या तियात्रांचे इतले प्रयोग जातात. तांचे चडशे तियात्र बरी देख दिवपी आसतात आनी ताकाच लागून प्रेक्षकांक ते आवडटात. तांच्या तियात्रांनीं सदांच निवळ विनोद आसता. “थापोट” हो तांचो फामाद तियात्र आनी ह्या तियात्राचेर तो तियात्रीसत जालो अशें म्हणून तांणी उल्लेख केल्लो आसा. ह्या तियात्राचें कथानक तितलेंय सोंपें ना कारण हया कथेंत जायते ट्विस्ट अँड टर्नस आसात. आनी हेंच ह्या तियात्राक एक खाशेलें रूप दिता.

‘थापोट’ ह्या तियात्रांत खूब नांव वसतीक कलाकारांनीं भाग घेतिल्लो हें आमकां दिसून येता. ह्या तियात्राची विनोद एक दम निवळ आनी बरी बसयल्या. ह्या तियात्राचो ओपनिंग कोरस खूब बरो आसा आनी ताची म्हणपाची शैली आनी उतरां घातल्यांत तीं बरी आसात. तशें हो ओपनिंग कोरस म्हत्वाचो आनी तो ह्या तियात्राक आनिक सोबाय हाडटा. हो तियात्र एक नॉन-स्टॉप/खेळ तियात्र ताका लागून हांगा आमकां कांतारां दिसनांत पूण जायते कांत आसात आनी ते ह्या पुस्तकांत दिल्यात आनी तांचो वापर जाय थंय केला. त्या कातांनीं आयिल्लीं उतरां खूब बरीं आसात. रोजफन्स हे कोंकणी पालकाचे महत्वाचे तियात्रीस्त आनी तांणी फाटलीं कितलींशींच वर्सां कोंकणी पालकाक आपलें योगदान दितात. ह्या वर्सां मदीं तांणी कितलेशेच तियात्र बरयले आनी कितल्योशोच सेंचुरीज मारल्यो. तांतूंतल्यो थोड्यो सकयल घालतां.

गोंयच्या क्रिस्तांवांची आनी एक फामाद परंपरा जावन आसा ‘तियात्र’. तियात्र आनी समाज हाचो परस्पर संबंद आसा. तियात्र हो समाजाचें दर्शन घडोवपी नाट्यप्रकार. समाजाचें जिवीत प्रतिबींबित जाता. समाजीक संघर्श हातूंत दिश्टी पडटा. समाजाचे प्रस्न, हुसके, उमाळे, विचार माचयेर सादर करपी कोंकणींतलो हो एक कलाप्रकार जावन आसा तियात्र मुंबयत जल्मा आयलो.

गोंयांत तियात्राक बरी पोसवण मळिल्ल्यान गोंयच्या समाजाचें चित्रण प्रभावीपणान तियात्रांत दिसून येताच. ‘तियात्र’ हो हेर नाट्यप्रकारां पासून वेगळो थारता कारण तियात्रांत असले प्रकार येतात जे हेर नाट्यप्रकारानी पळोवपाक मेळनात जशें कांतार, कांत, सायड शोज, पड्डे आनी आदी. मुंबय शारांत ह्या रंगमंचीय कलाप्रकाराची सुरवात जाली तियात्राक 125 अदीक वर्सांची परंपरा आसा आनी ती आयज मेरेन फुडें

वचत आसा. तियात्र वर्साक कितलेशेच नवे कलाकार, नवे संगीतकार नवे लेखक, नवे दिग्दर्शक उत्पन्न करता, वर्सान वर्सा तियात्राचो लकलक परजळीत जायत आसा अ मान्य करपाक कसलीच आडखळ ना संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशानी आनी वेगळ्या वेगळ्या भासांनी नाट्यप्रकार आसात ते आमचे नदरेंत भरतात हे नाट्यप्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे सादर करपाक आडखळ जायना.

तियात्र हो गोंयचो एक खाशेलो नाट्यप्रकार आनी हो नाट्यप्रकार गोंकारांच्या काळजाक तेंकून आशिल्लो नाट्यप्रकार आनी ताचे बगर गोंकारांचीं फेसतां आनी परबो सोबनात. आनी आयज लेगीत हे तियात्र गोंयांत चलत आयल्यात आनी ते फुडें व्हरपाक खूब गोंयकारांचो आनी हेर मनशांचो आदार आनी सहकार आसा. तशेंच तियात्र फक्त गोंयांतूच न्हय पूण आक्क्या संवसाराक फामाद आसा आनी गोंयकार सगळ्या संवसाराक शिंपडील्ल्या कारणांत तियात्राचे प्रयोग संवसाराच्या वेग-वेगळ्या देसानी पाविल्ले आसात आनी नामना जोडिल्ली आसात.

‘तियात्र’ ही संकल्पना मूळ बायल्या देशांतली. अठराव्या शेंकड्याचे मजगतीं इटलींत वाठारांत ‘तियात्र’ हो प्रकार सूरूत जाल्लो. समाजीक, राजकी विशयांचेर हे तियात्रानी कांतारांचो आसपाव जातालो आनी हीं ‘कांतारां’ वेगळ्या विशयांचेर आदारून आसतालीं आनी हीं कांतारां कथानकाच्या मदीं आसताली. मनोरंजनाचें एक बरें साधन म्हूण गोंयकारांनी ताका मान्यताय दिली आनी मोग दाखयलो आना ‘तियात्र’ उंचल्या धर्ज्याचेर दवरलो. तियात्र हो गोंयकारांचो आवडटो नाट्यप्रकार. हो सादर जातना सगळ्यांचो सांगात घेवन ताचें सादरीकरण

जाता आनी प्रेक्षक ते आवडीन पळयता. प्रेक्षक तिचो आस्वाद घेवन समिक्षा करता. भारतीय परंपरेनुसार ड्रामा हें साहित्य आनी तियात्र हो नाट्य प्रकार देखून तियात्र हें साहित्य.

रोजफन्साच्या तियात्रांचेर नदर मारली जाल्यार तांचे तियात्र वेग-वेगळ्या विशयांचेर आदारून आसात आनी तांतूंत वेगळेपणां पळोवपाक मेळटात. तांचे तियात्राचें कथानक लांब स्वरूपाचें आसा आनी तांतूंत खूब प्रसंग आयिल्ले पळोवपाक मेळटात. तांची आनी एक खाशेलताय म्हणल्यार तांच्या तियात्राचें शिर्शक, तांतूंत त्या तियात्राचो मूळ विशय कितें आसतलो तें सांगून दिता आनी तियात्राचें कथानक कितें आसतलें हाचो बारीकसाणेन अदमास दिता. तांणी सगळे मळून 103 तियात्र बरयल्ले आसात आनी त्या तियात्राचे शिर्शक खूब वेगळे आसात आनी तांचे विशय पासून वेगळे आयिल्ले पळोवपाक मेळटात. तांची आनी एक खाशेलताय म्हणल्यार तांच्या तियात्रांतलो विनोद, हो प्रकार केन्नाच असलिल स्वरूपाचो आसना आनी हाची ते खूब काळजी घेतात. तांच्या थोड्या तियात्रानी देखावे सादर केल्ले पळोवपाक मेळटात, हे देखावे चडशे क्रिस्तांव धर्माचेर आदारीत वा देवाच्या शिकवण्यांचेर आयिल्ले आसतात.

रोजफन्साच्या खूब तियात्रांक एक इतिहास आसा, एक देख म्हणल्यार तांचो ‘थापोट’ तियात्र. जेन्ना तांकां कोणूय प्रस्न करता म्हणून तूं तियात्रीसत कसो जालो जाल्यार तांची एक जाप आसता, “थापटानूंच म्हाका तियात्रीसत केलो”. आनी त्याच दिसाक “थापोट” ह्या तियात्राचो पयलो प्रयोग नुवें गांवांत जाल्लो. हो तांचो तियात्र सगळ्या संवसाराक खूब गाजलो. आनी हे तियात्राचे शंबरां अदीक प्रयोग जाल्ले.

प्रिन्स जेकब हे कोंकणी माचयेवयले नामनेचे कलाकार आनी तांच्या तियात्रांच्यो खूब खाशेलतायो आसात ज्यो तांच्या वेग-वेगळ्या तियात्रानी पळोवपाक मेळटात. तांचे तियात्र

समाजीक, कुटूंबीक, राजकी, मोगाचेर आनी आदी विशयांचेर आदारून आसतात. तांच्या तियात्राचें कथानक लांब स्वरूपाचें आसना पूण संदेश दितलो तियात्र आसतालो. तांणी कोंकणी माचयेर खूब इतिहास घडल्यात आनी एक दख म्हणल्यार तांचो तियात्र ‘पाद्री’, जाचें कथानक उंचल्या दर्ज्याचें आसलें, ह्या तियात्रांत धर्मीक विशय पळोवपाक मेळटा आनी पूराय तियात्रांत एक पाद्रीचीं संकल्पना चित्रायल्लीं दिसतात. तांणी आपल्या तियात्रांत जायते तरेचे प्रयोग करून दाखयले जशे ‘पावणेक’ ह्या तियात्रांत तांणी माचयेर एक सुणें हाडले आनी ताचेर आदारून हो तियात्र फुडें वेल्लो दिसता.

तशेंच तांच्या खूब तियात्रांनी विनोदाच्या भागानी जादूचे प्रयोग केल्ले पळोवपाक मेळटात, देखीक ‘पिडा’ आनी ‘राजा आनी राणी’ ह्या तियात्रांनी हे प्रयोग केल्ले पळोवपाक दिसतात आनी तेन्नाच्या काळार हे प्रयोग प्रेक्षकांक खूब आवडिल्ले आसूं येता कारण तो प्रयोग तेन्ना एक नवीदाद आसली. तांचो वावर कोंकणी माचयेक मालाचो थारता. तांच्या तियात्रांनी शिस्त खूब गरजेची आसता आनी हें तांचे एक तियात्राचो प्रयोग सूरू जाता आसतनी दिसता, वेळार तियात्र सूरू करपाची तांची एक पद्दत आसता. तांच्या तियात्रांनी निवळ विनोदाचो आसपाव जाता आनी हें तांच्या सगळ्या तियात्रांनी दिसता. तांकां तांच्या तियात्रांनी कितेंय पूण नवें दाखोवपाचें आसता आनी हें तांच्या तियात्राच्या वेग-वेगळ्या भागानी जशें कांतारां, कांत, विनोद, नेम्य आनी आदी.

तियात्राक एक कथानक आसता आनी एक तियात्र फुडें वतलो जाल्यार तें एक मूळ कशें थारता. घडणूक आनी प्रसांग हे मेळून कथानक जाता आनी तातांतूल्यान पात्रां प्रगट जातात. तियात्र बरोवपी घडणूकांच्या आधारान प्रसंगांची निर्मीती करता. कथावस्तुंची बरेतरेन मांडणी केली जाल्यार तियात्राचो प्रयोग बरे तरेन जावंक पावता. कांतार हो तियात्राचो एक म्हत्वाचो

प्रकार. खंयचोच तियात्र कांतार नासतना फुडें वचपाक शकना. ‘कांतार’ तियात्राचो आत्मो अशें म्हणपाक जाता आनी ‘कांतार’ तियात्राची खाशेलताय. तियात्राचें कथानक मुखेल विशय घवेन फुडें वता जाल्यार तियात्राचें एक-एक कांतार वेग-वेगळो विशय घवेन फुडें वता आनी हाकाच लागून तियात्राच्या कथानका भायर तियात्रांत आसपविल्लीं कांतारांचें विशय प्रेक्षकांक आवडटात.

आदारावळ

● कोंकणी (देवनागरी)

4. थळी, प्रकाश. तियात्राचो इतिहास. 1892-1992. पणजी गोवा गोवा: कोंकणी अकादेमी, 1993.
6. फर्नेडीस, कोजमा. तियात्रांत दिसपी गोंयच्या समाजाचें चीत्रण, गोंय विद्यापीठ पी. एच. डी खातीर प्रबंध. 2016.
7. गोमीश, झेवियर, लुईस. तोमाझिन्यु कार्दोज हांच्या वेंचीक तियात्रांतलें समाज जीवन, गोंय विद्यापीठ पी. एच. डी खातीर प्रबंध. 2021.

● कोंकणी (रोमी)

1. DA COSTA V, (सं) Fausto. Gulab. Margao गोवा. Ank IX Voros: 40 SETEMBR, 2022.
2. Prince Jacob. Padri. Panjim Goa: Dalgado Konknni Akademi, 2009.
4. Prince Jacob. Roddo Naka. Blue heaven; Fatorda Goa, 2008.
5. Prince Jacob. Zayat Zage. Panjim Goa: Tiatr Academy of Goa, 2021.
3. Roseferns. Thapott. Pilar Goy: Xavieran Printing Press, 2010.

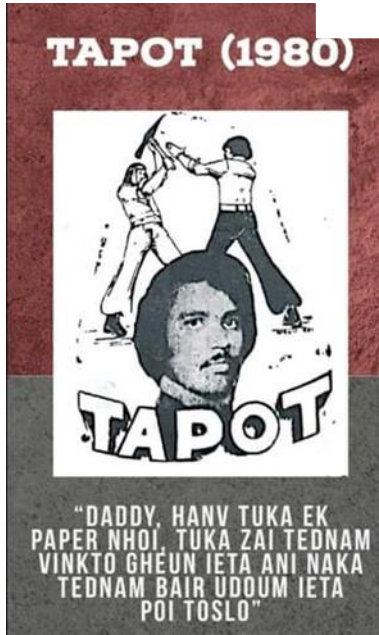
● इंग्लीश

1. Fernandes, Rafael, Andre. When the curtains rise...Understanding Goa's vibrant Konkani theatre.Panaji Goa: Tiatr Academy of Goa, 2010.
2. Mazarello, Wilmix Wilson. 100 years of Konkani Tiatro. Panaji Goa: Directorate of Art & Culture, Government of Goa, 2000.
- 3.Tiatr Academy of Goa. *TIATR 125th Anniversary Commemorative Volume*. Panaji Goa: Tiatr Academy of Goa, 2019.
- 4.<https://www.gomantaktimes.com/my-goart-culture/the-century-show-from-goas-roseferns> रोसफनर्साच्या 100 तियात्राचेर लेख (The century show from Goa's Roseferns)
5. <https://tiatracademyofgoa.com/> (तियात्र अकदमीची व्हेबसायट)
- 6.<https://timesofindia.indiatimes.com/city/goa/prince-jacobs-padri-achieves-milestone-clocks-350-shows/articleshow/58034854.cms?from=mdr>प्रिन्स जेकबाच्या तियात्राचेर लेख (Prince Jacob's Padri achieves milestone clocks 350 shows)
7. https://www.youtube.com/watch?v=_bgVnHK0Uio (रोस्फनर्साची मुलाखत)
- 8.<https://www.youtube.com/watch?v=VgFkdR0iz1I> (प्रिन्स जेकबाची मुलाखत)

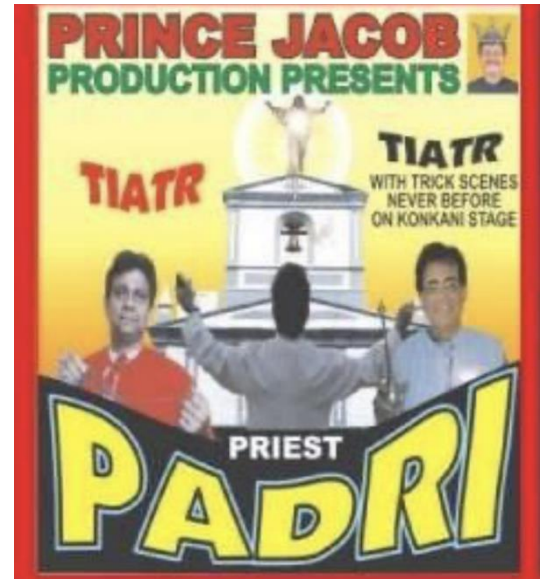
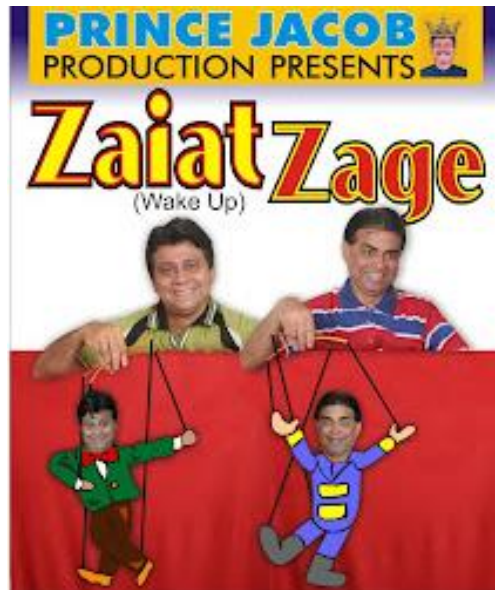
परिशिष्ट 1: रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रांच्यो कांय

जायराती

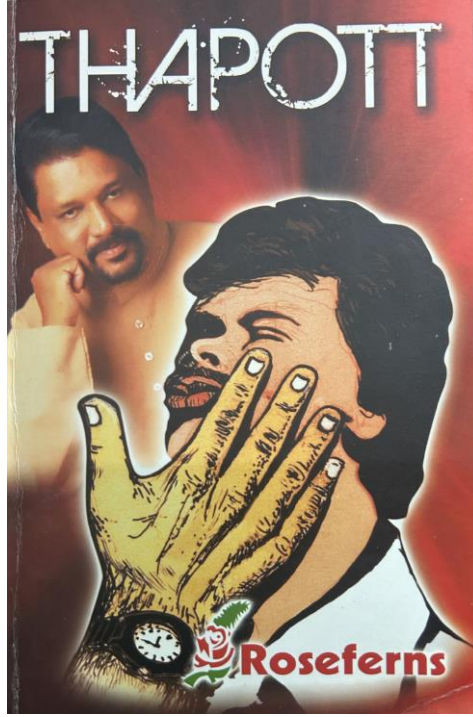
रोजफर्न्स हांचे तियात्र

प्रिन्स जेकब हांचे तियात्र

परिशिष्ट 2: रोजफर्न्स आनी प्रिन्स जेकब हांच्या तियात्रच्यो कांय मुखपृश्ट

प्रिन्स जेकब हांचे तियात्र

